

Türkiye'nin İmajını Değiştirmek

Muharrem Kayhan

Batı'nın Gözünde Türkiye'nin İmajı

Güliz Ger

AB: Ortaklıkta Son Durum

Cem Duna

Söyleşi

Abdullah Gül

Türkiye-Yunanistan: Hamle Zamanı

Hasan Ünal

Osmanlı Basınında Bolşevik İhtilali

Jygur Kocabaşoğlu

29

Ocak-Şubat 1997

(İki ayda bir yayınlanır)

500.000 TL. KDV Dahil

aj: herşey! / hiçbirşey!

Genel Yayın Yönetmeni'nin notu:

Türkiye'nin sorunu

1996 yılına girerken kamuoyunda, Türkiye artık Gümrük Birliği ile Avrupa'nın parçası olmakla ciddi bir adım attı, artık kısır iç çekişmeleri geride kalacak diye bir genel mutluluk havası yaşanmıştı. Üstünden bir yıl geçmedi, şimdi Gümrük Birliği askıda mı tartışmaları yapıyoruz. Hükümetlere ömür biçme alışkanlığımız hızından hiç bir şey kaybetmedi, sadece artık ölçü olarak "aylar" yerine "günler"i koyuyoruz. Her haftanın gündeminde bir gensoru, ya da hükümetin meşruiyeti tartışmalarına yol açacak boyutta bir olay var. Bu yoğun gündemin içinde de Avrupa bizi istemezse şöyle yaparız, biz haklarımızdan vazgeçmeyiz, gibi sözler belli belirsiz duyuluyor.

Avrupa Birliği bir yıl önce Gümrük Birliği ile üyelik kapısını aralayan Türkiye ile ilgili birtakım tereddütler yaşıyor, bu doğru. Bunun bazı siyasi nedenleri var, bu da doğru. Ama Avrupa Birliği'nin genişleme programında yer alan üç ülke, Macaristan, Çek Cumhuriyeti ve Polonya'nın 1996 yılına ait bütçe açığı ve enflasyon rakamlarına sadece bir göz atmak bile, Avrupa'nın Türkiye'yi kabul etme konusundaki tereddütüne ışık tutuyor. 1996 yılında Macaristan'ın bütçe açığı milli gelirin % 4'ü düzeyinde gerçekleşmiş, enflasyon oranı % 21'de kalmış. Çek Cumhuriyeti'nin bütçesi denk, enflasyon oranı ise % 12. Polonya'nın 1996 bütçe açığı, milli gelire oranla % 3.5, enflasyon oranı % 19. Türkiye'nin 1996 yılına ait aynı göstergeleri ise şöyle; milli gelire göre bütçe açığı % 10 ve enflasyon oranı % 100. AB'nin genişleme programındaki bu üç ülke, aşağı yukarı birbirleriyle aynı düzeyde, ama, Türkiye ekonomik göstergeleri itibarıyla bu düzeyden çok uzakta. O zaman, AB üyeliği için ileri sürülen olumsuz siyasi nedenler, gerçekte olumsuz ekonomik nedenleri gölgeliyor. Türk ekonomisi kısa dönemde ciddi bir istikrar programıyla, milli gelire göre % 3 oranında bütçe açığıyla, % 20 oranında enflasyon performansını yakalamalıdır. Türkiye'nin sorunu nedir? Türkiye'nin sorunu, 1980'li yıllarda uygulamaya başladığı ekonomik liberalizm alanında bir hayli yol almasına karşılık bu gelişimi siyasi platforma taşıyamaması. Siyasette liberalleşme gerçekleşemediği için demokrasi kurallarıyla işlemiyor, katılımcı yaklaşımlar uygulanamaması, liberalizmin ekonomiye sağladığı ferahlığın tabana yayılmasını engelliyor. Toplumsal taleplerin artışı otoriter akımların güç kazanmasına yol açıyor. Türkiye'nin siyasetini hızla liberalleştirilmesi gerekiyor. Görüş'ün bu sayısında, Türkiye'nin imajına bir göz attık. Avrupa Birliği ile ortaklıkta nerede olduğumuzu, Türkiye'nin AT nezdindeki eski temsilcisi ve Gümrük Birliği Anlaşması'nda büyük emeği geçen Cern Duna irdeledi. Bilkent Üniversitesi'nden Prof. Dr. Güliz Ger ise, Batı'dan bakıldığında nasıl bir Türkiye görüldüğünü değerlendirdi. Kapak konumuzun üçüncü yazısı ise birkaç yıldır Türkiye'de yaşayan Le Monde muhabiri Nicole Pope'un. O da içinde yaşadığı ülkeyi ve toplumu değerlendirdi.

Refahyol'un Devlet Bakanı ve dış politika yaklaşımlarında en belirgin isim Abdullah Gül ile Private View için yaptığımız söyleşiye de bu yazıların bir devamı olarak yer vermeyi uygun bulduk. TÜSIAD'ın kurucularından Vehbi Koç'u Şubat ayında, ölümünün birinci yıldönümünde özlümle andık. Gündem sayfalarımızın konusu ise, sıcaklığını koruyan ve bir süre daha koruyacağı benzeyen Türkiye-Yunanistan gerginliği. ODTÜ'den Hasan Ünal, bu konuda somut önerilerle ortaya çıkıyor.

TÜSIAD'ın Kalite Demeği ve Yeni Yüzyıl Gazetesi ile geçen yıl düzenlediği makale yarışmasında devlet yönetiminde toplam kalite uygulamalarına ilişkin önerileriyle birinci olan Gülgün Tosun ve Tanju Tosun çiftinin ödül alan yazıları da yine gündem sayfalarımızda yer alıyor. Tarih sayfalarımızda ise ilginç bir konu var; ODTÜ'den Prof. Dr. Uygur Kocabaşoğlu, 1917 Bolşevik devriminin o günlerin medyasında nasıl ele alındığını inceliyor. Sarı Sayfa'mızdaki Psikiyatrist Dr. Yankı Yazgan'ın yazısı ise toplumdaki hiddet ve şiddete ilişkin çeşitli ipuçlarını da içeriyor.

Bir sonraki Görüş'te buluşmak dileğiyle
Saygılarımla

Dr. Haluk Tükel

Görüş:

O C A K - Ş U B A T 1 9 9 7

İÇİNDEKİLER

GÖRÜŞ AÇISI 1

Yayın Yönetmeninin Notu: Dr. Haluk Tükel

GÖSTERGE 4-5

1997 yılına, ekonomiye ilişkin iyimser beklentilerin yaygınlaştığı bir ortamda girildi. 1996'ya hakim olan ekonomik kriz olasılığı, 1997 yılı için gündemden uzaklaştı. Ancak, bu olumlu gelişmelerin arkasında yapısal reformların olmadığı da ortada.

GÖRÜŞ 6-7

Muharrem Kayhan, demokratik, hukuk devletini güçlendirecek, topluma siyaset bilinci taşıyacak demokratik değişimin gerçekleşmesi halinde, Türkiye'nin Batı nezdindeki imajı ve konumunun hızla değişeceğini belirtiyor.

ANI 8

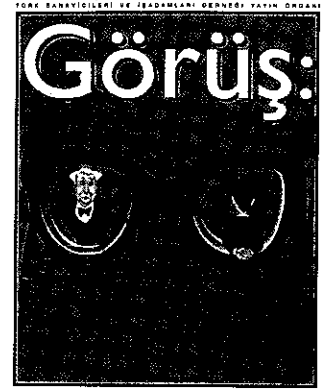
Birinci ölüm yıldönümünde işadama Vehbi koç'u anarken...

DÜNYA 10-12

Solî Özel, dünya turunda Balkanlardaki çalkantılara, Nato'nun genişmesi tartışmalarına ve Çin'in efsanevi lideri Deng Şiaoping'in ölümüne dek uzanıyor.

KAPAK 16-33

Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne girişiyle, bugüne dek Batılıların karşısında çizdiği imaj daha da önem kazandı. "Batı'nın gözüyle nasıl bir Türkiye" sorusunun yanıtını, Bilkent Üniversitesi'nden Prof. Dr. Güliz Ger, 660 Batılı üniversite öğrencisinin zihnindeki Türkiye imajının değerlendirildiği bir araştırmayla veriyor. Prof. Ger, Türklerin kendi imajları hakkındaki yargılarının Batılılardan farklı olmadığını da ortaya koyuyor. Eski Büyükelçi Cem Duna, Avrupa ve Türkiye ilişkisinin son durumunu irdelediği makalesinde, önümüzdeki dönemde, Türkiye'nin Batı ile ilişkisini

İmaj: Herşey / İlgileneş

Görüş: Ocak-Şubat 1997
İllüstrasyon: Musa Kart

Pakistan seçimlerini Navaş Şerif kazandı

AB: ortaklıkta son durum

Yönetim:

TÜSIAD: Meşrutiyet Caddesi 74, Tepebaşı 80050, İSTANBUL Tel: (0212) 249 54 48-249 07 23

• TÜSIAD Adına Sahibi: Muharrem Kayhan

• Genel Yayın Yönetmeni ve Sorumlu Müdür: Haluk Tükel • Genel Yayın Yönetmeni Yardımcısı: Nilgün Demirtaş

• Yayın Kurulu: Muharrem Kayhan, Güler Sabancı, Sinan Tara, Haluk Tükel, Solî Özel, Nilgün Demirtaş, Necla Zarakol

Görüş; TÜSIAD'IN iki ayda bir çıkan yayın organıdır. Görüş'te yayınlanan tüm yazılar, açıkça yazı metninde belirtilmedikçe kuruluşun resmi görüşünü belirtmez. İmzalı yazılarda belirtilen görüşler sadece sözkonusu yazarların fikirlerini ifade eder.

bir Ortadoğu ülkesi olarak değil, Avrasya'da güçlü bir etki alanına sahip bir Avrupa ülkesi olarak geliştirmesi gerektiğini vurguluyor. Le Monde muhabiri Nicole Pope ise, Türkiye'nin yabancı bir gazeteci gözüyle nasıl görüldüğünü aktarıyor ve "daha çok demokrasi" diyor.

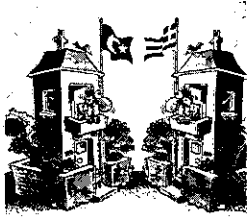
34-39 SÖYLEŞİ

Devlet Bakanı Abdullah Gül, RP-DYP koalisyon hükümetinin göreve başlamasıyla Türkiye'nin dış politikasında yaşanan farklılığın, bugüne kadar önem verilmeyen, İslam ve Pasifik ülkeleri gibi ülkelere de yönelmekten kaynaklandığını belirtiyor. Genel olarak, Türkiye'nin uluslararası ilişkilerinin ele alındığı söyleşide Gül, Kıbrıs'taki son gelişmelere ilişkin de değerlendirmelerde bulunuyor ve öneriler sunuyor.

42-60 GÜNDEM

Bilkent Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Hasan Ünal, Türkiye ve Yunanistan arasındaki gergin ilişkiyi tarihsel bir sürecin sonunda günümüze getiriyor ve çözüm önerileri sunuyor. Prof. Ünal, iki ülke arasında savaş ihtimalini uzak görse de, ilişkilerin bugünkü çizgisinde gitmesi durumunda, sıcak bir çatışma ihtimalinden de söz ediyor.

Geçtiğimiz Kasım ayında gerçekleşen Kalite Kongresi kapsamında, TÜSIAD/Kal-Der ve Yeni Yüzyıl ortaklığında üç ayrı dalda makale yarışması düzenlendi. "Bürokraside Toplam Kalite Yönetimi" konulu dalda birinci olan Dokuz Eylül Üniversitesi'nden Gülgün Tosun ve Tanju Tosun, yönetenler ile yönetilenlerin insan yaşamının kalitesini yükseltmek için müşteri-yurttaş ortak paydasında biraraya gelmeleri gerektiğini belirtiyorlar.

Türkiye-Yunanistan:
bu kadar yakın ve bu kadar uzak

62-72 TARİH

"1917 Bolşevik İhtilali" yaşandığı yıllarda ve sonrasında da büyük bir ilgiyle izlendi. ODTÜ öğretim üyesi Prof. Dr. Uygur Kocabaşoğlu, İhtilal'in 80. yıldönümünde o dönemin belli başlı gazetelerini tarayarak, olayların Osmanlı basınına nasıl ve ne kadar yansındığını aktarıyor. Prof. Kocabaşoğlu, bu paralelde, İhtilal'in nasıl geliştiğini ve Osmanlı'da yarattığı tepkileri de ele alıyor.

1917 Bolşevik İhtilali

74-75 KİTAP

Solî Özel'in tanıttığı Medine'den Lozan'a adlı kitabında, Taha Akyol, bazı İslamcı aydınların ve siyasetçilerin öne çıkardıkları çok hukukluluk kavramını eleştiriyor.

76-77 METROPOL

Kafka'nın, Dvork'ın, Rilke'nin ve daha pek çok sanatçının esin perisi olan Prag bir açık hava müzesi olarak tanımlanıyor. Dünyanın dört bir yanını gezmeye devam eden Prof. Dr. Orhan Kural'ın kalem ve objektifinden....

Fotoğraf: Orhan Kural

79-80 SARI SAYFA

Marmara Üniversitesi, çocuk ve erişkin psikiyatristi Dr. Yankı Yazgan bir çocuk hastalığı gibi değerlendirilen "hiperaktivite"nin, çevre baskısının yoğunluğu yüzünden büyükler üzerinde de küçümsenmeyecek boyutta görülebileceğini anlatıyor.

Yayın:

- Yazı Kurulu: Necla Zarakol, Solî Özel, Hülya Demir
- GrafikEvi Görsel Tanıtım Hizmetleri : Kore Şehitleri Cad. Yaprak Ap. 37/1 D:7 80300 Zincirlikuyu-İSTANBUL Tel: (0212) 274 27 87- 272 17 42 Faks: (0212) 272 92 66
- Basım: Yapım Matbaacılık Ltd. Şti., Mecidiyede cad. 54-1 Mecidiyeköy-İSTANBUL Tel: (0212) 275 24 34 - 288 07 43
- Reklam ve Halkla İlişkiler: Roza Hatem, Binbir Çiçek Sokak 3/4 80620 Levent-İSTANBUL Tel: (0212) 269 34 16-269 11 44

İyimserlik iyileşmeye dönüşecek mi?

1997 yılına, ekonomiye ilişkin iyimser beklentilerin yaygınlaştığı bir ortamda girildi. Bunun temel nedeni hazine ihalelerinde vadenin uzaması ve faiz oranlarındaki gerilemeydi. Özelleştirmeye ilişkin olumlu gelişmelerin yaşanması ve borsanın önemli çıkışlarından birini yaşaması iyimserlik havasının yaygınlaşmasını sağladı. 1996 yılının üçüncü çeyreğinden itibaren devam eden parasal genişlemeye rağmen enflasyon oranının düşeceği beklentisi güç kazandı.^(*) 1996 yılı sonunda 7 milyar dolar civarında olması beklenen cari işlemler açığına rağmen Merkez Bankası döviz rezervlerinin yıl sonunda 16.5 milyar dolara ulaşmış olması, döviz piyasalarında bir dalgalanma yaşanmayacağı beklentisini güçlendirdi. Sonuç olarak, 1996 yılının geneline hakim olan ekonomik kriz olasılığı 1997 yılı için gündemden uzaklaştı.

Ancak, tüm bu olumlu gelişmelerin arkasında, bir ölçüde özelleştirme dışında, yapısal reformlar yok. Hazine ihalelerinde vadenin uzaması ve faiz oranlarının düşmesinin ana nedeni olarak alternatif piyasalardaki hareketsizlik ve alternatif borçlanma kaynakları gösterilmekte.

Faiz oranlarının henüz düşmediği bir dönemde yapılan ve TÜSİAD Konjonktür raporunun 11-12. sayısında sunulan bir çalışma, 1997 yılında büyümenin % 4.0 olarak gerçekleşmesi durumunda bütçe açığının 2.5 katrilyon, cari işlemler açığının ise 7 milyar dolar civarında gerçekleşeceğini, ama bu açıkların finansmanının mümkün olduğunu belirtmekte ve bu durumda kriz beklenmememesi gerektiğini vurgulamaktaydı. Yaşanan olumlu gelişmeler, 1995 yılının ikinci çeyreğinden itibaren başlayan

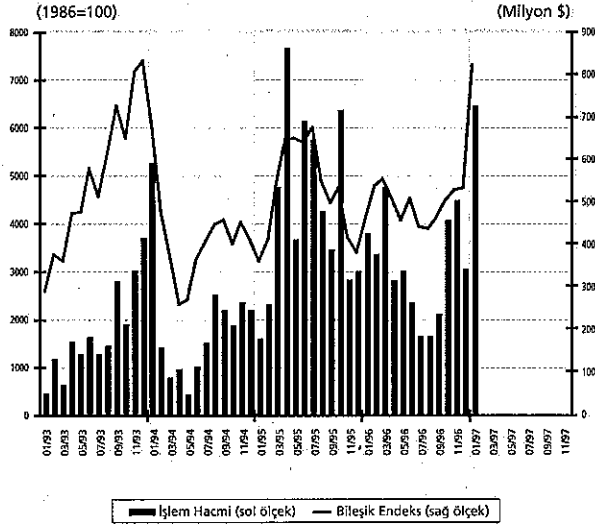
büyüme sürecinin 1997 yılında da kesintiye uğramadan devam edeceğini göstermiştir. Ancak, bugünkü iktisadi ortamda makro dengeler 1994 krizi öncesi değerlerine dönmüştür. Kamu ve cari açığın GSMH'ya oranları kriz öncesi dönem değerleri civarındadır. Faiz oranlarındaki 30 puanlık gerilemeye rağmen ancak kriz öncesi değerlerine geri dönmüştür. Enflasyon bekleyişlerindeki gerilemeye rağmen, beklenen enflasyon 1994 krizi öncesi seviyelerinin altında değildir. Bu nedenle, yine aynı raporda kriz olasılığının 1997 yılı için ortadan kalkmasının ekonominin kararlı ve sürdürülebilir bir büyüme sürecine girdiği şeklinde yorumlanmaması gerektiğinin altı çizilmekteydi.

Özelleştirme gelirlerinin ve iç borçlanma dışındaki alternatif borçlanma kaynaklarının mali piyasalar üzerindeki baskıyı azaltarak ekonomide kısa vadede bir iyileşme sağlayacağı açıktır. Ancak, bir kerecik önlemlerle sağlanan iyileşmenin kalıcı olması için, vergi reformu, sosyal güvenlik reformu gibi yapısal reformların gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Öte yandan, iç borçlanma piyasasında sağlanan rahatlamının devam etmesi için dış finansman kaynaklarında olumsuz bir gelişme yaşanmamalıdır. Bunun için IMF ve uluslararası kredi kuruluşlarıyla yapılan görüşmelerin olumlu sonuçlanması gerekmektedir. Görüşmelerin olumlu sonuçlanması için ekonomideki rahatlamının geçici olmadığı ve alınacak yapısal önlemlerle kalıcı kılınacağına dair işaretlerin verilmesi gerekmektedir.

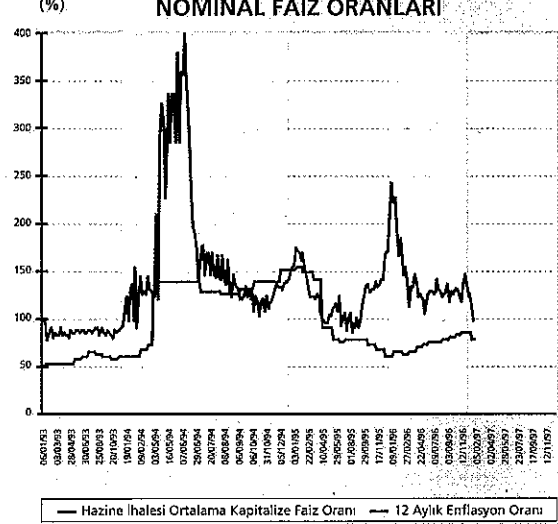
Yapısal önlemlerin şu an için siyasi gündemde yer almaması, sorunların çözülmediğini ve 1998 yılına ertelendiğini göstermektedir.

*Aşırı iyimserlik sonucunda, önceki yıllarda, mevsimsel etkilerden dolayı, görece yüksek seviyelerde gerçekleşen ocak ayı enflasyonuna ilişkin piyasa tahminleri % 4-4.5 gibi oldukça düşük oranlarda olmuştur. Gerçekleşen rakamın TEFE için % 5.6 ve TÜFE için % 5.9 olması, enflasyonda beklendiği ölçüde hızlı bir düşme eğiliminin olmadığını ortaya koymuştur.

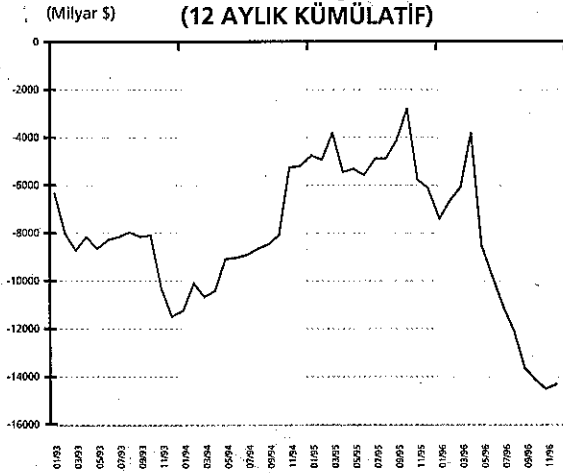
ABD DOLARI BAZINDA BORSA BİLEŞİK ENDEKSİ VE İŞLEM HACMI

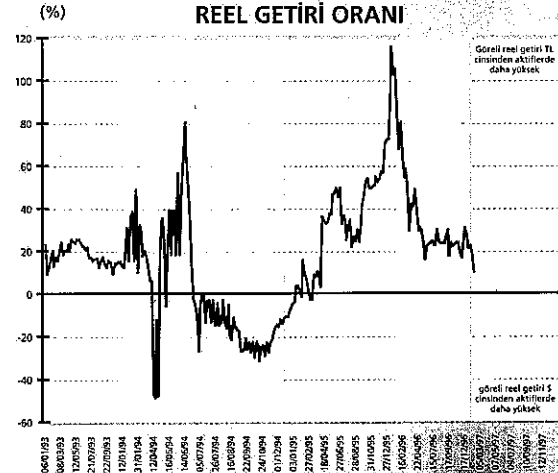
ENFLASYON VE YILLIK ORTALAMA NOMİNAL FAİZ ORANLARI

KONSOLİDE BÜTÇE DENGESİ (12 AYLIK KÜMÜLATİF)

REEL FAİZ EKSİ ABD DOLARI REEL GETİRİ ORANI

Türkiye'nin İmajını Değiştirmek

Muharrem Kayhan

Türkiye'nin dış ilişkileri ve dış dünyadaki imajımız sözkonusu olduğunda, bir çoğumuzun pek sevdiği, sıkça kullanarak rahatladığı klişeler vardır. Bunlardan biri, "kendimizi doğru dürüst tanıtamıyoruz" yargısıdır. Bu klişenin, zaman zaman, "derdimizi anlatamıyoruz" ya da "bizi anlamıyorlar" biçiminde ortaya çıktığı da olur.

Ne yazık ki Türkiye, kamuoyu iletişiminin en temel prensibini kavramış olmaktan uzak gözük-mektedir. Bir kurumun, bir şirketin imajının temel taşlarını, o kurumun veya şirketin faaliyetle-ri, yaptıkları ve yapmadıkları oluşturur. Halkla ilişkiler çalışmaları bu temelın üzerinde yükselir ve yüksek rekabet ortamında, bu asgari zemin ka-muoyu iletişimi açısından en yüksek faydayı sağ-lamak üzere kullanılmaya çalışılır. Tüketicinin, piyasanın beklentilerini karşılamayan bir firma-nın, reklam ve halkla ilişkiler faaliyetiyle ayakta durmasını, kendisine pazarda bir yer açmasını bekleyemezsiniz. Eğer piyasada bir seferlik bir vur-kaç peşinde değilseniz, tüketiciyi aldatma ça-bası her zaman geri teper ve firmanıza zarar verir.

Şirketler için doğru olan bu önermeler, ülke-ler için de geçerlidir.

Bugün, Türkiye'nin yurt dışındaki imajını kavrayabilmek için, yurt içinde olup bitenlere şöyle bir göz gezdirmek yeterli olacaktır. Bu göz

gezdirmeyi tamamladığınızda, size söyleyecek tek söz kaldığını göreceksiniz: "İyi ki kendimizi doğru dürüst tanıtamıyoruz."

Allah korusun, bir de usulüne uygun bir tanı-tım kampanyası yapmaya kalksak... Şu eldeki malzemeye bir bakın:

- Yüzde 70-80'den aşığı bir türlü düşmeyen bir enflasyon, gidişatı kaygıyla izlenen kamu açıkları, büyüyen dış borç yükü, bıçak sırtındaki kredibilitemiz, kısacası, ihtiyaç duyulan yapısal önlemler alınmadığı için hiçbir yanına çeki dü-zen verilemeyen bir ekonomi...

- Demokratik ve laik düzenin sistemli yıpra-tılma çabası;

- Dünyadan kopuk bir siyasi gündem etrafında dönen bir iktidar mücadelesi;

- Temiz toplum-temiz siyaset, yargı bağımsız-lığı, demokratik yönetim gibi konuların yoğun biçimde tartışılmasına yol açan bir dizi endişe verici, karmaşık ilişki yumağı...

Bu malzeme, kaçınılmaz olarak, dinamik özel sektörünüzün, girişimci ruhunuzun, genç nüfu-sunuzun, yetişmiş insan kaynaklarınızın, coğrafi konumunuzun, hatta tarihi-turistik değerlerini-zin üzerini örter ve bütün bunlar çevresine bir mum kadar dahi ışık veremez hale gelir. Nem-rut'da doğan güneş,de, Pamukkale'de traverten-

ler üzerinden akan pırlıl pırlıl sular da, Kapadokya'nın eşsiz görüntüleri de imajınızı olumlu yönde etkileyemez.

Çünkü, gitgide global bir köy olma eğilimi taşıyan, iletişim araçlarının bu denli gelişmiş olduğu dünyamızda, hiçbir tanıtım faaliyeti, bir ülke ile ilgili haberlerden daha etkin olamaz. Bu haberler, ülkede olan biteni, yapılanı ve yapılmayanı, girişim ve mücadeleleri yansıtır. Ve Türkiye olarak bizim bu haberler için sağlayabildiğimiz malzeme yukarıda saydıklarımızın belirleyiciliği altındadır.

Dışarıdan bakıldığında Türkiye, kendi kendini yönetebilmenin sorunlarına odaklanmış, içine kapanmış bir ülke görünümündedir. Dış dünyaya açık son hamlemiz Gümrük Birliği'dir. Bugüne kadar Batı dünyası nezdinde ileri sürdüğümüz, bulunduğumuz bölgede, "Demokratik ve laik bir siyasal istikrar merkezi, dinamik bir serbest piyasa ülkesi" olma, bu sayede "Avrasya ekseninde bölgesel güç" haline gelme iddiası, anlamlı olmaktan gitgide uzaklaşır hale gelmektedir.

Sivil toplum kuruluşlarının ve yurttaş inisiyatiflerinin, çeşitli girişimleri bu yeknesak olumsuz yapının içinde umut verici tek ışık olmuştur. Yanıp sönen ışıklar, vurulan tencere kapakları, demokrasiye ve temiz topluma sahip çıkan duyarlılığın bir ifadesi olarak, Türkiye'nin imajına bir dizi çabadan çok daha olumlu katkıda bulunmuştur. TÜSİAD tarafından yayınlanan, "Türkiye'de Demokratikleşme Perspektifleri" başlıklı rapor, hiç kuşkusuz bu girişimler içinde özel bir yere sahiptir.

Benzeri girişimlerin artması halinde, ülke yönetimlerinin bugüne kadar yarattıkları olumsuz imajın dengelenmeye başlanması yönünde kayda değer birkaç adım da atılmış olacaktır.

Bu tür girişimler, her şeyden önce, Türkiye'nin çoğulcu yapıya sahip, çok sesli bir toplum olma yolunda ilerlediğini gösterecektir. Bu ülkenin, tıkanan siyasal yapısına rağmen dina-

mik bir özel sektöre ve sivil topluma sahip olduğunu ortaya koyacaktır. Türk toplumunun demokrasiye sahip çıkabilme becerisini ve demokrasiyle yönetilme yönündeki tercihini vurgulayacaktır. Türkiye'nin çok boyutlu ve karmaşık yapısını görmezden gelen ve basite indirgeyici tutumlar sergileyen uluslararası yaklaşımlara da en iyi cevabı teşkil edecektir.

"Sürekli aydınlık için bir dakika karanlık" kampanyasında farklı toplum kesimleri, farklı görüşten insanlar biraraya geldi. Bu kampanyada dile getirilen temiz toplum-temiz siyaset talebi, değişim arzusu ve demokratik duyarlılık parlamentomuza da yansıdığı ve siyaset sahnesinde gerçekleştirilecek reformlarla, geniş kapsamlı katılımcı bir demokrasinin temelleri oluşturulduğu takdirde, Türkiye'nin yurt dışındaki imajını kökünden değiştirecek asıl büyük adım atılmış olacaktır.

Türkiye bu değişime esas olarak, birikmiş sorunların çözümü için gerekli olan toplumsal uzlaşmanın sağlanabilmesi açısından ihtiyaç duymaktadır. Ama, laik, demokratik hukuk devletini güçlendirecek, topluma siyaset bilinci taşıyacak demokratik değişimin gerçekleşmesi halinde, Türkiye'nin Batı nezdindeki imajı ve konumu da hızla değişecektir.

Türkiye, ekonomik ve siyasal reformlarını yapabildiğinde, 80'li yıllarda kendisine biçtiği, ancak sonradan elinden kayıp giden rolü gerçekten üstlenebilecek bir noktaya gelecektir. Serbest piyasa ekonomisi ve katılımcı demokrasi ile, ekonomik ve siyasi istikrarını sağlamış tek ülke olarak, yalnız bölgesi açısından değil, sahip olduğu kilit rol nedeniyle, tüm Batı dünyası açısından vazgeçilmez bir iş ortağı haline gelecektir. Hızla artan genç nüfus ile Türkiye'nin ihtiyacı da böyle bir konuma oturmaktır.

Bizi daha iyi anlamalarını istiyorsak, muhataplarımızla aynı dili konuşmasını öğrenmeliyiz.

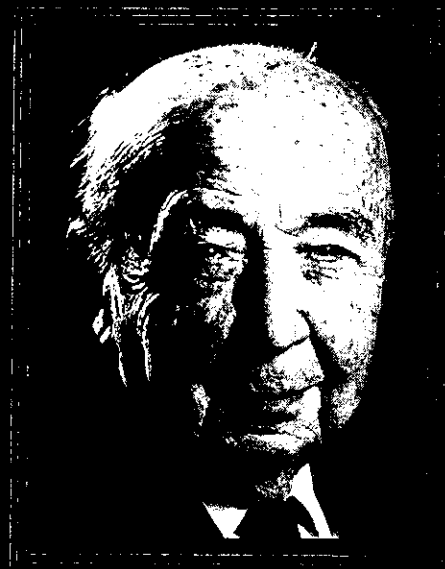
«...e per la sua opera, che si è svolta in un'atmosfera di serietà e di impegno, si è meritato il premio Nobel per la Pace».

Il premio Nobel per la Pace è stato assegnato a Velibor Topić, un uomo di grande cultura e di grande impegno sociale. Topić ha dedicato la sua vita alla lotta per la libertà e la democrazia in Jugoslavia. Ha fondato il movimento per la libertà di espressione e ha lavorato per la riunificazione della Jugoslavia.

Velibor Topić è un uomo di grande cultura e di grande impegno sociale. Ha fondato il movimento per la libertà di espressione e ha lavorato per la riunificazione della Jugoslavia. Ha dedicato la sua vita alla lotta per la libertà e la democrazia in Jugoslavia.

Velibor Topić è un uomo di grande cultura e di grande impegno sociale. Ha fondato il movimento per la libertà di espressione e ha lavorato per la riunificazione della Jugoslavia. Ha dedicato la sua vita alla lotta per la libertà e la democrazia in Jugoslavia. Ha fondato il movimento per la libertà di espressione e ha lavorato per la riunificazione della Jugoslavia.

Velibor Topić è un uomo di grande cultura e di grande impegno sociale. Ha fondato il movimento per la libertà di espressione e ha lavorato per la riunificazione della Jugoslavia.

Velibor Topić americano

di Mario Monti

Il premio Nobel per la Pace è stato assegnato a Velibor Topić, un uomo di grande cultura e di grande impegno sociale. Topić ha dedicato la sua vita alla lotta per la libertà e la democrazia in Jugoslavia. Ha fondato il movimento per la libertà di espressione e ha lavorato per la riunificazione della Jugoslavia.

Velibor Topić è un uomo di grande cultura e di grande impegno sociale. Ha fondato il movimento per la libertà di espressione e ha lavorato per la riunificazione della Jugoslavia. Ha dedicato la sua vita alla lotta per la libertà e la democrazia in Jugoslavia.

Velibor Topić è un uomo di grande cultura e di grande impegno sociale. Ha fondato il movimento per la libertà di espressione e ha lavorato per la riunificazione della Jugoslavia. Ha dedicato la sua vita alla lotta per la libertà e la democrazia in Jugoslavia.

Il premio Nobel per la Pace è stato assegnato a Velibor Topić, un uomo di grande cultura e di grande impegno sociale. Topić ha dedicato la sua vita alla lotta per la libertà e la democrazia in Jugoslavia.

Velibor Topić è un uomo di grande cultura e di grande impegno sociale. Ha fondato il movimento per la libertà di espressione e ha lavorato per la riunificazione della Jugoslavia. Ha dedicato la sua vita alla lotta per la libertà e la democrazia in Jugoslavia.

Velibor Topić è un uomo di grande cultura e di grande impegno sociale. Ha fondato il movimento per la libertà di espressione e ha lavorato per la riunificazione della Jugoslavia. Ha dedicato la sua vita alla lotta per la libertà e la democrazia in Jugoslavia.

geleceği
bugüne taşımak...

BEKO
Bir dünya markası

Asya kaynıyor

Soli Özel

Beş yılda bir yapılan Komünist Parti Kongresi ve 1 Temmuz'da Hong Kong'un Çin yönetimine geçecek olması, 1997 yılını Çin Halk Cumhuriyeti yöneticileri için çok özel kılıyordu. Yönetim, bu nedenlerle ülkede mümkün olduğunca az kargaşa istiyor, geçen sene çevresindeki ülkelerle ve özellikle de Tayvanla gerilimli dönemler yaşayan Çin, bu yıl daha sakin kalacağı izlenimini de veriyordu. Tam bu sırada patlayan Şincan (Doğu Türkistan) krizi, insan hakları sicili hiç de parlak olmayan Çin yönetimini zor durumda bıraktı. Çin'in 20 milyonluk Müslüman nüfusunun yaklaşık yüzde kırkını oluşturan ve Şincan'da yaşayan Uygur Türkleri bir iddiaya göre, Çinli otoritelerin otuz Uygur'u öldürmeleri üzerine bağımsızlık yanlısı gösteriler yaptılar. Çin usulü bir sertlikle bastırılan gösterilerden sonra yaklaşık bin kişi tutuklandı. Ancak Çin'deki asıl sarsıcı olay çoktandır ölüm döşeginde olduğu bilinen lider Deng Sio Ping'in tam da bu kritik yılda ölmesiydi. 1934 yılında Mao ile birlikte "Uzun Yürüyüş" e katılan ve zincirleme sigara içmesine rağmen doksan iki yaşında ölen "cüce" Deng, inişli çıkışlı siyasal hayatının son evresi olan 1978 yılında iktidara geldikten sonra belki de yüzyılın son çeyreğinin en önemli kararını uygulamaya geçirmiş ve Çin'i komünist parti denetiminde kapitalist gelişme yoluna sokmuştu. Resmi sıfatı bulunmamasına rağmen ülkenin en güçlü ve yetkili kişisi olan Deng, ekonomik reform programına karşı çıkanları her seferinde yenmeyi bilmişti. Ancak su katılmamış

otoriter Mandarin özelliğini de hiç bırakmayan Deng, 1989'da Tiananmen Meydanı'nda demokrasi talebiyle toplanan öğrencilerin katli için orduya emir vermekten de kaçınmamıştı. Deng sonrası Çin'de, iktidar mücadelesinin sertleşmesi halinde ise başgösterecek bir istikrarsızlığın tüm Asya'yı olumsuz etkilemesinden korkuluyor.

1 Temmuz'da Çin yönetimine geçecek olan Hong Kong'da da Çinliler'in sözlerini ne kadar tutacaklarının ilk ipuçları da bu arada belirmeye başladı. Adanın, İngiltere'den devralınmasından sonra Hong Kong'u yönetmek üzere Beijing tarafından atanan bir heyet tarafından seçilen Tung Çi Hua, insan hakları ile ilgili birçok yasaı iptal etme niyetini açıkladı. Bu durumda, yasal dayanağı olmayan bir geçici yasama organının Çin güdümünde çalışmaya koyulması ve adayı ziyaret eden İngiltere Dışişleri Bakanı Rifkind'in Tung'dan özgürlükler konusunda hiç bir taahhüt alamaması, Hong Kong'la ilgili güvenceler içeren anlaşmalara pek uyulmayacağına müjdecisi gibi duruyor.

Sabık CIA Başkanı John Deutch'un hakkında "ya savaş çıkaracak, ya barışa razı olacak, ya da içerisi patlayacak" dediği, aklıktan kırılan, istikrarsız yapısıyla bölgesi için bir tehdit unsuru olan Kuzey Kore'nin baş ideoloğu, Çin'deki Güney Kore elçiliğine sığındı. Rusya'nın yüz vermediği, Güney Kore ile ilişkilerini sıcaklaştıran Çin'in artık desteğini esirgediği ülkenin can havliyle bir savaş stratejisini benimsemesi ihtimali çevre ülkeleri te-

dirgin ediyor. Güney Kore'de ise yönetimin iş piyasalarını serbestleştirmek için attığı adımlarda dürüst davranmaması, Aralık ayından beri ülkede bir grev ve gösteri dalgasının patlamasına yol açtı. Meclisten yangından mal kaçırır gibi çıkarılan bir kanunla, işçi çıkarmayı kolaylaştıran yönetim, sendikalaşmayı serbestleştirme sözünü ise tutmadı. Ekonomideki yeni atılımlarını gerçekleştirirken aynı zamanda demokratik ilkelere de uyulması gerektiğini göz ardı eden yönetim, hem itibar kaybına uğradı hem de grevler yaklaşık iki milyar dolarlık zarara yol açtı. Siyaset dünyası ile iş alemi arasındaki fazla samimi ilişkileri ortaya döken bir skandal da, hükümeti ciddi şekilde sarstı. Sermayesinin yirmi katı kadar krediyi siyasi destek ve rüşvetler sayesinde elde ettiği anlaşılan Hanbo adlı şirketin iflas etmesi üzerine, iktidar partisi mali işler sorumlusu ile içişleri bakanı tutuklandılar.

Son yedi yılda başbakanların üç kez Cumhurbaşkanı tarafından azledildiği Pakistan'da yapılan seçimleri, Navaz Şerif kazandı. Seçmenlerin ancak üçte birinin oy verme zahmetine katlandığı bu seçimlerde, azledilmesi Anayasa Mahkemesince de onaylanan Benazir Butto'nun partisi, 19 milletvekili çıkarabildi. Seçimlerden önce görev yapan partilerüstü hükümet, Milli Savunma ve Güvenlik Konseyi kurarak hem siyaseti ordu vesayetine soktu, hem de sıkıyönetim kaldırdığından beri ilk kez silahlı kuvvetleri doğrudan yönetime müdahil hale getirdi. Ekonomisi perişan bir halde olan ve IMF ile pazarlık sürecini başlatan Pakistan'da yaşayan 127 milyon kişiden sadece bir milyonunun vergi vermesi herhangi bir ekonomik programın başarısına en büyük engellerden birini teşkil ediyor.

Bağımsızlıklarını kazanmak için Rusya'ya karşı inanılması güç bir mücadele veren Çeçenler, geçen sene Rusya

ile yapılan ateşkesin mimarı Aslan Meşedov'u Cumhurbaşkanlığına seçtiler. Hemen bağımsızlık isteyen halkıyla, her ne pahasına olursa olsun Çeçen bağımsızlığını önlemek isteyen Rusya arasında bir denge bulmak, Meşedov için bile kolay bir iş değil. Her ne kadar Rusya kamuoyu Çeçen bağımsızlığı fikrine alışmaya başladıysa da, Rus siyasi sisteminin askeri bir başarısızlıktan sonra bir

de bağımsızlığı taşıması kolay gözüküyor. Rusya siyasetinin asıl bilinmeyenini ise, sağlık durumu giderek kritikleşen Başkan Yeltsin'in ölmesi halinde yerine kimin geçeceği. Kısa bir süre Yeltsin'in yardımcılığını yapan, bu sırada Çeçen ateşkesini imzalayan general Lebed en güçlü aday olarak gözüküyor. Bu arada, verilen tüm çelişkili mesajlar, Madeleine Albright'ın ziyareti ve ABD'den gelen iyimser beklentilere karşın, neredeyse Rus elitlerinin tümü NATO genişlemesine karşı tavır aldı. Çoktandır ilk kez ortaya çıkan Başkan Yeltsin, ABD Başkanı ile yapacağı zirvede, Clinton'u NATO genişlemesinden vazgeçmeye ikna etmeye çalışacağını söyledi. ABD Dışişleri Bakanı Albright ise, NATO ile Rusya arasında ortak bir alay kurulması önerisini getirdi. Rusya'nın tavrının özellikle

Pakistan'da, seçmenlerin ancak üçte birinin oy kullandığı seçimleri, Navaz Şerif kazandı.

ekonomik yardım ve AKKA'nın lehlerine değişmesi için bir pazarlık unsuru olması ihtimali varsa da, genişleme, muhtemel bir güvenlik krizi yaratma potansiyeli taşıyor.

Hırvatistan ve Sırbistan'da gösteriler istenilen sonuçları elde etti. Sadece bir radyo istasyonunun kapatılmasını talep eden Hırvat muhalefeti isteğine erişince protesto bitti. Yollarda düdük çalarak, trafiği engelleyerek ve soğuğa rağmen inatla belediye seçimlerinin gerçek sonuçlarının kabulünü talep eden Sırbistan muhalefeti de, Batı dünyasından büyük destek görerek hedefine ulaştı. Sırp milliyetçiliğini bayrak yaparak Yugoslavya'nın dağılmasından sonraki çatışmalarda ve Bosna'daki kıyım da başrolü oynayan Başkan Milošević başta ABD olmak

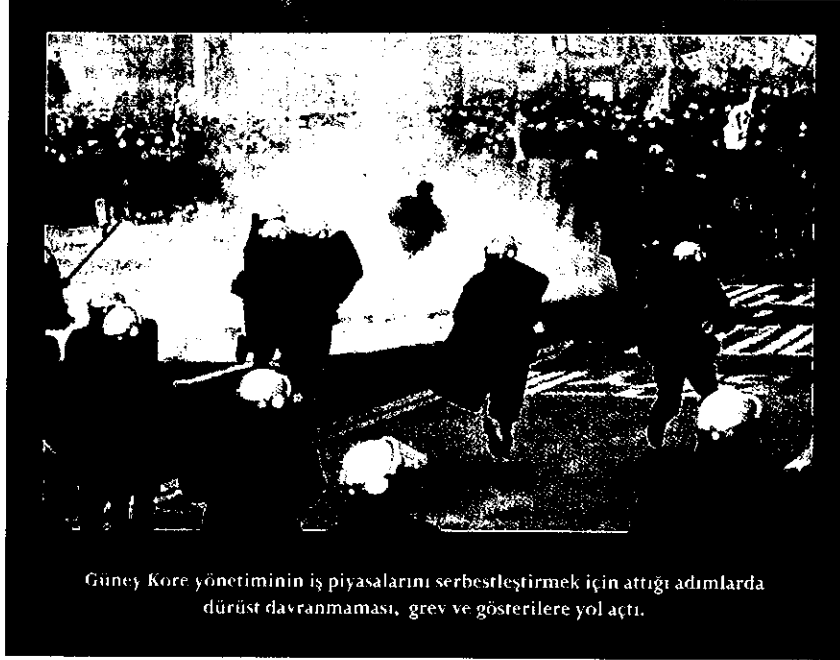
üzere, Batı dünyası tarafından, şiddete başvurusu halinde ağır bir bedel ödeyeceği konusunda uyarıldı. Gıdım gıdım verdiği tavizlerle muhalefeti bastıramayan Milosevic sonunda, tüm seçim sonuçlarını kabullenmek zorunda kaldı. Gene de elleri kanlı liderin kısa sürede iktidardan gitmesi beklenmiyor. Bir kısmı Bosna katliamlarına şehvetle destek vermiş gruplardan oluşan Sırp muhalefeti henüz Milosevic'i devirebilecek güce sahip değil. Arnavutluk'ta Sali Berisha'nın yarı demokrat rejimi de öfkeli Arnavutlar'ın protestolarıyla sarsıldı. Paralarını bankerlere yatan Arnavutlar saadet zincirlerinin kırılması üzerine uğradıkları büyük kayıplardan hükümeti sorumlu tutarak sokaklara döküldüler. Yönetim so-

nunda zararın karşılanacağını söylemek zorunda kaldı. Ocak ayı enflasyonu yüzde 47'yi bulan Bulgaristan'da da halk iktidardaki sosyalist hükümeti protesto etmek üzere sokaklara döküldü. Yeni cumhurbaşkanı seçilen Petar Stoyanov'un sosyalistleri ikna etmesiyle ülke, baharda genel seçimlere gidecek. Ancak, seçimlerden ekonomiyi düzeltmenin ağır bedelini halka kabul ettirecek bir hükümetin çıkıp çıkmayacağı bilinmiyor.

Dayton Barış Anlaşması'yla yaratılmak istenen "yeni" Bosna'da da işler pek yolunda gitmiyor. Barışın sürmesi hala, NATO birliklerinin ülkede görev yapmalarına bağlı. Hırvatistan'daki milliyetçiler tarafından da desteklenen Bosna Hırvatlar'ı bir türlü tek orduya geçilmesine rıza göstermiyorlar. Şeker bayramında Mostar'da mezarlık ziyaretine giden Boşnaklar'a ateş açan Hırvatlar bir kişiyi öldürdüler. Daha sonra da hala şehrin kendi ellerindeki batı bölgesinde yaşamakta olan otuz Boşnak'ı zorla evle-

rinden attılar. Diğer yandan, Dayton'da statüsü son halini almayan Brcko kentiyle ilgili karar verilemiyor. Stratejik önemi olan bu şehirde Sırp etnik temizlik sonucu Hırvat ve Müslüman nüfusu kovmuşlardı. Anlaşmaya göre, geri dönme hakkına sahip insanları geri de döndürmüyorlardı. Brcko'nun son statüsünü saptayacak Amerikalı hakemin kararı bir yıl daha ertelemesinin akabinde şehirdeki Sırp, Müslümanlara ait evleri havaya uçurmaya başladılar.

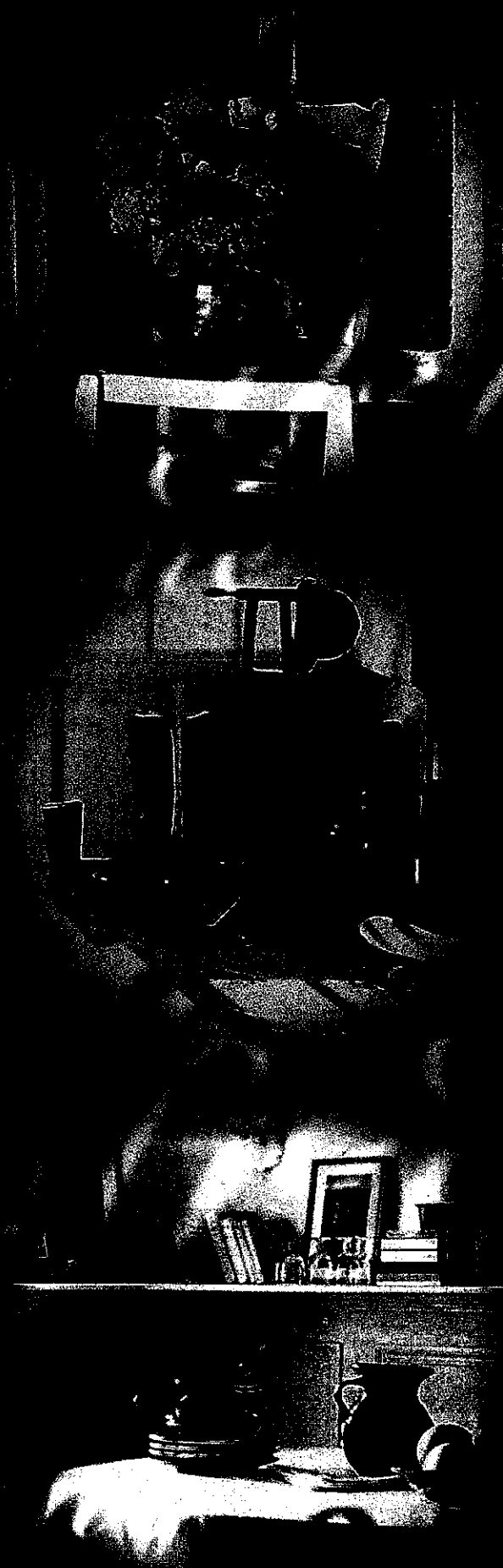
Şimdilerde başı saibeli bir atama nedeniyle iyice sıkışan İsrail Başbakanı Netanyahu, ABD'nin bastırması, Ürdün'ün son andaki müdahalesi ve İsrail toplumundaki genel yönelim nedeniyle, FKÖ ile el-Halil kentinden askerlerin çekilmesi konusunda

Güney Kore yönetiminin iş piyasalarını serbestleştirmek için attığı adımlarda dürüst davranmaması, grev ve gösterilere yol açtı.

anlaştı. Dahası önümüzdeki yirmi ay içinde İsrail askerleri Batı Şeria'dan da kademeli olarak çekilecekler. Netanyahu, bu anlaşmanın daha mürekkebi kurumadan, Kudüs çevresinde yeni bir yerleşim bölgesi yapılacağını ilan ederek pişmiş aşı su kattı. Filistin cephesinde ise, İslami Cihad Örgütü şiddet kullanarak mücadeleye devam edeceğini ilan etti. Lübnan üzerinde uçan iki İsrail helikopterinin çarpışması ve içlerindeki askerlerin ölmesi, Lübnan'daki işgalin ülkeye ne kadar pahalıya patladığını bir kez daha gündeme getirirken, "bir an önce bu bataklıktan çıkalım" diyenlerin sayısı da artıyor.

ABD'de Başkan Clinton ikinci dönemine başlarken eğitim ve teknoloji konularına özel önem vereceğinin altını çizdi. Skandallardan başını bir türlü kurtaramayan Clinton'un, seçim sırasında Asya kökenli kişilerden aldığı bağışlar ve Çin Büyükelçiliği'nin, kampanya katkıları ortalığı birbirine kattı.

138 BG gücünde,
1948 cm³ motor

Manüel ve otomatik
vitesli iki versiyon

Çift hava yastığı

Daha etkin koruma sağlayan
SRP sistemli emniyet kemeri

Çift hafızalı, ısıtmalı,
elektrik ayarlı deri koltuklar

RENAULT Safrane ile ilgili
ayrıntılı bilgi için, BİLGİ
RENAULT-MAİS'in
(0212) 293 26 26
numaralı telefonunu arayın,
sırasıyla 1-1-5 no'lu
tuşlara basın.

RENAULT'UN
SEÇTİ

YENİ SAFRANE

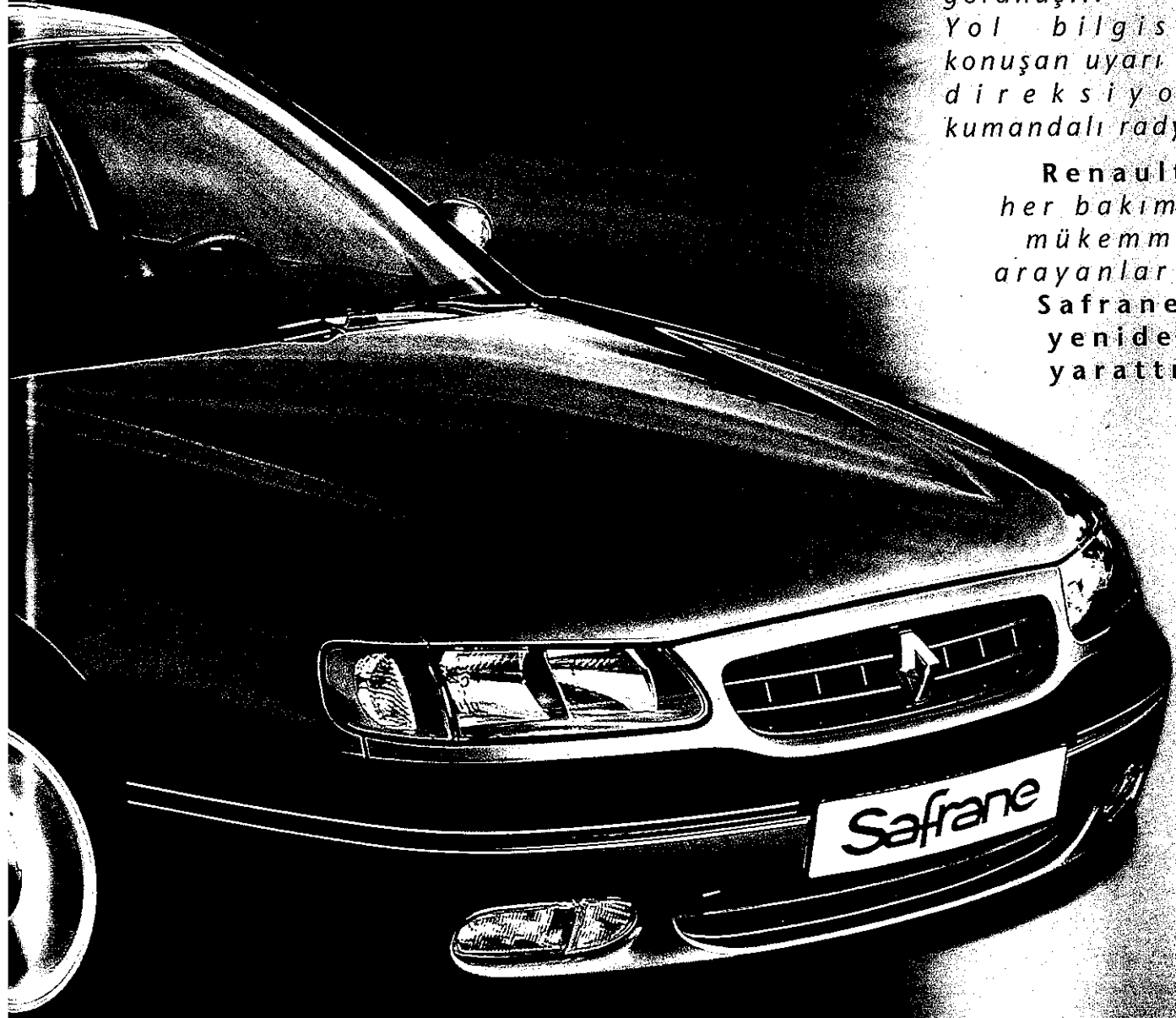
DENEYİN
KİŞİYE ÖZEL DENEME SÜRÜŞÜ

Yeni Safrane

Safrane

Daha güçlü motor,
az yakıt tüketimi,
sağlam kasa yapısı...
Daha gelişmiş emniyet
kemerleri, üstün
koruma sistemi, şık dış
görünüş...
Yol bilgisayarı,
konuşan uyarı sistemi,
direksiyondan
kumandalı radyo-teyp.

Renault,
her bakımdan
mükemmeli
arayanlar için
Safrane'ı
yeniden
yarattı!

Örnekli firmamın, önceden belirtilmeden model, renk, teknik özellik, ekipman ve aksesuar değişiklikleri hakkı saklıdır.

RENAULT
YASANACAK
OTOMOBİLLER

D a h a ç o k g ü ç D a h a ç o k z e v k

Batı'nın gözünde

Güliz Ger

İki sahne düşünelim; Avrupa'da büyük ve şık bir mağazada bir tüketici askıda beğendiği bir kazağı eline alır ve "Türkiye'de yapılmıştır" ibaresini görünce geri koyar. Bir başkası yaz tatilini planlamak için bazı broşürleri karıştırmaktadır ve küresel eğilimlere uyararak, yabancı bir ülkeye gitmeyi arzu etmektedir. Yunanistan'la ilgili olanlara bakarken, aklına, Yunan mitolojisi, Helen uygarlığı ve Sokrat gelir; Türkiye'yle ilgili olanlara bakarken ise aklına gelenler harem, Geceyarısı Expressi filmi, işkence, terör ve uyuşturucu trafiği olur. Fazla düşünmeden Türkiye broşürlerini bir kenara koyar. O kazak, İtalyan malı kadar kaliteli olabilir, ya da Türkiye'de bir tatil Yunanistan'daki kadar iyi olabilir; ancak, olumsuz çağrışımlar o kazağın

"1909'da B-612

asteroidi sadece bir kez, bir

Türk astronom tarafından

teleskopla görülmüştü. Bu buluşunu

Uluslararası Astronomi Kongresi'nde

sunan astronoma kimse inanmadı.

Çünkü Türk giysileri içindeydi."

(Antoine de Saint Exupéry, Küçük Prens)

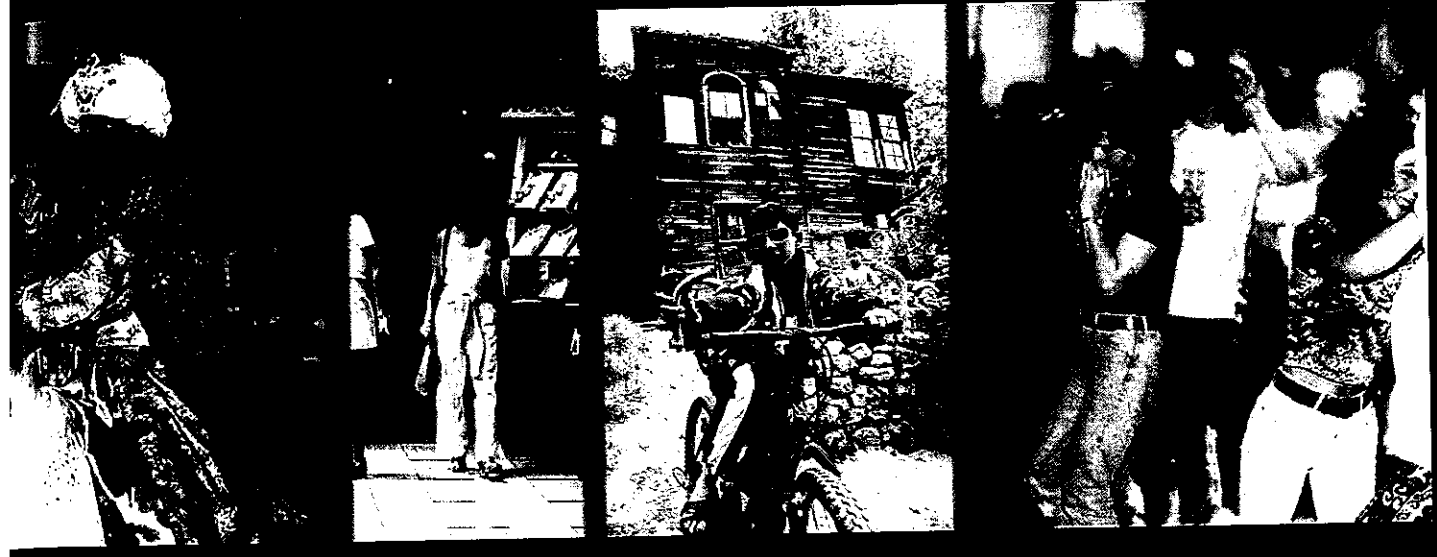
Türk (eski kullanım):

gaddar, zalim ve katıyürekli olan.

(İngilizce Webster Sözlüğü)

alınmamasına ve tatil yeri olarak Türkiye'nin fazla düşünülmeden tercih edilmemesine yol açar.

Türkiye'nin olumsuz imajı uluslararası ekonomik, turistik ve politik ilişkileri zedelemektedir. Turist pek çok seçenek arasında nereye gideceğine karar verirken; tüketici alacağı ürünü seçerken; ithalatçı, yatırımcı, dağıtımçı veya perakendeci de o ülkedeki iş ilişkilerine karar verirken; zihnindeki ülke imajından etkilenir. "Türkiye'de yapılmıştır" damgası, Batılı tüketiciyi o ürünü almaya özendirilmekte ve ürünlerin satışını olumsuz etkilemekte; "Türkiyeli iş adamı/yatırımcı" Batılı iş adamı/yatırımcıda güven uyandırmamakta; Batı pazarları Türk mallarına ve firmalarına direnç göstermektedir. Gitgide küreselleşen iş dünyasında

Türkiye'nin İmajı

(turizm dahil olmak üzere) bu konuda ne yapılabilir? Bu olumsuz imaj değiştirilip daha olumlu hale getirilebilir mi? Böyle bir imaj değişikliği yapabilmek, ülkenin zihinlerdeki konumunu değiştirebilmek için, önce halihazırdaki imajın çok iyi anlaşılması gerekir. Ancak yabancılar tarafından nasıl algılandığımız ve değerlendirildiğimiz göz önünde bulundurularak ve yabancıların zihinlerindeki imgelerden yola çıkılarak mesafe katedilebilir ve imaj değiştirme gayretlerinde etkili olunabilir.

İmaj nedir ve nasıl ölçülür?

İmaj, zihinlerdeki çağrışımlar, hisler, tutumlar ve izlenimler ile bunların olumlu/olumsuz değerlendirmelerinden oluşur; akla gelen özet-resim ya da sembolik anlamdır. Bir ürünün teknik özellikleri ne olursa olsun, sembolik anlamı, teknik özelliklerinin nasıl algılandığını ve rakipleri arasındaki tercihleri etkiler. Sembolik anlam, pek çok unsurdan ve bir nesnenin/ülkenin benzerleriyle ya da rakipleriyle kıyaslanmasından oluşan bir bütündür. Bu unsurlar birbiriyle ilişkili olarak zihinsel bir ağ oluşturur ve birbirlerini etkilerler. Bu zihinsel ağ ya da imaj ölçülebilir. Ve bu ölçümler

imajın nasıl değiştirilebileceği hakkında fikir verir.

Türkiye'nin, 660 Batılı (110 Amerikalı ve 550 Avrupalı -Alman, Hollandalı, İngiliz, Fransız, Danimarkalı, İsviçreli-) üniversite öğrencisinin zihnindeki imajı ölçülmüştür. Kapsamlı bir şekilde imaj ölçülmek için özgün bir yöntem geliştirilip kullanılmıştır. Önce 11 Akdeniz ülkesinin birbirine ne kadar benzediği ve bu 11 ülkeye karşı tutum ölçülmüş ve sonra Türkiye'yle ilgili çağrışım, görüş ve duygular ile Türkiye'ye en çok benzeyen ülkelerin hangileri olduğu ve benzerlik nedenleri irdelenmiştir. Ayrıca, izlenimler ve sembolik anlamlar, "Türkiye'yi bir insan olarak hayal etseniz, gözünüzde nasıl bir insan canlanır?", "bu kişinin görünümü nasıl olurdu?", "nasıl yaşardı, neler yapardı, ne ürünler kullanırdı, nelere inanırdı, nasıl bir kişiliği olurdu?", "bu insanla nasıl bir ilişkide bulunurdunuz?" gibi kişileştirme sorularıyla derinlemesine irdelenmiştir.

Türkiye'nin imajı

Türkiye en çok Yunanistan'a, ardından Mısır, Cezayir, ve Fas ile birlikte Irak, İran ve Suriye'ye benzetilmiştir.

tir. Yani Türkiye, bir Kuzey Afrika veya Ortadoğu ülkesi olarak algılanmaktadır. Tutum açısından 11 Akdeniz ülkesi arasında dokuzuncu olarak sıralandırılmış ve sadece Cezayir'den daha olumlu, daha iyi ve daha beğenilir olarak görülmüştür.

Türkiye'nin izlenim, çağrışım ve hisler ile yakın görüldüğü ülkelere benzerlik nedenleri şöyledir:

1. Olumlu çağrışımlar:

- a) Gezip görülecek yerler (deniz, güneş, plajlar, köyler, anıtlar, tarihi yerler): "güzel kıyılar", "deniz, güneş, mavi gökyüzü", "camiler", "İstanbul", "bozulmamış adalar ve kıyılar", "artan turizm"
- b) Temsili ürünler: kilim, halı, bakır eşyalar, altın ve gümüş takılar, yiyecekler
- c) Tarih ve kültür: "Haçlı seferleri", "kuvvetli gelenekler", "tuhaf gelenekler", "gizemli geçmiş", "Osmanlılar", "Arap kültürü"

2. Nispeten olumsuz ama

bazen de olumlu çağrışımlar:

- a) Temsili görüntüler: fes, çarşafli kadınlar, bıyıklı erkekler, hamam, köylüler, tozlu toprak yollar, Geceyarısı Eskpresi filmi
- b) Ekonomik, politik ve sosyal durum: "zayıf ve dengelessiz demokrasi", "Batılı mı Doğulu mu belli değil", "Müslüman mı modern mi belli değil", "coğrafi olarak yakın ama kültür olarak çok farklı", "Avrupa'nın ucunda", "geri kalmış ama potansiyeli var", "az gelişmiş"
- c) Yaşam tarzı, insanlar, inaçlar: "anlaşılması imkansız gelenekler", "diğer Müslüman ülkelerden daha az tuhaf"

3. Olumsuz çağrışımlar:

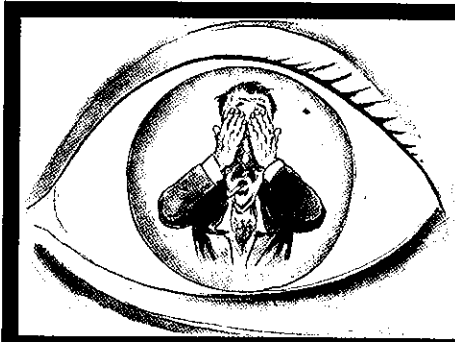
- a) İnsan hakları sorunları, emniyetsiz/güvensiz ve

baskılı ortam, kısıtlı özgürlük: "sıkı ve zorlu hapishaneler", "katı ve acımasız kanunlar", "baskıcı polis devleti", "ordu devleti", "kadın-erkek eşitsizliği"

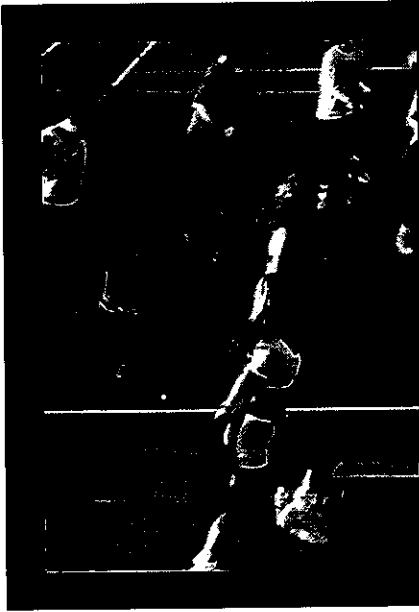
b) Din/İslam

Kişileştirilen Türkiye, ilginç bir portre çizmektedir. Bu kişi, genellikle orta boylu, tıknaz, siyah saç ve gözlü, bıyıklı, esmer, pek sık traş olmayan ve göğsü bacakları kıllı bir erkek olarak görülmektedir. Türk gazetelerindeki "Helga"ların aksine, bu erkeği yakışıklı ve çekici bulan pek çıkmamıştır. 35-45 yaşlarında, evli ve 3-4 çocuk sahibi, şehirde yaşayıp köyde akrabaları olan, az eğitim görmüş, alt-orta sosyoekonomik sınıfa mensup biridir. Geleneksel ve modası geçmiş, zarif ve şık olmayan koyu renk giysiler içindedir. Ya arabası yoktur ya da kullanılmış bir arabaya sahiptir. "Hem arabasını hem de karısını güvenilir oldukları için almıştır." Ufak bir televizyonu, buzdolabı, transistörlü radyosu, işi için bir hesap makinası, hançeri ve nargilesi vardır. Filtresiz sigara içer. Hiç tatile çıkmaz, sadece akrabalarını ziyaret veya düğün için memleketine gider.

Kendi küçük aile içinde çalışan bir tüccar, esnaf veya zanaatkardır veya fabrika işçisidir, benzinlikte benzin dolduran biridir, ya da ne olduğu belirsiz bir işi vardır. Sylvester Stallone'a veya Alaaddin filminin başındaki tüccara benzeyen, kimsenin bilmediği tanımadığı biridir. Kısa dönem bakış açısı olan, kurnaz ve açık göz bir "satıcı"dır; saatlerce pazarlık yapıp istediği fiyatı alır, bazen de kazıklar. Yardımsever, arkadaşça, dost tavırlı, dürüst, açık, cesur, çalışkan, azimli ve gizemli olmakla beraber, asık suratlı, haşin, aksi, sert, çetin, katı, tutucu, şöven, fanatik milliyetçi, tah-

660 Batılı üniversite öğrencisinin
zihnindeki Türk imajı: orta boylu,
tıknaz, siyah saçlı ve gözlü,
bıyıklı, esmer, pek sık traş olmayan
ve göğsü kıllı bir erkek..

**Turist, pek çok seçenek arasında
nereye gideceğini belirlerken;
tüketici, alacağı ürünü seçerken; yatırımcı,
o ülkedeki iş ilişkilerine karar verirken;
zihnindeki ülke imajından etkilenir.
"Türkiye'de yapılmıştır" damgası,
Batılı tüketiciyi o ürünü
almaktan vazgeçirebilmektedir.**

rik edici, huysuz, sinirli, çabuk hiddetlenen ve değişen mizaçlı biridir. Dostane davranışları bir satıcının-ki gibi, satana kadar, satmak için olabilir. Kin güder, intikamcıdır. Aile ve akrabalarına (köyde geride bıraktıkları dahil) düşkündür ama yabancılardan hoşlanmaz, onlardan çekinir, kuşkuludur. Diğer erkek arkadaşlarıyla birlikte kahvede oturup futboldan, kadınlardan, gazetelerden bahsedip konuşarak ve kağıt oyunları oynayarak vakit geçirir. Kadın-erkek eşitliğine inanmaz. Dinine bağlıdır ve Batı'ya karşı olan eğilimlerden etkilenir. Yuvarlanıp giderek yaşar. İlginç bir muammadır. Böyle biri hem merak hem şüphe uyandırır; onunla meraktan dolayı konuşulur, daha doğrusu konuşmaya çalışılır, ama ona pek güvenilmez ve mesafe korunur. Aradaki farklar yakın bir ilişkiyi, arkadaşça ve dostça bir ilişkiyi imkansız kılar. Ancak yapay bir ilişki olur. Belki birlikte kahve içilir, dışarıda yemek yenir, ama eve davet edilmez.

Türkiye'yi bilen, Türkiye'ye gelmiş olanlar, gelmeyenlere oranla, Türkiye'yi daha Batılı, daha Yunanistan'a benzer ve daha az Ortadoğulu ve Kuzey Afrikalı olarak görmektedirler. Daha olumlu tutumları, değerlendirmeleri, izlenim ve çağrışımları vardır.

Özetle, Türkiye, Avrupa'nın dışında, kimliği karışık bir Müslüman ülke olarak algılanmaktadır. Daha çok Ortadoğulu olmakla birlikte, Doğu ile Batı arasında bir karışım, ilginç bir muamma, dünyanın kenarında bir yer olarak görülmektedir. Doğu köklerine

sarılmakla birlikte, Batı değerlerini ve yaşam tarzını arzulayan bir tavır sergilediği düşünülmektedir. Din ve Arap kültürü çağrışımları Türkiye'yi Ortadoğulu kılmaktadır. Dürüst, yardımsever ve dostane görülmele birlikte şüphe ve güvensizlik uyandırmakta ve ona mesafeli yaklaşılmaktadır. Diğer Akdeniz ülke-rine oranla çok daha olumsuz olarak değerlendirilmektedir. Ancak aşinalık daha olumlu izlenimler ve tutumlara yol açabilmektedir.

Geleceğin Batılı işadamlarının Türkiye imajı

Bu bulgular çoğunluğu işletme ve ekonomi okuyan üniversite öğrencilerin görüşlerini yansıtmaktadır. Yani, Türkiye'nin önümüzdeki yıllarda ekonomik ilişkilerde bulunacağı Batılı kimseler, Türklerle bu tür fikirler çerçevesinde ilişkide bulunacaktır. Bu bağlamda bulgular çok düşündürücüdür. Hele bu kişilerin toplumlarının genel kesitinden daha eğitilmiş ve bilinçli olduğunu göz önüne alırsak, sıradan bir Batılı'nın zihnindeki Türkiye imajının daha da olumsuz olması beklenir. Üstelik bu imajın, 40 yıl önce yapılan bir araştırmanın bulgularından pek farklı olmadığını, yani imajın kolay kolay değişmeyen bir şey olduğunu hesaba katarsak, durum daha da düşündürücüdür.

İmaj nereden kaynaklanır?

Türkiye imajının bu denli olumsuz oluşunun tüm nedeni Batılıların bilgisiz, hatalı, peşin hükümlü veya kö-

**İmaj değiştirebilmek için
algılama süreçlerinin
yönlendirilmesi,
Türkiye'nin dünyadaki sesini
ve varlığını yükseltmesi,
ama en önemlisi, kendi özünü
geliştirmesi gerekir.**

tü niyetli görüşleri değildir. Olumsuz imajın başlıca sebepleri doğal zihinsel algılama ve sınıflandırma süreçleri, tarih, medya ve Türkiye'nin iç gerçekliğidir.

1. Zihinsel algılama ve sınıflandırma süreçleri: algılamada seçiciliğin doğal sonucu olarak stereotipler oluşur. Dünyayı kendi istek, amaç, beklenti ve değerlerimiz doğrultusunda "görürüz." Bir konuyla ilgili görülüp duyulabilecek herşeyi değil, aralarından bazılarını, seçerek, algılarız. Bir şeyi hatırlarken, akla otomatik olarak sembolik anlam, değer ve inançları içeren yerleşik çağrışımlar gelir. Bu çağrışımlar, geniş ve karmaşık anlamları kestirme yoldan özetleyerek ifade eden stereotipik bir resimdir. Stereotip, beklentiler doğurur ve algılamada çarpıtmaya yol açar: gerçeklik, beklentiler çerçevesinde ve beklentileri doğrulayacak biçimde seçilerek ve yorumlanarak algılanır.

Başkalarını değerlendirirken kullanılan biz-diğerleri kıyaslaması karikatürize edilmiş bir izlenim oluşturur. Algılamadaki tahrif, hem 'diğerleri'nin farklılıklarının hem de 'biz'in benzerliklerinin abartılması ile değerlendirmede yanlılık içerir. Diğerleri beklentilere uygun olarak, karikatürize edilerek ve gerçeklerle her zaman bağdaşmayan bir şekilde değerlendirilir. Kendimiz için kabul görmeyen özellikler yansıtılarak başkalarına atfedilir. Kendi değerlerimizi üstün görürüz, tercih ederiz. Başkalıktaki farklılık, sadece farklılık olarak değil, daha kötü, daha değersiz görülür: "bu toplum bizden farklı ve biz iyi olduğumuza göre farklı olan bizim zıddımızdır, yani daha kötüdür" şeklinde bir bilinçaltı değerlendirme oluşur.

Az tanınan toplumlarla ilgili izlenimler, genel sınıflandırmalara dayalı olarak oluşturulur. Batı-Doğu

gibi bir sınıflandırma ve Doğu'nun (başka) algılanmasındaki tahrif, toplumlar arasındaki benzerlik/farklılık ve güç ilişkileriyle yakından ilgilidir. Doğu-Batı gibi bir sınıflandırma aynı zamanda bir sıralamadır ve değerlerden bağımsız değildir. Kimliği oluştururken yapılan biz-başkaları kıyaslaması ve farklılaştırılması, Batı-Doğu bağlamında oryantalizm diye adlandırılan olguyla örtüşür. Oryantalizm, Batı'nın Doğu'yu kendinin tersi, kendinde beğenmediği unsurları yansıtan bir ayna olarak görmesidir. Başka olan (Batılı ve Hristiyan olmayan) olumsuz ve güvenilmez olarak addedilmektedir: eğer Batı normal, güçlü, hakim, üstün, gelişmiş, doğru ve erdemli ise, Doğu bunların zıddıdır; anormal, zayıf, aşağı, gelişmemiş, hatalı/sapkın ve erdemsizdir.

2. Tarih boyunca Türk, Osmanlı, Ortadoğu, Arap, İslam imajı: stereotip, bir kültür tarafından yaygın olarak paylaşılan sosyal geçmiş ve mirasın bir parçasıdır. Başkaları hakkında yazılan, anlatılan, resmedilen, söylenen ve ima edilen şeyler imajla örtüşür. Tarih kitapları (Haçlı seferleri, Avrupa-Osmanlı savaşları, Yeniçeri devşirme), sanat eserleri ve müzeler (Osmanlı saldırganlarının, esir ve devşirme çocuk toplama resimleri), folklor (deyişler, hikayeler, masallar, şarkılar, fıkralar) ile edebi eserler, diplomat ve seyyahların anı ve yazılarından Osmanlı, Müslüman ve Arap tasvirleri stereotiplerin oluşum ve devamında önemli rol oynar.

3. Türkiye'nin iç gerçekliğinin küresel medyada yer alışı şekli: medya nelerin gösterilip nelerin gösterilmeyeceğini seçerek ortaya temsili olmayan bir görüntü çıkarır ve stereotiplerin oluşumunda ve devamında önemli rol oynar. Yalnız Türkiye'den değil,

**Olumsuz imajın nedeni,
Batılıların peşin hükümlü
görüşleri değildir.
Başlıca neden, doğal zihinsel
algılama ve sınıflandırma süreçleri,
tarih, medya ve Türkiye'nin
iç gerçekliğidir.**

tüm az gelişmiş ülkelerden verilen haberler genellikle olumsuzdur. Geceyarısı Ekspresi gibi filmler de bu haberlerle aynı doğrultudadır. Çağdaş dünyada, bas-makalıp oryantalist imajlar, televizyon, film ve tüm medya gibi çoğunlukla Batı kontrolünde olan iletişim kaynakları ile daha da yaygınlaşır ve kuvvetlendiril-miş kalıplara, klişelere, karikatürlere dönüştürülür.

4. Türkiye'deki politik ve ekonomik gerçeklik ile tarihsel Türk-Batı ilişkileri: az gelişmişlik olum-suz nitelendirilen bir özelliktir. Birleşmiş Milletler ve diğer uluslararası kuruluşlar kulağa daha hoş gelen "gelişmekte olan ülkeler" ibaresini kullansalar bile, takılan adın ifade ettiği anlam istenmeyen bir du-rumdur. Az gelişmişlikle birlikte, insan hakları ihlalle-ri ve özgürlük kısıtlamaları da çağdaş değerlere ters düşmektedir. Ayrıca tarih boyunca ilişkiler ticari ol-duğu kadar düşmanca da olmuştur ve "Türk" Batıya en yakın düşman veya tehdit teşkil etmiştir.

Türkiye imajının değişmesindeki zorluklar

Yüzyıllardır süregelen karikatürize edilmiş Türk/Doğu imajı, tüm çağdaş çoğulculuk, hoşgörü, çeşitlilik ve farklılıkların alkışlanması gibi eğilim ve gayretlere rağ-men, kolay değişecek gibi değildir. Bunun nedeni sa-dece stereotiplerin ve hafızanın yerleşikliği ve tarihsel kökleri, Batı'nın bu imajı global medya ile takviye et-mesi ve Türkiye'nin iç gerçekliği değildir. Daha da önemlisi Türklerin/Doğu'nun da bu imajı sahiplen-mesi ve kendi kendini aşağı görmesidir. Doğu da, Ba-tı'yı karikatürize ederek, olumlu addedilen tüm özel-likleri (akılcı, verimli, insancıl, demokratik, gelişmiş, üstün) Batı'ya atfeder. Bunun örneğini, Türklerin ken-

dilerini ve Batılıları nasıl gördüğünde görmekteyiz.

Türklerin zihninde Türkiye imajı: bir yüksek li-sans öğrencimin yaptığı tez çalışmasında Türklerin kendi zihinlerindeki Türkiye imajının, Batılılar'inkin-den pek de farklı olmadığı, hatta daha da olumsuz olduğu bulunmuştur. Biz de kendimizi az gelişmiş ve Batı'dan çok Ortadoğulu bir Doğu-Batı karışımı ola-rak görüyoruz. Ama gelişmiş ve Batılı olmayı arzulu-yoruz. Batılılardan daha olumsuz olarak, gösteriş me-raklısı, özentili, asık suratlı, insanlara ve çevreye say-gısız insanlar olduğumuzu düşünüyoruz. Cine 5'in kodunu çözmeye çalışarak kurnazlığımızı gösteriyo-ruz. Araştırmada görüşülenlerin sadece % 9'unun ak-lına, Türkiye deyince olumlu kültür ve tarih çağrı-şımları gelmiştir. Ama pek çoğunun aklına yavaş gi-den, sık sık bozulan bir Murat 131 veya Serçe gelmiş-tir. Kendimizi hem en çok Yunanistan, İtalya ve İs-panya'ya benzetiyoruz (ama zayıf, kötü ve düzensiz addedilen yönler açısından) hem de Avrupalıyı ken-dimizden çok farklı tanımlıyoruz. (gelişmiş, modern, demokratik, insan haklarına değer veren, çalışkan, te-miz, düzenli, sistematik) Türk ürünlerine güvenmi-yoruz, kalitesiz buluyoruz. Kendimizi ve ürettiğimiz malları sevmiyoruz, beğenmiyoruz. Bunun en güzel örneği Mahzun Kırmızıgül'ün video klbidir: başkası-na (modern giysili, Batılı) özenmek, başkası olmayı arzulamak. Kendimize karşı Batılılardan daha da acı-masızca, çürük ahlak, kokuşmuş iş ilişkileri, rüşvet, çevre kirliliği ve hatta pislik ve tembellik gibi unsur-ları da atfediyoruz. Hele Batılıların bizi çalışkan ama bizim kendimizi tembel görmemiz çok çarpıcıdır: "tembel" genellikle dışardan bakanın, motivasyon

**Türklerin, kendi zihinlerindeki
Türkiye imajı, Batılılarınkinden
pek de farklı değildir.**

**Batılılardan daha olumsuz olarak,
gösteriş meraklısı, özentili,
asık suratlı, insanlara
ve çevreye saygısız insanlar
olduğumuzu düşünüyoruz.**

eksikliği, sağlık, gıda ve yeterli beslenme gibi enerji seviyesini ve çalışma arzusunu etkileyen unsurları hesaba katmadan yapıştırdığı bir damgadır. Kendimizi, Batılıların bizi algılayışına şaşırtıcı bir şekilde paralel olarak, onların bizi gördüğü gibi, hatta daha da olumsuz görüyoruz.

İmaj değiştirmek için öneriler

Zor ve yavaş da olsa, imajı değiştirebilmek için algılama süreçlerinin yönlendirilmesi, iletişimin stratejik olarak yönetilmesi, Türkiye'nin dünyadaki sesini ve varlığını yükseltmesi ve belki tüm bunları yapabilmek için en önemlisi, kendi özünü geliştirmesi gerekir.

1. Zihinlerde halihazırda varolan olumlu düşünce ve hisleri canlandırarak ve güçlendirecek tarzda iletişim ve etkinlikler yapılmalı ve ilişkiler kurulmalıdır. Hem olumlu hem de olumsuz anlamları olan görüşlerin olumlu yanları öne çıkarılmalıdır. Örneğin, "anlaşılmaz ve garip adetler" "egzotik" olarak vurgulanabilir; genelde olumsuz addedilen "az gelişmişlik" özelliği doğal, eldeğmemiş, bozulmamış, egzotik gibi olumlu ve çağdaş dünyada nadirleşen, yani kıymeti artan niteliklerle bağdaştırılabilir.

a) Turizm: olumlu çağrışımlardan yola çıkarak, sanat, mimari, kültür, tarih, halı/kilim, hamamlar, Yörükler, doğal kırsal ve dağlık mekanlara yönelik alternatif turizm. Ve tabii ki, bunu devam ettirebilmek için "ellenmemiş" doğanın, özel mekanların, yapıların, eserlerin ve ürünlerin korunması.

b) İş açısından insani ilişkiler: iş ilişkilerini geliştirirken Doğu'nun sıcak, misafirperver ve dostane davranışının, makineleşmiş ilişkilere üstünlüğü öne çıkartmak.

c) Ürün imajı: bir yandan yeni ve öncü ürün ve hizmetler geliştirmek bir yandan da eski ürünlere kıymet kazandırmak: dokumalar, el işlemleri, halı/kilim, seramik, bakır, rakı, lokum, şifalı otlar ve çaylar gibi geleneksel ürünleri, Fransız şarabı seviyesinde özel, ayrıcalıklı ve nadide kılmak; Türkiyede ve dünyada, "shopping mall" değil, kapalıçarşı kavramı ile yeniden yaratılan alışveriş merkezleri yapmak; güncel sağlık eğilimiyle tutarlı olarak tüm dünyada hamamlar yapmak.

Zihinlerde iz bırakabilmek, bir Batılının görüp duyduğu binlerce şey arasında kalıcı yer edinebilmek ve olumlu çağrışımları takviye edebilmek için, sık sık ve çok çeşitli alanlarda iletişim ve ilişki kurulmalı ve sürdürülmelidir.

2. Yabancılarla ilişkileri, çıkar birliklerini ve onların Türkiye deneyimlerini arttırmalıdır. Başka toplumlarla ilgili görüşler, "diğeri" ile "biz" arasında algılanan benzerlik, algılanan güven ve ortak ulusal çıkarlara bağlıdır. Bu bağlamda, sadece deniz-güneş ve tarihi kalıntılar, turizmin imaj değiştirmesine yeterli olmayacaktır. Çok sayıda ve çok çeşitli uluslararası etkinlikler ve ilişkiler (iş/ekonomik, sportif, kültürel), benzerliklerin görülmür hale gelmesini ve ortak çıkarların, güvenin oluşmasını ve devamını sağlar. Yaşanan deneyimler okunandan daha etkilidir; hem akılda kalır hem de ku-

**Türkiye sırayla Yunanistan,
Mısır, Cezayir ve Fas ile birlikte
Irak, İran ve Suriye'ye
benzetiliyor ve bir Kuzey Afrika ve
Ortadoğu ülkesi olarak algılanıyor.
Avrupa'nın dışında,
kimliği karışık bir müslüman ülke
olarak kabul görüyor.**

laktan kulağa yayılarak yaygınlaşır. Türkiye'ye gelenlerin görüşlerinin daha olumlu olduğunu gözönünde bulundurursak, deneyimleri arttırmanın önemi ortaya çıkmaktadır. Yabancıların Türkiye deneyimlerini arttırmak için öğrenci değişimleri, kültürel değişimler, bol ve çeşitli kültürel, turistik, sportif etkinlikler düzenlemek, iş/ekonomik, basın-yayın, eğitim ve politik çevrelerden söz sahibi ve etkili kişileri davet etmek ve bu ilişkileri sürdürmek yararlı olacaktır.

3. İletişim stratejik olduğu kadar samimi olmalıdır. İletişim ve seyahat küreselleşip yaygınlaştıkça, herkes herşeyi duyup görmeye başladıkça, iletişimin stratejik ama dürüst olması hayatiyet kazanmaktadır. "Satıcı" gibi değil, sıcak, nükteli, doğru ve inandırıcı iletişim kurarak güven ve saygınlık yaratmak gerekmektedir. Bu iletişimde güvenilir Türk ve yabancı (dışarda "bizden biri" olarak algılanan kişiler, Türkiye'de bulunmuş, çalışmış kişiler) sözcüler kullanılmalıdır. Küresel medyanın (TV, film, basın, ve CDROM, internet gibi tüm bilişim teknolojisi olanaklarının) stratejik ve sürekli olarak tutarlı kullanımı şarttır.

Hem iletişim hem de ilişkiler açısından hedef kitle çocuklar, gençlik, genç işadamları olmalıdır. Gençleri ikna etmek daha kolay olacaktır. (ağaç yaşken eğilir)

5. Aktif ve görünür duyulur olmalıdır. Edebiyat, sanat, kültür, sosyal, ekonomik, spor gibi alanlarda Türkiye'nin dünyadaki sesini yükseltmek gereklidir. Haber yaratan veya haber niteliği olan olumlu olaylar ve fa-

aliyetler (sanat faaliyetleri; insancıl, çevreci, yerel kültüre dayalı olaylar) üretilmeli, düzenlenmeli ve basının orada olması sağlanmalıdır.

6. Öncelikle esasa eğilip Türkiye'deki yaşam kalitesini ve kendine has kültürünü geliştirmelidir. Sosyokültürel, politik ve ekonomik şartlar toplumsal kimlikle birlikte, tarihsel ve güncel, küresel ve yerel gerçeklik içinde geliştirilmelidir. Bu ancak ekonomi kadar, eğitim, sanat ve kültüre de eğilerek gerçekleştirilebilir. Ancak o zaman, Bob Marley'in deyimiyle "zihinsel esaret"ten kurtulunur; efsaneleri, geçmişi, kimliği ve etnik yapısının çoğulculuğunu zenginlik addeden, küresel dünya içinde kendine güvenen, özgür, yaratıcı ve üretken insanlar yeşerebilir.

Prof. Dr. Güliz Ger

Bilkent Üniversitesi İşletme Fakültesi Öğretim Üyesi

Kaynakça

- 1- Ger, Güliz (1989), "Ülke Konumlandırılmasında Bilişsel Faktörler", İ.Ü. İşletme Fakültesi Dergisi
- 2- Ger, Güliz (1991), "Country Image: Perceptions, Attitudes, Associations, and Their Relationships to Context", Proceedings of the Third International Conference on Marketing and Development, New Delhi, India, 390-398.
- 3- Ger, Güliz ve Søren Askegaard (1996), "Product-Country Images as Stereotypes: A Comparative Study", Proceedings of the International Association for Research in Economic Psychology, 21st Annual Colloquium, Paris, 13-28.
- 4- Bozdağ, İpek (1996), "An Exploration of Turkish Identity and a Comparison With the Image of Turkey", Bilkent Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Yüksek Lisans Tezi

TÜRKİYE^{14A} VE AVRUPA^{5A} Ortaklıkta son durum

Cem Duna

Türkiye'nin 1 Ocak 1996'da Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği'ne girmesi, gerçekten önemli bir başarıydı. Oysa bugün, iki taraf arasındaki ilişkiler oldukça gergin. Normal bir ilişki sürdürülmesiyle iki tarafın da sağlayacağı avantajlar gözönüne alındığında, sorun daha da belirginleşiyor.

Türk-Avrupa ilişkilerinin analizi ve yönünün yeniden belirlenmesi için, Türkiye'nin iç ve dış dinamiklerini, Avrupa'nın evrimini ve küreselleşme gelişmelerini birlikte değerlendirmek gerekir. Değerlendirmenin başında, Türkiye'nin Batı ile ilişkilerinin tarihçesini de gözden geçirmekte yarar var.

Tarihi miras

Osmanlı İmparatorluğu'nun doğuşundan itibaren, Türkler'in ilgisi hep Batı'ya dönük olmuştur. Osmanlı

İmparatorluğu boyunca, Avrupa'ya yapılan her sefer, ertesi yıl Doğu'ya yapılan bir seferle dengelenmiştir. Amaç, doğuda asayiş sağlamaktır ve Avrupa'da ilerlemek için tekrar harekete geçebilmektir. Seferlere, Avrupa'daki güçlerin direnmesi ve karşı harekete geçirmesi "med-cezir" türünden bir ilişki doğurmuştur. Oyuncular, çok farklı çıkarlar arasında denge sağlamaya çalışan krallar ve imparatorluklardır.

Osmanlı İmparatorluğu zayıfladıkça, Avrupa'lı güçler, dağılmayı hızlandırarak toprak kazançlarını maksimuma çıkarmaya çalıştılar. Buna karşılık, İmparatorluğun egemenliğindeki toprakları korumak, İstanbul'un en önemli önceliği haline geldi.

19. yüzyılın ikinci yarısında, Osmanlı topraklarının bölünmesi için Avrupa'nın yaptığı planlar her zamankinden daha aşikar hale geldiğinde, Osmanlı Hariciyesi, İm-

paratorluğa karşı yöneltilen bu tehditleri geçiştirmek ve ya etkisizleştirmek için elinden geleni yaptı. Osmanlı hükümdarları, Avrupalılar'ın çevirdiği dolaplardan endişe duyuyorlardı. Kapitülasyonların Bab-ı Ali'ye empoze edilmesiyle birleşince, Avrupa'nın bu politikasının bir güvensizlik duygusu oluşturması ve savunma mekanizmalarını harekete geçirmesi kaçınılmazdı. Bu politikanın etkisi uzun yıllar sürdü ve derin izler bıraktı.

Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılması ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla, Türk Dışişleri Bakanlığı'na verilen görev, temelde, Osmanlı Hariciyesi'ninkinden pek farklı değildi: yeni ulus devletin toprak bütünlüğünü korumak. Bu aktif bir politika değildi; Batılı güçlere karşı aynı güvensizlik ve korunma içgüdüğü ile oluşmuştu. Bu bağlamda, Kurtuluş Savaşı'nın, Batı'ya karşı verildiğini ve kazanıldığını unutmamak gerekir.

çizgiyi yansıtır ve destekliyordu. Cumhuriyet'in ekonomisi, İthal İkameci Sanayileşme (İİS) olarak bilinen ve içe dönük bir modele oturtulmuştu. Bu modelin temel felsefesi, ülkede yaratılan ve ülkenin ekonomik kalkınması için kullanılan katma değer, dış kaynak transferlerine pek itibar etmemesiydi. Kısaca, Türkiye'nin ekonomik ve siyasal yapıları örtüşüyordu.

Ancak, özellikle 1970'lerde, İİS'nin yapısından kaynaklanan sınırlarla (engellerle), siyasetteki dengesizlik ve dış kaynaklı krizlerin -petrol fiyatlarının dört katına fırlaması, enflasyonun yükselmesine neden olmuştu- etkisi birleşince Türkiye, bu ekonomik kalkınma modelini sürdürmekte zorlanmaya başladı. 1980 Ocak'ında, Türkiye, yeni bir sayfa açmak ve ekonominin dışa açılmasını sağlamak için köklü reformları uygulamaya koymak zorunda kaldı. Reformların temelindeki düşünce, Türkiye'nin

Avrupa, Türkiye'yi hep dar parametreler içinde değerlendirdi. Türkiye'ye olumlu yanları ve gerçek potansiyeli yerine, bir maliyet kalemi ve gözardı edilmemesi gereken önemli bir ülke olarak bakıldı. Hatta, olumsuz yönleri olumlu yönlerine oranla daha ağır bastı.

İkilem, Cumhuriyetin kuruluş döneminde aynı Batı'nın, model olarak seçilmesinden kaynaklanıyordu.

Cumhuriyetin kuruluşuna eşlik eden toprak küçülmesine de, yeni bir "med" örneği olarak bakmak mümkün. Aradaki fark, bu kez, Kemal Atatürk gibi güçlü bir önderin ve görece homojen bir ulus devlet oluşturmaya kendini adanmış bir yönetimin varlığıdır.

Soğuk Savaş dönemi

Cumhuriyetin kuruluşundan sonraki yıllarda, 1980'e kadar ne bu güvensizlik ne de bu ikilem çok belirgin olmadı. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, iki kutuplu bir dünya oluştuğunda Türkiye, Batı'nın müttefiki olmayı seçti. Bunu başarmak için gayret ve bir ölçü de özveri gösterdi. 1950-1980 arasındaki bu zaman diliminde Türkiye, Batı'nın "otomatik müşterisi" oldu.

Bu dünya düzeni, Türkiye'nin dış politikasını belirli bir kalıba oturttu ve "otomatik müşteri" olarak Batı'yla ilişkisi de süprizlerden uzak bir biçimde sürdü. Türkiye'nin benimsediği ekonomik kalkınma modeli de, bu

ekonomik kalkınma çabalarında iç pazarda yaratılan katma değerle birlikte dış kaynakların da Türkiye'ye transferinin devreye sokulmasıydı. Büyük çapta ihracata yönelme, dış borçlanma ve doğrudan yabancı sermaye yatırımları, bu reformların temel niteliklerini oluşturuyordu. Bu nedenle, Türkiye'nin ihracatının 1994'te 2.2 milyar dolardan, 1995'te 24 milyar dolara yükselmesi, aynı dönemde dış borçların 12 milyar dolardan, 75 milyar dolara ve doğrudan yabancı yatırımların 400 milyon dolardan 9 milyar dolara çıkması yadırganmamalıdır. Bütün bu veriler, dış kaynakların, Türkiye'nin kalkınma çabalarında kullanıma girmesinin açık birer göstergesidir.

Ekonomik ortamdaki bu değişiklikler olurken, yani piyasa güçleri serbest bırakılır, küreselleşme dalgası izlenirken, Türkiye'nin politik ve idari mekanizmaları aynı geliştirmeyi gösteremedi. Daha önceki dönemlerin paralelliği korunamadı. Ekonomi küreselleşirken, politik ve idari sistem, içe kapalı ve dar görüşlü kaldı.

Bu çok şaşırtıcı değil; çünkü, Türk ekonomisi dünya ekonomisine eklenirken ve girişimciler, bire-bir ilişki-

lerde, özellikle Batı'yla başarılı olurken, dünya-daki ilişkilerin iki kutuplu yapısı, 1980'ler boyunca sürdü. Yani, ekonomik cephede başarılanlar, geleneksel kaygıların sürmesi nedeniyle, idari yapıda benzer bir dönüşümü getirmedi.

Yeni bir dönemin başlangıcı

Dünyanın iki kutuplu yapısı, 1990'da değişti. Bu değişiklik, Türkiye'nin dış ilişkileri ka-

dar, iç dinamiklerini de derinden etkiledi. Siyasi ve askeri kurumlar, hazırlıksız yakalandı. Sovyetler Birliği'nin dağılması bile gerçek boyutlarıyla algılanamadı; kimileri, kısa bir aradan sonra sosyalizmin geri geleceğine inanırken, kimileri de Türkiye'ye yönelik tehditlerden sonsuza kadar kurtulunduğunu düşünüyordular. Bunların ikisi de doğru değildi.

Bu dönemde, Türkiye'nin Batı ile ilişkilerine de gölge düştü. Siyaseten, Türkiye'nin, Batı için, NATO'nun güney kanadında bir ileri karakol olduğu, Soğuk Savaş dönemindeki önemini koruyup korumadığı sorusu gündeme geldi. Balkanlar ve Kafkaslar'ın hızla barut fıçısına dönüşmesiyle, Türkiye'nin, bölgedeki etkinliği nedeniyle, belki de eskisinden daha önemli olduğunun farkına varılması uzun sürmedi. Ortadoğu barış sürecinde kaydedilen ilerleme, bu önemin altını bir kez daha çizdi.

Türkiye'nin ekonomik etki alanının önemi, iyice belir-

AGİT'te mutlu beraberlik

ginleşti. 1980 reformları sayesinde, yalnızca dinamik bir ekonomik güç olmakla kalmıyor, aynı zamanda, yakın pazarlara erişim olanağı da sağlıyordu. Türkiye, açıkça Avrupa'nın ekonomik sınırının Türkiye'nin doğu sınırıyla aynı olduğu mesajını veriyordu; özellikle "Ortadoğu" kavramının kuzeydeki petrol zengini Hazar devletlerini de kapsamına aldığı göz önüne alınırsa...

Bu gelişme, aynı zamanda, Türkiye'nin Batı'nın "otomatik müşterisi" oluşunun da sonu demekti. Herşey değişiyordu. Türkiye, Batı ile ilişkilerini yeniden biçimlendirmek ve ortaklık statüsünü belirginleştirmek durumundaydı. Dış ilişkilerdeki her hamle, farklı koşullara dayanmak zorundaydı; üstelik koşullar sürekli değiştiği için, güncelleştirilmeleri gerekiyordu. Bu yeni bir tür mücadeleydi ve birbirini izleyen hükümetler, böyle bir mücadeleye hazır değillerdi. Bunu başarmak için, içeride güçlü bir hükümet, iki şeyi yapmaya istekli ve hazır olmalıydı: birincisi, yönetim kurumlarını yenileştirmek; ikincisi, tutucu cumhuriyet yapısını çoğulcu demokrasiye dönüştürmek. Kuşaktan kuşağa çözümlenmesi için ciddi çabalar harcanmadan süregelen bu sorunları kapsamlı olarak ele alabilecek bir hükümete gerek vardı.

Ne yazık ki, Sovyetler Birliği'nin dağılması, Türkiye'nin komşularının aykırılıklarını daha da belirginleş-

tirdi: Arap ulusçuluğunun önderleri Suriye ve Irak, köktendinci İran, kendi mitlerine tutsak Ermenistan ve Yunanistan. Türkiye'yi sarmalayan "semboller kuşağı" ciddi bir endişe kaynağı oluyordu. Türkiye, kendisine yönelik tehlikelerin sürmesinden ötürü, köhne politik yapısını yeni düzene uydurmakta zorlanıyordu. Kısır döngü sürüyor, daha tutucu ve artık değiştirilmesi gereken bir yapının yaşatılmasına gerekçe oluyordu.

Devletin, GSMH'nın % 40'ını üretmesi, devlet bankalarının nakit akışının % 70'ini kontrol etmesi, değişikliğin önüne bir set daha çekiyordu. "Semboller kuşağı" ve bu garip ekonomik yapı, gittikçe küresel eğilimlere açılan bir ekonomik sisteme hiç de uygun olmayan bir idari/siyasi sistemin sürdürülmesini sağlıyordu. Bu arada, Batı cephesinde de Avrupalı devletler, 1990 sonrasında, gerek kendi aralarındaki, gerek diğer devletlerle olan ilişkilerini yeni-

tansiyeli yerine, bir maliyet kalemi ve gözardı edilmesi gereken önemli bir ülke olarak bakılmıştır. Hatta, olumsuz yönleri olumlu yönlerine ağır basmıştır. Türkiye'deki yaygın kanı, Avrupa Birliği'nin Gümrük Birliği'ni istediği ve bunu Ankara'ya empoze ettiğidir. Oysa, Avrupa, Gümrük Birliği kararını almakta zorlanmıştı.

Ekonomi, hemen hemen uluslararası standartlarda performans gösterirken, Türkiye, ekonomisinin dinamikleriyle devletin politik/idari yapısı arasında gereken koşutluğu sağlayamadı. Batı'yla siyasi ilişki de, giderek bir sağır diyaloga dönüştü. Hem sağ hem sol görüşlü siyasiler, Batı'ya karşı aynı kemikleşmiş önyargıların türküsünü söylediler; sorgulanmayan kamilar, nesnel gerçeğin ve bilginin önüne geçti. Söylem biçimi bile zamanın gerisinde kaldı. Bağımsızlık kavramı, dayanışmayı da kapsayacak şekilde yeniden tanım-

Aslında, Türkiye, Batı için "önemli" olmakla, Batı ile "ortak" olmanın farkını ayırt edemedi. Kendi payına Batı da, Türkiye'ye bir ortak gibi davranmayı beceremedi; bunun yerine, Türkiye'nin önemini kabul etmekle yetindi; o da angaje olmadan...

den düzenleme çabasıydılar. Maastricht Anlaşması, bunun iyi bir örneğidir. Yalnızca ortak para birimi yoluyla tek pazar koşullarını olgunlaştırmak amacını gütmüyor; aynı zamanda ortak bir dış ve güvenlik siyaseti hedefliyordu. Ortak dış politika, ne yazık ki, Maastricht sonrası dönemin en başarısız ayağıdır. Türkiye, yalnızca Yunanistan'ın olumsuz girişimlerinin değil, aynı zamanda Balkanlar'daki savaşın korkunç yüzünün yarattığı, İslam'a güvensizlik ve kuşku dalgasının da kurbanı olmuştur.

Avrupa'nın at gözlüğü

1960'lardaki açık ve yapıcı tutumunun tersine, Avrupa, özellikle 1980'deki askeri darbeden sonra Türkiye'ye karşı daha kayıtlı/şartlı bir politika izlemeye başladı. Önce istiyor, sonra, -o da her zaman değil- muğlak koşullarla veriyordu. Yunanistan'ın Avrupa Birliği'ne olumlu koşullarla kabul edilmesiyle karşılaştırılınca, bu tutum, Türkiye'nin endişelerini büsbütün artırıyordu.

Avrupa, Türkiye'yi hep dar parametreler içinde değerlendirmiştir. Türkiye'ye olumlu yanları ve gerçek po-

lanamadı; uzlaşma politikaları, maksimalist yaklaşımların yerini alamadılar; "şerefli dış politika" üçüncü dünya söylemi ve katı tutumlarla karıştırıldı.

Aslında, Türkiye, Batı için "önemli" olmakla, Batı ile "ortak" olmanın farkını ayırt edemedi.

Kendi payına Batı da, Türkiye'ye bir ortak gibi davranmayı beceremedi; bunun yerine, Türkiye'nin önemini kabul etmekle yetindi; o da angaje olmadan...

Önümüzdeki dönem, akıl ve gerçekçilik gerektiriyor. Gümrük Birliği, Hükümetlerarası Görüşmeler (IGC), genişleme boyutları, NATO'nun yeni tanımı ve kapsamı; tüm bu süreçler, Türkiye'nin Batı ile olan ilişkilerini etkileyeceklerdir. Örneğin, IGC'de, Avrupa Birliği, Türkiye'ye, bu ilişkinin varış noktasına ilişkin açık bir mesaj vermek zorundadır. Taraflar, Gümrük Birliği'nin gerçek potansiyelini de artık kavramalıdır.

Gelecekteki mücadele

1 Ocak 1996'da Türkiye ile Avrupa Birliği, bir Gümrük Birliği gerçekleştirdiler. Doğru değerlendirilirse, bu karar,

Türkiye'nin Avrupa sahnesinde eşit bir ortak olarak yerini yeniden almasına yardımcı olabilir. Gümrük Birliği, Avrupa Birliği'nin üye olmayan bir ülke ile bugüne kadar gerçekleştirdiği en yakın ilişkidir. Eğer Türkiye bu temeli en iyi şekilde değerlendirebilirse, Avrupa Birliği'ne, tam üyeliğin yolunu açabilir; bundan da önemlisi, Türkiye'ye tam üyelik "seçeneğini" verebilir.

Türkiye, Gümrük Birliği ile dört ana ekonomik hedefe ulaşmayı amaçlamaktadır. Birincisi, ekonominin geometrik büyümesidir. Gümrük sahalarını, çok daha büyük bir birimin parçası yapmakla, Türkiye'nin ekonomisi bugüne kadar hayal bile edilememiş ölçülerde büyüyebilir. Bu, Türkiye'nin gerçek potansiyelini ve rekabet gücünü açığa çıkaracaktır.

İkincisi, Türkiye, bu tek pazarın içindeki rekabettten ötürü, kaynaklarını daha akılcı bir biçimde kullanmaya yönelecektir.

Üçüncüsü, dış kaynak transferleri büyük ölçüde artacaktır. Gerek doğrudan, gerek portföy yatırımlarının, İspanya ve Portekiz örneklerinde olduğu gibi hızla artması beklenmektedir.

Dördüncüsü, pazar birleşmesi; Orta ve Doğu Avrupa'dan yeni adayların doğuracağı rekabeti dengelemek için, Türkiye'nin aynı pazarda yer alması gerekmektedir.

Hem Türkiye'nin hem Avrupa'nın yeni bir yön belirlemeye, ilişkilerini daha üst düzeyde geliştirmeye ihtiyaçları var

Türkiye'nin bu hedeflere ulaşması için Gümrük Birliği'nin tek başına yeterli olmadığı kanıtlanmıştır. Siyasi istikrar ve iç barış da gerekli unsurlardır. Gümrük Birliği ile sorunları çözme becerisi, kolkola ilerlemelidir. Türkiye, önyargılara değil, düşünceye dayalı, içe dönük ve tepkisel değil, aktif davranan bir ülke olabilir ve olmalıdır da.

Buna, Batı'nın da karşılık

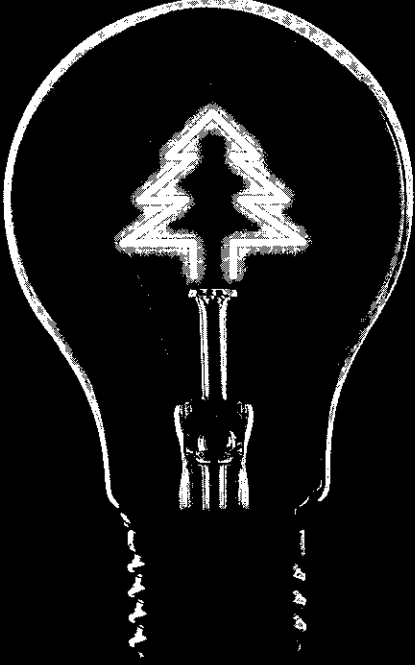
vermesi gerekir. Türkiye, haklı olarak, üye bir ülkenin Avrupa ile Türkiye arasındaki ilişkilere daha ne kadar ipotek koyabileceğini sormaktadır. Bir yük olarak değil, Avrupa kültürüne katkıda bulunacak bir değer olarak nitelendirilmeyi istemektedir. Bu, ayrıca, dünyaya, Batı'nın sahip olduğunu iddia ettiği ve en azından Avrupa ve yakın çevresinde uygulanan evrensel değerlerin, bir gösterişten ibaret olmadığını kanıtlayacaktır.

Bu yüzyıl içinde çok şey değişti. Hem Türkiye, hem de Avrupa'nın yeni bir yön belirlemeye, ilişkilerini daha üst düzeyde geliştirmeye ihtiyaçları var. Türkiye bu ilişkiyi, Batı ile iyi ilişkileri olan bir Ortadoğu devleti olarak değil, Avrasya'da güçlü bir etki alanına sahip olan bir Avrupa devleti olarak en üst düzeye çıkarabilir.

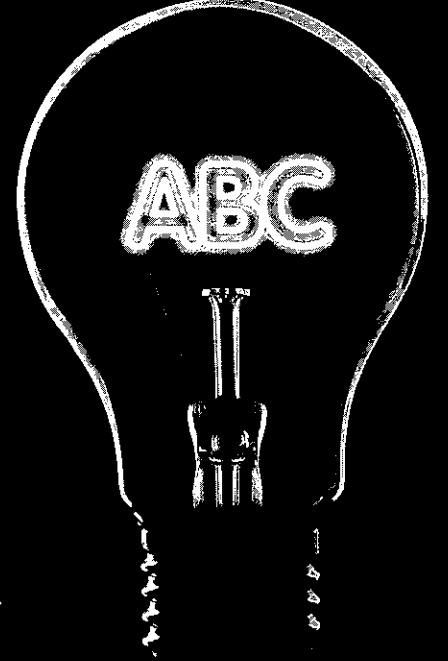
Cem Duna

AB Danışmanlık Yönetim Kurulu Başkanı,
Emekli Büyükelçi

Garanti'den 50. yılında düşünce seferberliğine davet.

Çevre

Eğitim

Garanti, ikinci elli yılına girerken,
Türkiye için "en iyisini"
ortaya çıkarmak üzere
bir proje yarışması düzenliyor:

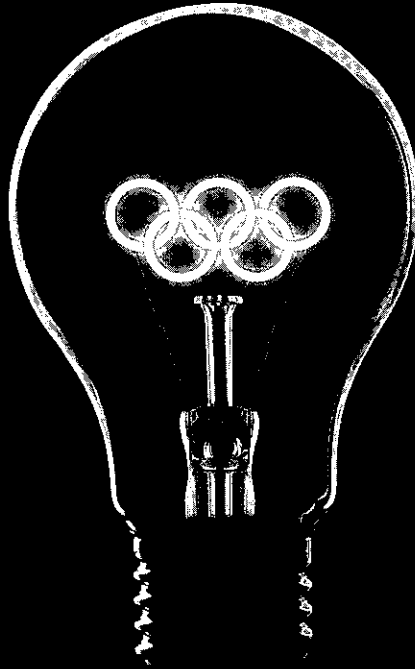
"Yarına Dört Işık".

Yarışma konuları: çevre, eğitim,
spor ve endüstriyel tasarım.

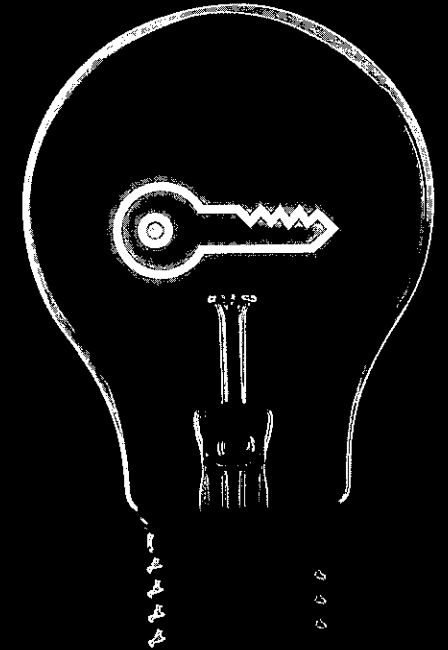
Garanti, bu dört alanda
dünya kalitesinde
düşünen, tasarlayan, üreten ve
yaşayan bir Türkiye yaratılmasına
yardımcı olacak projeleri ödüllendirecek.

Türkiye'de gün ışığına çıkmayı ve
yarınımızı aydınlatmayı bekleyen
binlerce yaratıcı fikir olduğuna inanıyor,
yüreği ve beyni ışık dolu herkesi
bu düşünce seferberliğine
katılmaya davet ediyoruz.

*Başvuru formu
Garanti Bankası şubelerinde.*

Spor

Endüstriyel Tasarım

**YARINA
DÖRT
IŞIK**

GARANTİ

Türkiye korkularını yeniyor

Nicole Pope

Türkiye'deki politikacıların konuşmaları, "demokrasi", "birlik" ve "beraberlik" sözcükleri kullanılmadan tamamlanmış sayılmaz. Konuşmacılar, gereklikçe ülkenin Osmanlı geleneğinden, bir ölçü "hoşgörü"nü de konuşmalarına serpiştirirler. Çünkü, gayrimüslim azınlıkların Osmanlı sistemi içinde kendi kurallarına göre yaşamalarını sağlayan "millet" anlayışı, hoşgörüyü dayalıdır. Ve tabii her konuşmada, Türk Devleti'nin sınırlarına göz dikerek bölücülüğü teşvik

eden dış düşmanların kınanması yer alır.

Bugün artık Türkiye'de, bu söylem giderek aşınmakta. Hangi siyasi görüşten olursa olsun, politikacıların durmadan dış düşmanlardan söz etmeleri etkisini yitirdi. Siyasiler, bir yandan hiçbir zaman uygulanmamış Sevr Anlaşması'nı Türkiye'yi bekleyen tehlikelerin bir göstergesi olarak öne sürerken, bir yandan da toplumu içerden yavaş yavaş yıkan siyasi, etnik ve dini hoşgörüsüzlüğü körükleyerek, toplumun birara-

da yaşamasını güçleştirmeye başladılar.

1970'ler, sol ve sağ arasındaki derin uçurumlara sahne oldu. 1980 darbesi, ülkeye istikrar getirmiş olabilir ancak, darbe öncesi feci yılların yaraları hiçbir zaman tam olarak iyileşemedi ve darbe "ilacının" yüksek dozu ciddi yan etkiler yarattı. Susurluk'taki kazadan sonra açılan eski dosyalar, bu dönemde aşırı sağın, sola karşı kazandığı zaferin boyutunu ortaya koyuyor.

1980'lerin sonuna doğru ağırlık, Türkler'le Kürtler arasında derinleşen fay hattına kaydı. Asırlardır yanyana yaşayan, birbirlerinden kız alıp veren Türkler'le Kürtler, birbirlerine giderek daha güvensiz gözlerle bakmaya başladılar. Süregiden silahlı mücadele toplumdaki gerginliği yaygınlaştırdı. Gene de Güneydoğu'daki ağır ekonomik ve sosyal durumu ortaya koyan bazı raporlar ve medyanın olaylara anlayışla yaklaşması -Diyarbakır'da, bir lokma yiyecek için birbirine giren insanların korkunç görüntülerini kim unutabilir?- daha insani bir bakış açısı yakalanmasını sağladı. Bu görece yeni bölünme çizgilerine, hala sık sık krizlere yol açan bir eskisini de ekleyebilirsiniz: Sünni - Alevi ayrımı.

Bugün ise Türkiye, potansiyel olarak çok tehlikeli bir diğer kutuplaşmayla boğuşuyor: Laisizmin savunucuları ile İslamcılar'ın, üstelik de kendi "demokrasi" anlayışları adına gösterdikleri çabalarda ortaya çıkan sürtüşme.

İslamcılar'ın arasında daha militan olanlar, toplumdaki her türlü Batı etkisini reddederek, yerine bir tür -Sincan'daki dinci gösteride olduğu gibi- siyasi İslam getirmeyi tercih ediyorlar. Bu siyasi İslam'ın, geleneksel din uygulaması ile, Türkiye'deki kültürel İslam'la hemen hemen hiç ilgisi yok.

Ancak, çitin öte tarafında, kimi "aydın" Türkler, hem de aşırı İslamcılar'inkini hiç aratmayan bir katıhlıkla, her türlü dindarlığa karşı çıkıyorlar. Onlara göre başörtüleri yalnızca bir "gericilik" sembolü ve Fadime hadisesi, bütün tarikatların yoz ve sapık kurumlar olduğunun bir kanıtı. Bazıları hükümeti düşürüp Refah Partisi'ni siyaset sahnesinden silecek bir askeri darbeye açıkça davetiye çıkarıyor.

Gerek laisistler, gerekse İslamcılar, birlikte Türkiye'nin geleceği için çalışmaktaki ortak ve açık çıkarlarını gözardı ederek, gittikçe daha çok "biz" ve "onlar" kamplaşmasının duvarları ardına çekiliyorlar. Ta-

raflar arasında diyalog sağlamaya yarayacak bütün köprüler teker teker atılıyor.

Önce soldakileri, sonra da kimliklerini isteyen Kürtler'i -burada, amacına ulaşmak için şiddet kullanan PKK'yı katiyen kastetmiyorum- sistemin dışına iten cumhuriyet, toplumun bir kesiminin daha dışlanmasını kaldıracabilecek mi? Herkes için, artık, ülkenin içinde bulunduğu durumu özeleştirel bir gözle irdeleme ve yıllardır Türkiye'nin gerçek potansiyelini ortaya koymasını engelleyen zayıflıkları kökünden yoketmek için çareler arama zamanı gelmedi mi?

Kimi Laisizm savunucularına göre, Refah Partisi şeriat uygulamasını getirmek istiyor. Aynı insanlar, doğru bir değerlendirmeye Türkiye'nin büyük çoğunluğunun şeriat istemediğini savunuyorlar. Buna rağmen RP'yi derhal etkisizleştirilmesi gereken bir tehlike olarak algılamakta da ısrar ediyorlar.

Şahsen, Refah Partisi'nin parti içi demokrasi anlayışı konusunda hayale kapılmıyorum. Bu kanaatim, yalnızca din faktöründen değil, Türkiye'deki diğer birçok parti gibi, Refah Partisi'nin de Avrupa'daki en genç nüfusa sahip olmakla övünen bir ülkede halka daha yakın genç liderlere yolu açmaktan ısrarla kaçınan otokratik liderlerce yönetilmesinden kaynaklanıyor.

Tabii ki, kamuoyunun çoğunluğu gibi ben de Sincan'daki İslamcılar'ın görüntüleriyle şoke oldum. (Ama benim için, Abdullah Çatlı'nın cenazesinde Çatlı'ya destek veren kalabalık da aynı derecede şoke ediciydi) Laisizm savunucuları, rejim için duydukları endişelerle, Sincan'daki olayları ilerde başlarına gelebileceklerin bir göstergesi olarak değerlendirdiler. Onların bu kaygılarını anlamak kolay. Ama, Türkiye'de kaç kişi, bu göstericilerin dile getirdiği türden bir İslam'ı -İran ve Hizbullah'ın militan İslam'ını- gerçekten destekler? Sincan göstericilerinin açık militan davranışları, büyük bir olasılıkla Refah Partisi'ne oylar verenlerin de birçoğunu tedirgin etmiştir. Bu insanlar, devrimci İslam'a değil, muhafazakar bir Türk kültüründe boy vermiş olan İslam'a bağlı ulusçu insanlardır.

Meşale şu: Refah Partisi, gerçekten radikal bir söylemle seçmenleri kendisine çekmeyi başarabilir mi? Yoksa, kitle partisi olabilmek adına, görüşlerini törpülemek zorunda kalacak mı?

“Sürekli aydınlık için 1 dakika karanlık”

kampanyası çok açık olarak inisiyatifin

belki de ilk kez politikacıların elinden

kaçtığını gösteriyor.

Bu oluşum içindeki en yüreklendirici

işaret ise, hareketin manipüle edilmesine,

bunun bir Laik-İslamcı çatışması haline

getirilmesine izin verilmemesi.

Belki de sorun, Türkiye’de, halkın sağduyusuna yeterince güven duyulmayışından kaynaklanıyor. Politikacıların bu ülkenin sade vatandaşlarına kaygı verici bir saygısızlık gösterdiklerini düşünüyorum. Eğitim düzeyinin düşük olduğu bir gerçek ve Türkiye’nin gerçek bir demokratik kültür deneyiminden yoksun olduğu açık. Ancak, insanların, siyasi ya da dini radikal fikirleri

hemen kabulleneceğini varsaymak onların sağduyusuna hakaret anlamını da taşıyor mu?

Refah Partisi, dini konuları siyasete alet ediyor olabilir. Ama bunda belki de, cumhuriyetçi Türkiye’nin üniversitelerde ve devlet dairelerinde türban gibi konularla yüzleşmek yerine, bugüne kadar alttan alta kaynamalarına ve popülist amaçlarla kullanılmalarına göz yummasının da payı vardır. Aralık 1995’te, Refah Partili kadınların seçim mitinglerine katıldım. Aralarındaki iyi eğitilmiş genç kadınların birçoğu, başörtüsü yüzünden okullardan atıldıktan veya iş bulmaları önledikten sonra partiye katılmışlardı.

Refah Partisi’nin yükselişi başlı başına bir tehlike sayılmamalıdır. Çoğunluk, partinin genel oyların yüzde otuzundan fazlasını alabilmesinin çok zor olduğu görüşünde birleşmektedir. Asıl tehlike, başka bir alternatif bulunmayışıdır. Demokrasi taraftarı olduklarını iddia eden insanları mevcut hükümetin ne pahasına olursa olsun -gerekirse askeri bir darbe ile- işbaşından uzaklaştırılmasını savunduklarını duydukça düşünmeden edemiyorum: diğer partilerin geçerli alternatifler oluşturmaktaki açık başarısızlıklarının faturası neden Refah Partisi’ne kesilsin? Neticede, bugüne kadar Refah Partisi demokrasi oyununu kurallarına göre oynadı ve potansiyel bir tehlike unsuru olabileceği gerekçesi ile lanetlenmesi doğru değil. Anayasal güvenceler yerli yerinde duruyor ve Refah Partisi Meclis’te anayasal değişiklikler yapılımasını sağlayacak çoğunluğa sahip değil.

Öbür partilerin Refah Partisi’ne karşı etkin bir muhalefet yürütmelerini engelleyen ne? Seçim sistemi aslında en çok diğer partilerin işine yarayacak şekilde düzenlenmişti; ama onlar ısrarla, yeni fikirler üretmeyi başaramıyorlar. Belki de, ortalığa çeki düzen vermesi için ordudan medet umuyorlar. Ama, ülkeyi savunmakla yükümlü olması gereken güçlü bir ordunun, çocukları azarlayan bir yuva öğretmeni ya da futbol hakemi rolünü üstlenmesi, ordunun gerçek değerini zedelemeyebilir mi?

Eğer muhalefet, bütün gücünü yerini neyin alacağı belirsiz bir hükümeti düşürme taktiğine hasredeceğine, tutarlı bir manifesto, oy toplayacak bir reform programı oluşturmaya harcasaydı, manzara çok farklı olabilirdi. Ama, Türkiye’deki siyasi partilerin anlaşılabilir bir yok etme tutkusu var: çabaları alaşağı etmeye, yıkmaya yöne-

lik; yapıcılıkları ise çok ender. Millet Meclisi'nde güvensizlik oyu vermek için işbirliğine gidebiliyorlar; ancak iş yeni bir hükümet kurmaya gelince, karşılıklarına aşılmaz engeller -genellikle de liderlerin bencillikleri- çıkar.

Bu durum, sade vatandaşlarda büyük bir düş kırıklığına yol açmaktadır. İşsizlik, yüksek enflasyon, yetersiz eğitim, sağlıkta giderek düşen standartlar gibi günlük sorunlarına somut çözümler beklerken, siyasi partilerin iç bünyelerinde çekişmeler ve inanılmaz boyutlarda yozlaşmaların açığa çıkmasıyla karşılaşmaktadırlar.

Türk insanı son derece sabırlı olabilir ama eğer Susurluk gibi konuların üzerine cesaret ve kararlılıkla gidilmezse, Arnavutluk'tan Bulgaristan'a yayılan huzursuzluk dalgası Türkiye'ye de -daha yumuşak biçimde de olsa- ulaşacak gibi görünmektedir. Şimdiden, pek çok insan saat 9'da ışıklarını söndürmekte ve Belgrad sokaklarında duyulan düdüklere, Türkiye'de de öttürülmeye başlamaktadır.

Sorunun çözümü kuşkusuz daha çok demokrasi olmalıdır. İstenmeyen ideolojilerin yükselişini ya da memnuniyetsizlik homurtularının artmasını önlemek için yeni yasaklar, yeni sınırlamalar aramak yerine, düşüncenin özgür ifadesini engelleyen bütün sınırlar kaldırılmalı ama aynı zamanda, şiddet gibi yasadışı yollara başvuran tüm örgütlerle -Susurluk kazasında ortaya çıkan "çete"ler de dahil olmak üzere- etkin bir biçimde mücadele yoluna gidilerek, Türk vatandaşlarının devlet yapısına olan güveni güçlendirilmelidir.

Seçmenler başarısız politikacılardan hesap sorabilmeli -pek çoğu için ürktücü bir düşünce olduğuna eminim- ve Türk toplumunun kendi dengesini oluşturmasına fırsat verilmelidir. Bütün radikal fikirlerin bir anda silinip gitmesi beklenemez ancak, aniden gereksizleşince büyük bir olasılıkla zaten kenarda köşede kalacaklardır.

Sivil toplumun örgütlenmesini önleyen engellerin pek çoğunu yaratanların, şimdi İslamcılığın yükselmesini önlemek için yeterince çaba gösterilmediğinden yakınanların başında gelmeleri manidar değil mi?

Türkiye kendine, liderler de halka güvenmeyi öğrenmek zorundadır. Türlü çeşitli bölünme korkularıyla yaşamının sağlıklı olmadığı açıktır. Türkiye'nin düşmanları olduğu doğrudur ancak, pek çok insanın

sandığının aksine, Batı artık Türkiye'yi parçalama planları yapmıyor. Kurtuluş Savaşı sona ereli 70 yıldan fazla oldu. Türkiye artık bütün dünyanın tanıdığı bir ülke; istikrarı ve başarısı da Batılı devletleri yakından ilgilendiriyor. Türkiye'de yüzlerce yabancı şirket faaliyet gösteriyor, daha pek çoğu da gelişmiş bir Türkiye'nin zengin pazarında kendine yer bulmayı umuyor ve meşru her Türk hükümeti ile iş yapmaya hazırlar.

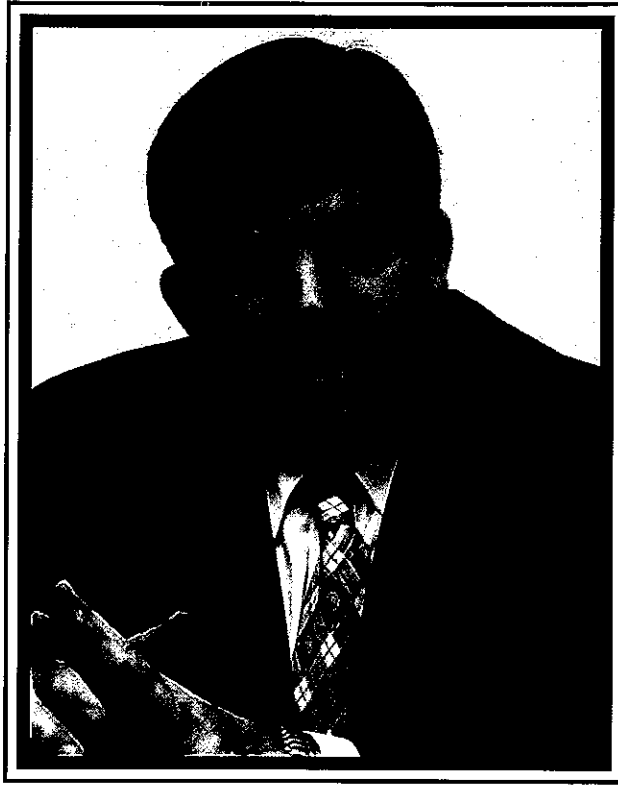
Yaraları sarma sürecinde ülkenin geçmişini de değerlendirmesi gerekiyor. Türkiye artık tarihin aynasına korkusuzca bakabilmeli, kendisi ile barışmalı ve çeşitli kimliklerini -Doğulu, Batılı, laik, dindar, çağdaş ve muhafazakâr- bağdaştırmalı.

Siyasi düzeyde görülen gerginliğe rağmen, Türkiye'yi içinden tanıyan bir yabancı olarak ben, kötümser olamıyorum. Türkiye olağanüstü heyecan verici ve aynı derecede kritik bir geçiş döneminde bulunuyor. Siyasi İslam, Kürt meselesi, hatta ordunun demokratik toplumdaki rolü gibi on yıllarca tabu addedilmiş konular artık açıkça tartışılabilir. Türkiye, nihayet kendi korkularıyla hesaplaşıyor. Bu, korkulardan kurtulmak için son derece gerekli bir adımdır.

Belki de daha da önemlisi tartışmaların artık, sadece siyasi elit düzeyiyle sınırlı kalmaması. Şubat ayı boyunca devam eden ve kökleri sıradan vatandaşların oturma odalarında filizlenen "sürekli aydınlık için 1 dakika karanlık" kampanyası çok açık olarak inisiyatifin belki de ilk kez politikacıların elinden kaçtığını gösteriyor. Dolayısıyla kampanyadan korktuğu izlenimini veren hükümetin buna karşı çıkmasına şaşmamak gerek. Türkler, kendi güçlerinin nihayet farkına varıyorlar. Bu oluşum içindeki en yüreklendirici işaret ise, hareketin manipüle edilmesine, bunun bir Laik-İslamcı çatışması haline getirilmesine izin verilmemesi. Eylem, toplumun sıkıntılarının barışçı bir ifadesi düzeyinde kaldı. Siyasi merkezin büyük çoğunluğunu oluşturan, aşırı uçlara karşı ve ayağı yere basan Türk vatandaşları, sonuçta siyasetçilerin beceremediğini başara bilirler. Bu da ortak zemini yaratarak kendisiyle barışık bir Türk toplumunun oluşmasına katkıda bulunmaktadır.

Nicole Pope

Le Monde Gazetesi, Türkiye muhabiri

Devlet Bakanı Abdullah Gül:

“Türkiye bir Avrupa ülkesidir”

Soli Özel

- Sayın Bakan, Refah Partisi yerleşik bakışlara bir eleştiri getirerek siyaset mücadelesini verdi ve şu anda da koalisyonun büyük ortağı. Hükümetin uluslararası ilişkilere yaklaşımı Türkiye'nin temel yaklaşımlarının sorgulanması anlamına geliyor mu? Siz uluslararası ilişkileri nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Uluslararası ilişkilerde çok radikal hareketler zaten mümkün değil, sizi sınırlandıran, daima dikkate aldığımız bazı gerçekler var. Bazı şeyleri arzu etseniz bile herşeyin zamanı vardır. Dış politikada, sadece arzularla, hislerle hareket etmek mümkün değildir. Dünya gerçeklerini mecburen kabul edersiniz. İç politikaya da hiç benzemez. Eğer irrasyonel bir davranış içinde değilseniz, bu çerçeve içinde hareket etmek zorundasınız. Hükümetimiz de dünya ve Türkiye'nin gerçeklerinin çerçevesi içerisinde bir uluslararası ilişkiler politikası takip ediyor. Tabii bu, bugüne kadar uygulananlarda bir değişiklik yapılamaz, anlamına gelmiyor. Bizim yaptığımız

şudur: biz Türkiye'nin tamamen dışa açılmasına, ama açılırken, ilişkilerini geliştirirken, tüm imkanları, bütün potansiyelleri harekete geçirici bir politika takip etmesine çalışıyoruz. Çünkü Türkiye'nin potansiyeli, mevcut sınırlarıyla sınırlandırılmış değildir. Dünyada, Türkiye gibi ülkeler az. Örneğin, dünyada Türkiye'dekinden fazla sayıda insan Türkçe konuşuyor. Dünyada, İspanyadakiniden daha fazla İspanyolca konuşulur. Ama jeostratejik açıdan bakarsanız, Latin Amerika ile İspanya arasında bir kopukluk vardır. Türkiye'nin çevresinde ise Türkçenin etkin olduğu komşular var. Türkiye'nin, hinterlandında böyle bir etkinliği söz konusu. Tabii bu, tarihten gelen birikimin verdiği bir avantaj. Bu potansiyelleri harekete geçirme arzusu içerisindeyiz. Bunu yaparken amacımız belli bölgelerle ilişkilerimizi zayıflatmak, bunlara karşı alternatifler çıkartmak değil. Yalnızca şimdiye kadar gereken önemi vermediğimiz yerlere,

* Private View dergisinin Ocak sayısında yayınlanan söyleşi, Türkçeye çevrilmiştir.

önem vermeye çalışıyoruz. Doğu'yla, İslam ülkeleriyle, Pasifik ülkeleriyle ilişkilerimiz hep bu yönde anlaşılmalı.

- 80'li yıllardan itibaren Türkiye, özellikle Ortadoğu ülkeleriyle olan ekonomik ilişkilerini çok sıkılaştırdı. Bunların sonradan zayıflaması, Türkiye'nin iradesinden değil, bu ülkelerdeki paranın azalmasındandı. Orta Asya ülkeleri, Türkiye'nin önüne açılır açılmaz, bütün hükümetlerin ilişkilerini güçlendirmek istedikleri ülkeler oldu. Asya ise, Rahmetli Özal'ın sürekli ziyaret ederek Türkiye'yi yakınlaştırmak istediği alandı. Bu bağlamda sizin hükümetinizin buna eklediği nedir? Değişik olarak tasarladığı nedir?

- Türkiye, 1980'li yıllara kadar sadece ekonomide değil politikada, dış politikada da içe dönük bir ülkeydi. Belli merkezlerle ilişkisini devam ettiren bir ülkeydi. Turgut Özal ilk hamleyi yaptı. Türkiye'yi sadece ekonomik açıdan değil, uluslararası politika açısından da dışa açtı, hatta, kendisinin çok önem verdiği elçileri seçerek belli ülkelere gönderdi. Fakat daha sonra Türkiye'de, bir kesilme oldu. Yani bu anlayışta bir duraklama söz konusu oldu ve o hamleler, üstelik dünya konjonktürü o fırsatı vermiş olmasına rağmen, tam değerlendirilmedi. Mesela Pasifiklere, özellikle bizim hükümetimiz önem vermeye başladı. Uzun projeksiyonlarla baktığımızda, 2000'li yıllarda Pasifik ülkelerinin ne kadar önem arzettiğini hepimiz biliyoruz. Ama Türkiye, doğrusu şimdiye kadar, bunları takip edemedi. Buna bir örnek vermek gerekirse, 100 milyon nüfusu olan, 100 milyar dolara yakın bir yabancı sermayenin akın ettiği Endonezya'da bizim hala ticaret müşavirimiz yok. Halbuki 600 bin nüfusu olan ülkelerde çok büyük heyetlerimiz bulunuyor. Yine, Malezya'ya da yeni gidilmiştir. Vietnam'a daha -ki gelecek on yılda en çok konuşulacak ülkelerden biri olacaktır- yeni büyükelçi gönderiyoruz.

Dolayısıyla, Türkiye'de bir içe dönüklük ama sadece Avrupa ve Amerika ile bağımlılık -daha doğrusu ben bunu endekslenmiş şeklinde ifade ediyorum- biçiminde bir görünüm var. Biz bunu, şimdi kırmaya çalışıyoruz. Bunu kırarken kesinlikle Avrupa ve Amerika'nın ağırlığını azaltmayı amaçlamıyoruz. Türkiye bir Avrupa ülkesi. Başkentimiz şimdi Asya'da ama Osmanlılar zamanında başkentimiz Avrupa'daydı. O kadar Avrupa'lı Türkiye. Realitelerden soyutlanamaz. Türkiye dediğim zaman bunları kastediyorum. Mesela, Afrika, büyük ve derinliği olan bir kıta.

- Çok da fakir..

- Fakir olmasının belki avantajları da vardır. Harcamaları az, ama Türkiye'nin satabileceği mallar açısından iyi bir pazar olabilir. Ayrıca tabii bir de kaynakları açısından önemli. Bugün bir Belçika'yı, Belçika'nın Afrika'daki ilişkilerini düşünün. Bir de koca Türkiye'yi düşünün. Mağrip ülkelerine giderseniz, oradaki elit aileler Türk karnı taşımakla övünürler. Mısır'a giderseniz aynı şekilde. Biz Nijerya'ya gittiğimizde bize, "1500'lü yıllarda Portekizliler'e karşı bize siz güvence verdiniz, bu ikinci çıkartmanız" dediler. Bunlar başka ülkelere nasip olmayan avantajlar. Türkiye bunları şimdiye kadar hiç harekete geçirmedir. Bizim yapmak istediğimiz bu. Eğer bir potansiyel yoksa boşa uğraşırsınız. Ama bir potansiyelin olduğu da açık seçik ortada. Dış ilişkilerde siyaset ve ekonomiyi bir arada yürütmeyi Özal devreye sokmuştu. Ama daha sonra bir kesinti oldu. Şimdi dış ekonomik ilişkilerle politik ilişkileri biz birarada götürmeye çalışıyoruz.

- Siz dünyadaki küreselleşme süreci içinde bölgesel oluşumları aşan, Türkiye'nin de ilişkilerini çoğullaştıran bir yaklaşım benimsediğinizi söylüyorsunuz. Ancak, uluslararası politik ilişkilerle ekonomik ilişkileri bağdaştırmaya çalıştığınız zaman arada siyasi açıdan bir rabita olması gerekiyor. Örneğin, D-8 oluşumuna baktığımızda demokratik sivil yönetimi benimseyen ve İslamla demokrasiyi bağdaştırma arzusu sürekli vurgulayan bir Türkiye ile, Cumhurbaşkanı hapse atıp karısını öldürten bir cuntanın başta olduğu bir Nijerya arasında siyasi yaklaşımları açısından ciddi farklar var. Bunu bir sorun olarak mı, ilerde aşılacak bir şey olarak mı görüyorsunuz?

- "Asya Kaplanları" denilen ülkelere bakarsanız, bu ülkelerdeki demokrasi çok tartışılır. 1990'lı yılların ilk başlarındaki Dünya Bankası ve IMF'nin raporlarına bakarsanız, o günlerde "demokrasi mi ekonomik kalkınma mı?" başlığı altında tartışılan bir konu vardı. Şimdi ülkeleri kendi içinde değerlendirdiğinizde, mesela Türkiye'yi, çok demokratik diye mi değerlendirirsiniz. İnsan hakları konusunu hala konuşuyor olmak bana utanç veriyor. Bunları konuşunca eksiklikleriniz olduğunu görüyor ve söylüyorsunuz. Bütün bunlarda dünyanın en ileri ülkesi olmayı arzu ederiz. Bu bizim samimi görüşümüzdür. Bir de reel politika açısından baktığımızda, Türkiye'nin şu ülkede demokrasi yok, bu ülkede insan hakları istediğimiz düzeyde değil diye, o ülkeye yaptırım uygulaması mümkün değil. Bunu yanlış buluyorum. Hiç bir ülke böyle düşünmüyor. O ülkeyle ticaret yapmazsınız, o ülkeyi ziyaret et-

mezseniz, bu, bir noktada yaptırım olur. Burada bizim önem verdiğimiz Türkiye'nin öncelik ve çıkarlarıdır.

- Nedir bunlar?

- Türkiye'nin İran doğal gazı meselesi ve Nijerya ile ticaret buna örnektir. Nijerya'da dediğiniz gibi insan hakları ile ilgili meseleler var. Bazıları "o ülkeyle ilişki kurmanın, biz onlara şöyle bakıyoruz" diyebilir -ki İngilizler de bize dediler- Ben o zaman, orada İngiliz şirketleri var mı,

diye sordum. Cevap vermediler, sonra mevzu değişti. Biraz sonra çok heyecanlı bir şekilde oradaki İngiliz şirketlerinin nasıl faal olduklarını söylediler. Şimdi ben, burada insan hakları yok buraya şirket göndermeyelim, bu ülkeyle ticaret

haklı da olabilirsiniz, olmayabilirsiniz de ama bu Türkiye için elzemdir" dedik, baskıları dinlemedik ve yaptık.

- Kimden geldi bu baskılar? Amerika'nın D'Amato yasası dolayısıyla İran'a 40 milyon dolardan fazla yatırım yapan ülkeleri cezalandırma politikası var. Amerika'nın içinde bazı çevreler ve müttefikler buna çok anlam veremiyorlar. Müttefikler bulabildikleri bütün uluslararası forumlarda buna karşı çıkmaya hazırlanıyorlar. Dolayısıyla, Türkiye'ye gelen tepki herhalde Avrupa'dan geldi.

- Baskının nereden geldiğini çok açık söylediniz. Ama biz İran'la ticari anlaşmalarımızda Amerikalılar'ın dediği şeyi de ihmal etmiyoruz doğrusu. Boru hattında, İran'a bir yatırım yapmıyoruz. İranlılar kendi bölgelerine, biz kendi bölgemize yapıyoruz. Ondan sonrası ticarettir.

Bizden önce, Türkiye'nin öncelikleri ikinci plana atılabiliyordu. Petrol boru hattı, İran'la ve diğer ülkelerle ilişkiler hep böyle olmuştu. Biz ipi koparmadık ama son noktasına kadar gerdik.

yapmayalım diyebilirim. Ama bu, Türkiye'nin çıkarına olmaz. Tersine, belki de sözkonusu ilişkiler bu durumun düzelmesine bir katkıda bulunur. İzole olmaktan kurtulduğu ve dünyaya açıldığı için, onlara faydası olur düşüncesiyle, biz oralara gittik. Şimdi Türkiye'nin en büyük holdinglerinden birkaçı Nijerya pazarına girdi. Çok büyük konut inşaatına başladılar. Biz yapmazsak başkaları yapıyor. Bütün büyük inşaatların önünde Alman firmalarının levhaları var. Onların arasına Türk firmalarının da katılmasını, Türkiye'nin önceliği olarak görüyorum.

- Türkiye'nin Ortadoğu'da ilişkileri çok boyutlu bir nitelik kazanıyor ve yoğunlaşıyor. Bir taraftan İsrail ile ilişkiler yoğunlaşıyor. Bir yandan da çeşitli anlaşmalarla İran'la boru hattı anlaşması, doğalgaz anlaşması gibi büyük bir yakınlaşma sözkonusu. Üst düzeyde çok samimi ziyaretler de oluyor. Bu iki hat birbiriyle çatışmıyor mu?

- Tabii ki çatışan noktalar, tezat olabilir, fakat neticede realiteler var. Biz reel politika uyguluyoruz ve bunları gayet rahatlıkla izah edebiliyoruz. Doğrusu herhangi bir baskı altında da yapmıyoruz bunları. İran'la o anlaşmaları imzalarken çok baskı gördük. Aslında bunlar yeni değil. 20 sene önce projeleri yapılmıştı. Ama projeler çeşitli baskılar karşısında gerçekleştirilememişti. Biz, "öncelik Türkiye'nindir, Türkiye'nin çıkarıdır, dediğinizde

- Finansmanında sıkıntı var mı?

- Hayır finansmanında hiçbir sıkıntı çekmiyoruz. Çok enteresandır, şimdiye kadar su dikine akıtılmış burada. İnsanlar bizim bu kararlılığımızı gördüklerinden, bunu çok rahat izah ediyoruz. Sadece dünya kamuoyunda değil, Amerika'da da bizi haklı bulanlar var. O günlerde CNN'deki yorumları izlediyseniz, Türkiye'nin yapacağı başka bir şey yoktu denildi. Amerikan firmaları çok müşteki; ama Almanya çok rahat. Dışişleri Bakanı'nın verdiği demeçler, tesadüfi demeçler değildi. Fransa da aynı şekilde. Amerikan şirketleri kendilerinin saf dışı kalmalarına rıza göstermiyorlar, ama biz eğer o baskılara evet deseydik, bir on sene daha böyle gidecekti. Bunu yapmak bizim bu ilişkilerimizi bozmadı, gayet rasyonel, mantıklı bir biçimde, olması gerekeni yapıyoruz.

- Dediğiniz gibi gerçeklerle karşılaştığınız zaman temel ilkeler de bir takım değişikliklere uğruyor. Bu durumda "hem İsrail'le, hem İran'la bu hatlardaki ilişkilerimizi devam ettiririz ve bunların her ikisi de Türkiye'nin çıkarlarına uygun olur" diye düşünüyor musunuz? Bunlar İsrail ya da İran açısından bir sorun yaratıyor mu?

- Her ülke dış politikasını kendisi tesbit ediyor. İran kendi politikasını, Türkiye kendi politikasını tesbit ediyor ve uyguluyor.

- Türkiye-Suriye ilişkilerinde görüldüğü kadarıyla bir iletişim kopukluğu var. En önemli konular da tabii Suriye'nin PKK lideri Abdullah Öcalan'ı Şam'da barındırması, Bekaa'da hareket ve insan yetiştirme imkanı sağlaması, diğeri de su konusundaki hasmane tutumlar. Suriye'nin davranışlarının Türkiye'nin çıkarlarına zarar vermemesi için ne tür bir yaklaşımı benimsiyorsunuz?

- Sadece Suriye değil, güney cephemizdeki komşularımızla özellikle güney ve doğu komşularımızla ilgili arzumuz huzurlu ve barışçı bir ortamı bu bölgede yaşatmak. Bu Batı için de, Yunanistan için de geçerli. Coğrafya artık bize bunu empoze ediyor. Sınırlar bellidir, sınırlar değiştirilemez. Böyle bir arzu da yok. Siyasi komşuluk böyle gidecek artık. Böyle olunca da çıkar nerededir? Dostça yaşamaktadır. Ekonomik kalkınmasını gerçekleştiren ülkelere baktığınızda bunların önce çevre güvenliğini sağlamış ülkeler olduğunu görürsünüz. Eğer, güvenliğe normalin dışında harcama yaparsanız, neticede ekonomide o kadar geriliyorsunuz, hedeflerinizi o kadar kaybediyorsunuz, demektir. Şimdi bundan hareket ederek, amacımız, gerçekte iyi niyetli, dostane olmak. Ama diğer ülkelerin de bu adımı atması gerekir. Onlar inatçılık yaparlarsa siz ne kadar iyi niyetli olsanız da birşey farketmez. Yapacağınız başka bir şey yoktur. Biz bunu göstermeye çalışıyoruz. Suriye için de Irak için de yapacağınız başka bir şey yok. Tarihimiz ortaktır.

- Acı ve tatlı anılarla..

- Tabii acı anılar da var. Ama bakın, bu ortak tarihte, Fransa'da, İspanya'da, Amerika'da gördüğümüz gibi bir iç harp yok. Bizim tarihimizde toplumun, toplumla çarpışması yok. Ama biri, güç toplayıp yönetime karşı ayaklanmış. Bugünkü PKK meselesi de böyledir. Tarihte, Türklerle Kürtlerin, Türklerle Arapların halk olarak savaşı var mıdır? Dolayısıyla, halklar arasında düşmanlık yoktur. Bu bölgede, düşmanlıklar tamamen sunidir. Rejimlerden gelmektedir. O ülkelerdeki rejimlerin ideolojik tavırlarından gelmiştir. Halklara yansımamıştır.

- Arap isyanını milliyetçi isyan olarak değerlendirmemek, bir çatışma üzerine kurulduğunu söylememek gerçekçi durmuyor..

- Hayır, bu bir Arap isyanı değildir. Bu, bir Emir'in taht meselesinden dolayı, altını, İngiliz lirasını tercih etmesinden çıkan bir ihanettir. Türk-Ermeni meselesinde hükümetleri atalım, resmi otoriteleri atalım, halk içerisinde bir düşmanlık vardır maalesef. Oysa Osmanlı

zamanında yoktu. Ne zamanki katliamlar, isyanlar oldu, böyle bir düşmanlık da yaratıldı. Rumlarla da böyle oldu maalesef. Hükümetler değişse de, rejimler değişse de böyle bir şey vardır. Biz bunun da değişmesini istiyoruz. Araplarla, Türklerin, Kürtlerin, İranlıların veya Farsların yerleşmiş kültürel, tarihten devretmiş bir düşmanlığı olsaydı, o zaman tehlikeli olurdu.

Şimdi Yunanistan'la Türkiye arasındaki mesele de böyledir. Askeri iktidarlar da, demokratik hükümetler de, İslamcı hükümetler de, Marksist hükümetler de olsa böyle bir ilişki kurulmuş. Bunu gidermemiz gerekir. Bu ayrı bir mevzu. Ama diğer ülkelerle rejimlerden ve mevcut hükümetlerden kaynaklanan bir sıkıntı var. Dünya globalleşirken, açılırken, bu rejimler de gerileyecektir.

- Türkiye'nin, Irak'ta tercihleri nelerdir? ABD ile çıkarlarımız bu konuda pek çakışmıyor gibi. "Dual Containment", Kürt lider Barzani'nin Saddam'la işbirliği yapması sonucu öldü. Bundan sonra ne tür bir koordinasyon gündeme geldi ve neler tartışıldı? Türkiye ve ABD'nin çıkarlarının birbirine yakınlaştırılması için mesai harcandı mı?

- Tabii çok mesai harcandı ve harcanıyor. Bazı zorluklar var diye, Türkiye'nin çıkarlarını feda etmemeye çalışıyoruz. Eğer Çekiç Güç'ün süresinin sona erdirilmesi gerçekleştiyse, bu tek taraflı olmadı. Bizim çok ısrarlı -muhtakak diğer hükümetler de çok ısrar etmişlerdir- ve kararlı tavrımız karşısında bugünkü düzenlemeye gidilmiştir. Zaho'nun boşaltılması, Atruş kampının boşaltılması, NGO'ların tamamen gönderilmesi -çok zararlı faaliyetler içersindeydiler- kara kuvvetlerinin tamamen ayrılması bu şekilde oldu. Petrol boru hattı da kendiliğinden açılmadı. Çok şeyi dışa yansıtmadık ama çok ciddi çalışmalar oldu.

- Bütün hükümetler çok ciddi çalışmalar yaptılar...

- Şüphesiz bütün hükümetler yaptılar ama o yapılan çalışmaların hızıyla gidilseydi bugün açılmış olmazdı.

- Ağustos ayında Barzani, Saddam'la işbirliği yapmasaydı da bu hız sağlanamazdı.

- Tabii, bu başarıyı gölgelemek için herkes çeşitli şeyler söylüyor. BM, Türkiye'ye bir gül uzattı, diyorlar. Bunu, tabii içinde olanlar, bu çalışmayı yapan bürokratlar bilir, biz biliriz. Gerçekten öyle mi oldu? Bizim kararlılığımızı ve Türkiye'nin önceliklerini hiç bir zaman ikinci plana atmayacağımızı muhatap olduğumuz ülkeler gördü. Bizden önce, Türkiye'nin öncelikleri ikinci plana atılabiliyordu. Açıkcası, petrol boru hattı, İran'la ilişkiler, diğer ülkelerle

ilişkiler hep böyle olmuştur. Biz ipi kopartmadık ama son noktasına kadar da gerdik doğrusu. Petrol boru hattının dört ay önce açılması gerekiyordu aslında. Ama, petrol boru hattında ölçüm yapacak Hollandalı uzmanlar Afrika'da meşgul, gibi bahanelerle bizi dört ay oyaladılar ve sonunda "1 Kasım'da biz akıtacağız, ölçümleri biz yapacağız ve sonuçları BM'e biz bildireceğiz" dedik. Başbakan kesin talimat verdi. Başbakan'ın bu kararlılığını görünce adamlarını getirdiler ve ölçümleri yaptılar. Eğer biz de daha önceki hükümetler gibi, bu durumu anlayışla karşılasaydık, sadece sıkıntımızı söyleseydik, daha çok dört ay geçerdik.

- Kuzeyde Rusya gibi bir dev var. Türkiye'nin Rusya

Dostumuz, müttefikimiz olan Amerika ile yok mu? Parasını ödemediğimiz silahları vermediği için Amerika ile de sorunlarımız var. Rusya ile de tabii ki var. İran'la da bu kadar ilişkilerimizi geliştiriyoruz, uğraşıyoruz ama güvenlik meselesinden dolayı sorunlarımız var. Ama önemli olan; tavırlarının nasıl olduğudur. Türkiye ile dost olmayı gerçekten arzu ediyor mu? Dostça adımlar atıyor mu? Dostluklarda çıkarı olduğunu görüyor mu? Biz görüyoruz. Rusya ile dostluktan büyük çıkarımız olduğunu görüyoruz. Buna dikkat ediyoruz. Dikkat edilmese bizi sıkıştıran konularda hareket edemeyiz.

- Kıbrıs'ta, S-300'lerin Rusya'dan alınmasıyla bir kriz ortaya çıktı. Türkiye acaba çok sert bir tepkiyi çok erken vererek kendi lehi-

Türkiye, reel politika gütmeli, kendisini sadece bir dünyaya endekslememeli, başka dünyalarda da yer edinmeli. Böylece Türkiye, Batı dünyasında daha da kuvvetlenebilir.

ile ilişkilerinin ekonomik boyutuna bakıldığında bavul ticaretini katınca Rusya, Türkiye'nin ikinci büyük ticari ortağı, çok büyük ekonomik yatırımlar yaptığı bir ülke; buna karşılık siyasi ilişkilerin, ekonomik ilişkilerin olduğu düzeyde olduğunu söylemek mümkün değil. Bu konuda en son örnek de, Dışişleri Bakanı'nın Moskova ziyaretinden sonra Kıbrıs Rum kesimine satılacak S-300 füzelerinin gündeme gelmesi oldu. Türkiye'nin çok boyutlu ilişkilerine gösterilen ihtimamı Rusya ile olan ilişkilere -NATO'nun genişlemesi ve buna Rusya'nın tepkisi gözönüne alındığında- göstermek gerekmez mi?

- Bu çok önemli tabii. Rusya, Türkiye için çok önemli bir ülke. Hem tarihi olarak hem de bugün itibarıyla baktığımızda firmalarımız, 6 milyar dolar üzerinde iş almış, inşaatlar devam ediyor. Bavul ticaretiyle çok büyük miktarda bir ihracatımız söz konusu. Türk ekonomisini büyük ölçüde rahatlatan bir unsur. Ve çok büyük, derin, tarihi ve gücü olan bir ülke. Dolayısıyla, bizim hükümetimiz, Rusya ile ilişkileri hem siyasi hem ekonomik sahada geliştirmeye çok önem veriyor. Başbakan Yardımcısı'nın son ziyaretinden önce de Moskova Belediye Başkanı'nı davet ettik. Biz Rusya'ya çok önem veriyoruz. Sonuçta, Karadeniz İşbirliği Teşkilatı içerisinde beraberiz.

- Ama somut sorunlar var.

- Sadece Rusya ile değil, her ülkeyle sorunlar var.

ne olan durumun değişmesine yol açtı mı?

- Kıbrıs meselesinde iki konu var bizim için. Kıbrıs'ın ekonomik durumu konusunda da ilk defa bizim hükümetimiz çok ciddi bir yaklaşım içinde bulundu. Dört beş ay Kıbrıs'taki memurların maaşını Türkiye'den yolladık. Ama bu hep oldu. Türkiye, hem bir devlet kurdu, hem de onların kendi ayakları üzerinde durmasına fırsat vermedi. Öğretmenlere, memurlara grev hakkı verdi, eşel-mobil sistemleri getirildi. Bunun yanında da tamamen dağıtımla ilgilendi, bölüşümle ilgilendi ama üretimle ilgili hiçbir şey yapmadı. Bu Anayasayı yapan da hep Türkiye oldu. Kıbrıslılar'ın hiçbir suçu yok burada. Ama bugün gördük ki, Kıbrıs çıkmazın içine girdi. Merkez Bankası'ndan avanslar kullanılmış, bütün bankalara borçlanılmış. Memur maaşlarını ödemek için dolar üzerinden % 30'la borçlanılmış. Tabii bu, oradaki politik havayı da değiştiriyordu. Tehlikeli gelişmeler söz konusuydu, yozlaştırıyordu orayı. Hükümetimiz ilk defa çok ciddi çalışmalar yaptı, uzmanlarımız, Kıbrıslılar'la beraber çalıştı. 250 milyon dolarlık bir kredi açtık. Bunu yaparken de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni, içine düştüğü finans zorluklarını çözüp, üretken bir toplum haline getirip bir cazibe merkezi oluşturacak, ekonomik bir rüzgarın esti-

rilebileceği projeler ortaya kondu. Kıbrıs'ı üniversite ve serbest bölge adası haline getirmek amaçlandı.

Biz, bunlarla uğraşırken bir taraftan da Kıbrıs'ın aşırı derecede silahlandığını takip ediyorduk. Bizden önceki hükümetler de, askerler de ediyordu. Güney kesimi, silaha günde üç milyon dolar para harcıyordu. Devamlı ikaz ettik. Ama en son Rus füzeleri meselesi ortaya çıktı. Bu füzeler niçin alınıyor? Güney kesiminin güvenliğini sağlamak için. Türkiye istemezse Güney kesiminin güvenliği söz konusu olmaz. Orada her metrekaresine bir füze koysalar, atom bombası da getirirler, eğer Türkiye saldırganlık içinde olursa, kötü niyetli olursa oranın güvenliği diye birşey söz konusu olamaz. Dolayısıyla, bu harcanan paralar tamamen boşa harcanıyor. Ama bu füzelerin getirilmesindeki esas amaç Türkiye'ye karşı güvenlik değil, bir kışkırtıcılık, bir provokasyondur. Türkiye, bunlara evet diyemezdi. Koyması gereken tavrı koydu, bu tavır da doğrudur. Ve kesindir. Çünkü şimdiye kadar Rum ve Yunan kesimi, bu tip olayları urmandırmış, bunları, 'de facto' hale getirmiştir ve kazanılmış kılmıştır. 12 Ada'nın silahlandırılması da böyledir. Aslında haritayı önünüze koyup baktığınızda, şu anki durumun da ne kadar kabul edilemez bir durum olduğunu görürsünüz. Türkiye'den insanlar yüzerek gidebilir bu adalara ama Yunanistan'dan uçakla geçiliyor. Bunlar bence, 1940'lı Türkiye yönetiminin hatasıdır. Ama şu anda Türkiye'nin bunlar üzerinde yeniden bir hak iddia etmesi uluslararası anlaşmalara aykırı olduğundan söz konusu değildir. Sonuçta, burnumuzun dibindeki adalara tarihteki yanlış görmemize rağmen, Yunan adasıdır, diyoruz, bu kadar da iyi niyetliyiz. Şimdi, bu adaları silahlandırmak, Kıbrıs'ın Güney kesimine füze getirmek, kışkırtıcılıktır. Yunanistan eğer gizli destek bulmasa bunları yapamaz. Bu gizli desteğin nereden geldiği de çok açıktır. Maalesef Batı aleminden gelmektedir.

- Bir söyleşinizde "Avrupa'ya çok katkımız oluyor ama karşılığında çok az marjinal fayda ediniyoruz" dediniz. Bu doğru ise, gidermek için ne yapıyorsunuz? İçerde güçlü olmayan bir ülkenin kendi gücünü dışarıya yansıtmaya mümkün mü? Çünkü Türkiye'de şu anda kamuoyunu en çok meşgul eden konu, devlete bir zapt-ü rapt verilmesi ve Türkiye'deki iktisadi ve idari yapının gözden geçirilmesi. Bu konu da gündeme geliyor mu?

- Bu soruyu ikiye ayırarak cevap vermek istiyorum. Marjinal fayda sözünü söylerken şunu demek istedim;

'Avrupa dururken niçin Uzakdoğu'ya başka yerlere açılıyorsunuz' diye sorulduğunda; ben de, 'Avrupa'ya da açılıyor, başka yerlere de ama şu anda Uzakdoğu ülkelerine, Ortadoğu ülkelerine yaptığımız politik yatırımın marjinal faydası daha büyüktür,' dedim. 'Çünkü buraları şimdiye kadar ihmal etmişiz. Avrupa'yla ise zaten ilişkilerimizi belli bir noktaya çıkartmışız. Gümrük Birliği sayesinde entegrasyona gitmek üzereyiz. Getirisi, diğer tarafla mukayese edilirse daha az' dedim. İkincisi de, uluslararası meselelerde politik açıdan, Avrupa ve Batı ile çok beraber olduk. Bizim bu yaklaşımımız, zaman zaman kendi çıkarlarımıza uymasa bile uluslararası camia ile beraber olduk. Ama bu yeteri kadar takdir edilemedi, edilmedi. Türkiye de şimdi bu konumunu gözden geçiriyor. Türkiye, Körfez Savaşı'nda mesele çıkartmış olsaydı, Körfez Savaşı kesinlikle böyle bitmezdi. NATO'yla ilgili Türkiye daha önce mesele çıkartmış olsaydı, Yunanistan Soğuk Savaş'ın devam ettiği günlerde NATO'ya geri dönemezdi. Diğer bir çok meselede de Türkiye yeri geldiğinde kendi çıkarlarını uluslararası camianın çıkarları lehine, hep ikinci plana atmıştır. Ama yeteri kadar takdir edilmemiştir. Şimdi bile, bu kadar yanlış bir olay karşısında, bu füzeler güney kesimine getirilirken, bizim tepkimizi Batı dünyası hemen aşırı buldu. Niye aşırı buluyorlar? Orada güven tesis edelim diye uğraşılırken, İngilizler, Amerikalılar, BM çırpınırken, güven bozucu füzeler getiriliyor. Yunanistan'a yüklenilmesi gerekirken, hemen Türkiye'ye yükleniliyor. Türkiye'nin yaptığı o büyük katkılar, yeri geldiğinde hemen gözardı edilebiliyor. Türkiye reel politika gütmek zorunda, bunları tahmin etmek zorunda. Türkiye, kendisini sadece bir dünyaya endekslememeli, kendisine başka dünyalarda da yer edinmeli. Bunun, Türkiye'yi, Batı dünyasında daha da kuvvetlendireceği inancındayım.

- Özetle Özal'ın dış politikasını Soğuk Savaş sonrası şartlarına uyarlamak çabası içerisinde olduğunuz söylenebilir mi?

- Bu bizim kendi politikamız doğrusu. Ama bir bakıma doğru da denilebilir. Ben Turgut Bey'in de bizim bu kanaatlerimizi paylaştığını düşünüyorum. Tamamen onun politikasının devamı diye göstermek doğru olmayabilir ama uzlaşan taraflarımız var. Ama Uzakdoğu'yu, O da, o zaman görmedi, belki de vakti olmadı. Yaşasaydı, görürdü belki.

- Sayın Bakan, çok teşekkür ederiz.

yabancI GezegenLere ihracaT?

adreSi vErin yEteR.

Berdan Tekstil sadece geçtiğimiz yıl, yurtdışına 7.500.000 metre kumaş ihraç etti. İhracat yaptığımız bazı şirketlerle ilişkilerimizin sağlamlığı ortaklık güvencesine varıyor. Gelecek elli yıl için hedeflerimizden biri, bu şirketlere her sene yenilerini eklemek. Evet, şimdilik ihracat ufkumuz dünya sınırları içinde. Ama geleceğe dair planlarımızı ve teknolojinin gelişimini yan yana koyunca ulaştığımız bir sonuç var: İhracat sınırlarımız çok daha uzaklara varacak. Belki de çok yakın zamanda...

BERDAN

Türkiye ve Yunanistan Hamle zamanı

Hasan Ünal

İki NATO ülkesi arasında savaş, akıl almaz bir ihtimal gibi dursa da, Yunanistan ve Türkiye arasındaki ilişkilerin izlediği çizginin sürmesi durumunda, gelecekte sıcak bir çatışma belirebilir. Üçüncü ülkelerin ve kuruluşların iyi niyetli arabuluculuk girişimleri olumlu bir sonuca ulaşamadı. Alınan sonuçlar da 1974'ten beri iki ayrı toplum halinde varlığını sürdüren Kıbrıs Türkleri ve Kıbrıs Rumları arasındaki çıkmazı gidermeye yetmedi. Ege'de kılıçların öfkeyle şakırdatıldığı bu günlerde, artık bu tür arabuluculuk girişimlerinden yarar ummak olanaksız. Bu kısır ve birbirinin tekrarı olmaktan kurtulamayan girişimlerin, iki önemli ortak özelliği var: birincisi, Ege'den Kıbrıs'a, tüm anlaşmazlık konularını kapsayan bir paket anlaşma sağlama denemesi hiç yapılmadı. İkincisi, bir alışveriş sürecine katkıda bulunacak yeni bir çerçeve çizilmesi yönüne hiç gidilmedi. Her iki taraf da, başlangıçtaki konumlarına sıkı sıkıya bağlı kalarak, kendi tribünlerine oynamayı sürdürdüler.

Anlaşmazlığın tarihçesi

Anlaşmazlığın kapsamı ne ve bu kadar çok üçüncü tarafın arabuluculuk girişiminin başarısızlığından ne gibi dersler çıkarabiliriz? Tarihe bakacak olursak, 1920-1922 arasındaki Kurtuluş Savaşı ve ardından 1923'te imzalanan Lausanne Barış Anlaşması Balkanlar'daki siyasi ve güvenlik çıkarları örtüşen bu iki ülkeyi birbirine yakınlaştırmıştı. Birlikte, 1930'ların Balkan Antantı'nın kuruluşuna önder-

lik ettiler. İkinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında da, bu yakınlık sürdü. Her iki ülke de, Batı dünyasında yer aldılar; her ikisi de komünist yayılmanın karşısında konumlandılar, bu amaçla 1950'lerde, Balkan Paktı'nı kurdular. 1952'de, birlikte NATO'ya üye olduklarında, bu stratejik ortaklık öylesine güçlendi ki, Ege'nin her iki yanındaki gözlemciler, bu denli yakın bir işbirliği içindeki Ankara ve Atina arasında bölgesel bir anlaşmazlıktan ötürü sürtüşme olabileceğini akıllarına bile getirmiyorlardı. 1950'lerin ortasında patlak veren Kıbrıs sorunu, bu pembe tabloyu bir anda yerle bir etti. O zamandan beri de, iki NATO üyesi arasındaki ilişkileri zehirlemeyi sürdürüyor. Birçok resmi girişim sonuçsuz kaldı ve anlaşmazlık gittikçe daha girift bir yapıya büründü. Bugüne kadar sayısız Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, onların Kıbrıs Daimi Temsilcileri, Amerikan ve İngiliz Koordinatör, bu sürtüşmenin giderilmesine soyundu ve hüsrana uğradı. Şimdi ise, Kıbrıs Türkleri'nin ve Türkiye'nin şiddetle karşı çıkmasına rağmen, Kıbrıs Rumları'nın Avrupa Birliği'ne tam üyelik gayretleriyle, yeni bir evreye girdi. Üstelik, bu arada Kıbrıs Rum Kesimi, bir yandan Güney Afrika'dan gelişmiş silahlar edinme çabasını sürdürürken, bir yandan da Rusya ile S-300 füzeleri satın almak üzere anlaşma imzaladı. Yunanistan, tam üyeliği hızlandırmak için, Avrupa Birliği içindeki tüm gücünü kullanırken, Türkiye de, uyarıları dikkate alınmazsa, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile birleşme yolunda harekete geçeceğini duyurdu.

1970'lerde başlayan Ege anlaşmazlığı, kısa bir sürede Yunanistan'la Türkiye arasındaki gerilimi artıran bir unsur haline geldi. Kıbrıs sorununun yarattığı zehirli atmosferin de, Ege'deki karasuları anlaşmazlığını körüklediği bir gerçek. Ama, Türk-Yunan anlaşmazlığında, Ege sorununu, Kıbrıs'a göre ikincil görmek yanlış olur. Ege'de yaşanan krizler, iki ülke arasında olası bir sıcak çatışmanın,

Kıbrıs sorunundan çok, Ege sorunundan kaynaklanması olasılığının daha yüksek olduğunu gösteriyor. Ege sorununun çıkış noktası, kaynakların, özellikle zengin olduğuna inanılan petrol yataklarının araştırılması ve kullanım haklarıydı. Ancak, zaman içinde, anlaşmazlığın odağına, çok daha tehlikeli olan karasuları konusu yerleşti. Yeni Deniz Yasası'nın onaylanmasıyla, Yunanistan, Ege Adaları'ndaki karasularını 6 milden 12 mile çıkarma hakkına sahip olduğunu iddia ediyor. Bu, Ege'nin tam anlamıyla bir Yunan Denizi'ne dönüşmesi ve Türkiye'nin, Ege'ye çıkışı kalmaması anlamını taşıyor. Buna karşılık Türkiye, Yunanistan'ın bu kararını yürürlüğe sokmasını, savaş nedeni olarak değerlendireceğini açıkladı. Ankara bir süredir, Yunanistan'ın bazı kayalıklar ve adacıklar üzerindeki egemenlik

hakkını sorgulayarak, Yunanistan üzerindeki baskısını artırma yoluna gitti. Tüm belirtiler, Yunanistan, Türkiye'nin Avrupa Birliği ile entegrasyonunu engelleme ve Ege'yi bir Yunan gölüne dönüştürme yolundaki tutumunda değişiklik yapmadığı sürece, Türkiye'nin de Yunanistan üzerindeki baskısının süreceğini gösteriyor. Türkiye, Yunanistan'ın başka Ege adacıkları üzerindeki egemenliğini de

sorgulayabilir. Hatta, meskun olmayan bazı adalar üzerindeki egemenliğini de tartışma konusu yapabilir. Yunanistan, bu adaları silahlandırmakla, Türkiye'nin bu adaları İtalya ve Yunanistan'a bırakırken yaptığı anlaşmaların ruhuna aykırı davranıyor. Gerginliğin tırmanmasıyla, uzak bir ihtimal gibi görünen silahlı çatışma, ciddi bir olasılığa dönüşebilir. Öte yandan Kıbrıslı Rumlar'ın, Avrupa Birliği'ne üyeliği ve stratejik silahlanma politikaları, kuzeydeki "kaybedilmiş toprakları kurtarma" hevesine de yol açabilir. Bu olasılıklardan herhangi birinin gerçekleşmesi, Yunanistan ile Türkiye arasında topyekun bir savaşa neden olabilir.

Ege'de barış için bir öneri

Arabulucuların girişimlerinin bugüne dek başarılı olamayışının temel nedenlerinden biri, çoğunlukla Kıbrıs'a ağırlık verilmesidir. Başlangıçta girişimler, Kıbrıs sorunu çözülürse, Türk-Yunan ilişkilerinin de normale döneceği varsayımına dayanıyordu. Bu varsayımın hatalı olduğunu, otuzüç yıldır süren arabuluculuk çabaları kanıtıyor. Bu nedenle, yeni bir formül oluşturulurken, temel amaç gerilimi azaltmak olmalı. Çünkü, iki anavatan arasında böyle olumlu bir adım

atılabilirse, bunun, Kıbrıs'taki iki toplum üzerindeki etkisi de olumlu olacaktır. Ancak, gerek Türkiye'de, gerekse Yunanistan'da kamuoyunun çok gergin olduğunu unutmamak gerekir. Bu nedenle, hiçbir çözüm önerisinin, ne kadar parlak olursa olsun, hemen sonuç vermesi beklenemez. Özellikle Yunan kamuoyu, şu anda, her türlü anlamlı ve kapsamlı görüşmeyi reddetmeye prog-

ramlanmış durumdadır. En iyi seçenek, anlaşmazlığın çözümünü zamana bırakmaktır. Yani, kapsamlı çözüm önerilerinden, "ya hep, ya hiç" türü hızlı sonuçlar beklemek yerine, taraflar, öncelikle aralarında siyasi ve askeri güven oluşturmaya teşvik edilmelidir. Bu süreçte NATO kritik bir rol oynayabilir. En iyi alternatif, girişi Türkiye'nin başlatması, Yunanistan'ın da buna olumlu yanıt vermesidir. Ancak, Türkiye'deki politik istikrarsızlık ve gerek Yunanistan'ın bu durumu abartma eğilimi, gerekse de Simitis'in gittikçe şahinleşen tutumu, buna olanak vermemektedir.

Bu nedenle, üçüncü taraflar, inisiyatif olarak, benzer formüller önerebilirler. Üçüncü ülkelerin, özellikle ABD'nin önerdiği, askeri alanda Güven Arttırıcı Önlemler'in ve istenen sonuçların alınamayışı-

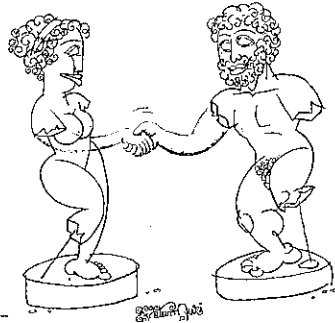
mını öngören NATO manevraları olmalıdır. Taraflar, bu protokolü imzaladıktan sonra NATO'ya başvurarak, Batı Trakya, Ege Adaları ve Yunanistan'da görev yapacak bir askeri gözlem gücü oluşturulmasını istemelidirler. Askeri gözlem gücü, küçük hava ve deniz ünitelerinden oluşturulmalı, Türk ve Yunanlı subaylar da, temelde Amerikan ağırlıklı olan bu güçte yer almalıdır. Gözlem gücünün görevi, her iki tarafı da gözlem altında bulundurarak, gerçekten askeri bir faaliyet yürütülmediği konusunda taraflara rapor vermek olmalıdır. Bu soğuma dönemi en az beş, hatta on yıl sürmelidir.

Gözlem gücü konuşlandığında, Türk ve Yunan iş çevreleri de, işbirliği olanaklarını araştırmak üzere biraraya gelmektedirler. Türk işadamlarının Yunanistan'a yaptığı son ziyaretin de gösterdiği gibi,

Kapsamlı çözüm önerilerinden, "ya hep ya hiç" türü hızlı sonuçlar beklemek yerine, taraflar, öncelikle aralarında siyasi ve askeri güven oluşturmaya teşvik edilmelidir.

nın irdelenmesi, gelecekteki çabalara da ışık tutabilir. Bu irdilemede karşımıza iki faktör çıkmaktadır: birincisi, Güven Arttırıcı Önlemler'in (GAÖ) yürütülmesi şimdiye kadar hep anlaşamayan taraflara bırakılmış; ikincisi, deyim yerindeyse, gönülsüz GAÖ'ler, anlaşmazlığın temel konularına yönelik önlemlerle desteklenmemiştir.

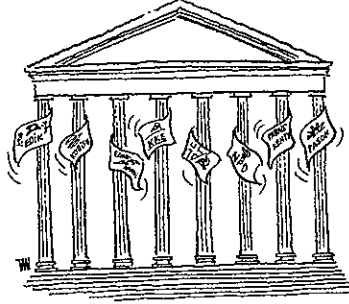
Bundan önceki deneyimlerden ders alarak, üçüncü ülkelerin taktik değiştirmesi ve Yunanistan'la Türkiye'ye farklı bir öneride bulunmaları gerekir. Taraflar, aralarında bir protokol imzalamaya çağırılmalı; Ege'de askeri manevra yapmayacaklarını, ancak Ege'yi askeri manevralara kapama kararının, tarafların herhangi birinin Ege üzerindeki iddialarının geçerlik kazanması anlamına gelmeyeceğini açıklamalıdır. Bunun tek istisnası, hem Yunanistan hem de Türkiye'nin birlikte katılı-

özellikle turizm alanında, büyük bir işbirliği potansiyeli bulunmaktadır. Balkan ülkeleri arasında, yalnızca Türkiye ve Yunanistan, özel sektörleri yeterince gelişmiş ülkelerdir. Soğuma dönemi; politikacılar, diplomatlar ve ordu tarafından görüşmeler için kullanılırken, ortak yatırımlar ve benzeri çalışmalar da gerçekleştirilecektir. Bu, Ege'nin her iki yakasında, toplumları barışa doğru harekete geçirecek ortak çıkarların oluşması demektir. Bugün oldukça küçük sayılabilecek ticaret hacmi, hızla büyüyecek; Türkiye ile Yunanistan arasındaki barışı biçimlendirecek bir karşılıklı dayanışmaya dönüşecektir. Bütün bu ticari faaliyet, eğitim alanında da, karşılıklı öğrenci, akademisyen, gazeteci vs. değişimi ile desteklenebilir. Eğer özenle koordine edilir, iyi niyetle uygulanırsa, böyle bir soğuma dönemi, iki devletin hükümlerine de,

gizli görüşmelerde varılan anlaşmaları toplumlarına kabul ettirmeleri açısından bulunmaz bir fırsattır.

Ege anlaşmazlığını çözmek amacıyla, Türkiye, Yunanistan'ın, özellikle askeri alandaki kaygılarını incelemeye hazır olduğunu bildirebilir. Böyle bir bildirge, Ege ordusunu Batı Anadolu'dan çekme güvencesini de içermek durumundadır. İki ülke de, Batı Trakya'daki sınır bölgelerinden kuvvetlerinin büyük bir bölümünü çekmek ve sınır bölgesinde yer alacak her türlü askeri manevrayı komşusuna önceden bildirmek konusunda anlaşabilirler. 1991'de, Bulgaristan ve Türkiye arasında yürürlüğe giren benzeri bir anlaşma, ilişkilerin dengeye oturmasını sağlamıştır. Böyle bir anlaşma, Yunanistan'ı hem bazı endişelerinden kurtaracak, hem de iki önemli güvenceyi Atina'ya

Kıbrıs'ta barışa giden yol

Türkiye ile Yunanistan arasındaki gelişmelerle eşzamanlı olarak, Kıbrıs için de görüşmelere başlanmalıdır. Atina ile Ankara arasındaki yumuşamanın, Kıbrıs üzerindeki etkisi ister istemez olumlu olacaktır. Kıbrıslı Rum ve Türkler'in tezlerini dayandırdıkları parametreler bellidir. Türk tarafı, kendilerini basit bir azınlık statüsüne indirgemeyecek, eşit siyasi ortaklığa dayalı bir federasyon amaçlamaktadır. Daha küçük ve zayıf taraf olarak Kıbrıslı Türkler, Türkiye'nin askeri ve siyasi garantilerini sürmesini istemektedirler. Çoğunluk tarafından yutulma endişesi ile iki-bölge fikrinden vazgeçmeye yanaşmayacaklardır.

Rum tarafı, federatif bir çözümden yana görünmekle birlikte, Türklere bir tür azınlık statüsü tanıyan, üniter

Yunanlıların, Türklerin Avrupalı olmayı haketmedikleri, "Doğu"ya dönmeleri ve köktendinci bir İslam devleti olmaları görüşü, yalnızca temelsiz değil, ayrıca her iki kesimin çıkarlarına da terstir.

vermiş olacaktır. Birincisi, Yunanistan, Ege'de rahatlayacak, yavaş yavaş da olsa Türkiye'nin Ege Adaları'nı işgal etmek gibi bir niyeti olmadığını anlayacaktır. İkincisi, bu jest, Türkiye'nin Yunanistan'ın Batı Trakya'daki topraklarında gözü olmadığını da gösterecektir. Bu güvencelerin karşılığında, Yunanistan, Türkiye'nin jestine, Ege'nin özel bir deniz olduğunu, karasularını 6 mille sınırlamayı kabul ettiğini bildirmeli ve Ege'deki adaları silahsızlandırmalıdır. Bu konularda anlaşmaya varıldıktan sonra, Türkiye ile Yunanistan arasında, Ege adaları üzerinde Yunanistan egemenliğini kabul eden ve karasularını 6 mille sınırlayan yeni bir anlaşma imzalanabilir. Bu arada, Yunanistan, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılma çabalarını engellemekten vazgeçmeli; tersine, Türkiye'nin tam üyeliğini desteklemelidir.

devlete benzer bir federasyon önermektedir. Türkiye'nin garantörlüğünün iptalini ve uluslararası bir garantörlük kurumunu istemektedirler. İki-bölgeli federasyonu reddetmekte ve 1974'te Kuzey Kıbrıs'tan ayrılan Rumlar'ın tümünün değilse de, çoğunun geri dönmesini istemektedirler. Avrupa Birliği'ne üyelik istemleri, üye olmayan bir Türkiye'nin garantörlük haklarını engellemeye de dayanmaktadır. Diğer bir deyişle, eğer Kıbrıs, Avrupa Birliği'ne üye olursa, Türkiye'nin 1960 anlaşmalarıyla kazandığı garantörlük hakkı iptal edilecek veya büyük ölçüde zayıflayacaktır.

Avrupa Birliği üyeliği, aynı zamanda iki-bölge prensibini de sulandıracak ve sonuçta Kıbrıs'lı Türkler azınlık statüsüyle yetinmek zorunda kalacaklardır.

Avrupa Birliği'ne üyelik gayretlerinin ve Avrupa Birli-

gi'nin de buna eğilimli görünüşünün ardında yatan, AB üyeliğinin güçlü bir araç, hatta, deyim yerindeyse, Kıbrıslı Türkler için ağız sulandırıcı bir havuç olabileceği düşüncesidir. Ancak, Kıbrıs Türkleri için, yalnızca Avrupa Birliği'ne üyeliğin, her zaman ihtiyaç duydukları güven garantilerinin yerini tam anlamıyla doldurması düşünülemez. Türk tarafı, AB'ne üyeliğin yararları ve hızlı ekonomik büyüme tartışmalarını, (ancak buz üstüne yazılmış yazı kadar etkili olmaktadır) dinlemeye yanaşmamaktadır. Batı Trakya'daki Türk azınlığın sorunlarını iyi bilen Kıbrıs Türkleri, Rum tarafının önerilerinin kendileri için uzun vadede yararlı olacağı iddiasına kuşkuyla yaklaşmaktadırlar. İki-bölge ilkesinden uzaklaşan her adım onlar için kabul edilmez bir zorlama anlamına gelmektedir; çünkü, barış

ceği de gözden kaçırılmamalıdır. Her ne kadar, bu en kötümser senaryo ise de, Kıbrıslı Rumlar'ın silahlanma hızına bakılırsa, büsbütün imkansız da değildir.

Ancak, özellikle Dayton sonrası dönemde, Kıbrıslı Rumlar'la Türkler'in arasındaki uçurumu aşmak mümkün olmalıdır. Öncelikle, beş ila on yıllık soğuma dönemi Kıbrıs'ta da kullanılmalıdır. Herşeyi kökünden halletmeye çalışmak yerine iki taraf da uzlaşmaya hazır olmalıdır. Rumlar, eğer Ada'nın tamamen bölünmesini önlemek istiyorlarsa, cömert olmalıdırlar. Çünkü, her federasyonda, güçlü tarafın, nüfusça daha küçük ve ekonomik olarak daha zayıf tarafı kollaması gerekir. İlerleme sağlanabilmesi için, Türkiye daha başlangıçta, askeri gücünün bir kısmını yavaş yavaş Ada'dan çekeceğini açıklamalıdır.

Taraflar, Ege'de manevra yapmayacaklarını, ancak Ege'yi manevralara kapama kararının, tarafların herhangi birinin Ege'deki iddialarının geçerlik kazanması anlamı taşımadığını açıklamalıdırlar.

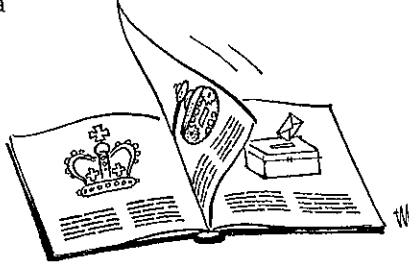
içinde birlikte yaşamak mümkün görünmemekte, Yunan tarafının durmadan Türkleri Ada'dan sürmek/atmaktan söz etmesi ise, güvensizliği körüklemektedir. Dahası, Rumların kuzeye dönmeleriyle, toplumlararası çatışmaların başlayacağını ve barış sürecini sabote edeceğine inanmaktadırlar. İki taraf arasında kapsamlı bir anlaşmaya varılmadan Kıbrıs Rumları'nın, tüm Kıbrıs'ı temsilen tek taraflı Avrupa Birliği üyeliğinin kabulü halinde, Kıbrıslı Türkler, kendi politik kimliklerini koruyabilecekleri özel anlaşmalarla Türkiye'ye entegre olmayı tercih edeceklerdir. Böylelikle, uluslararası ambargonun yükünü de büyük ölçüde hafifletmiş olacaklardır. Bu nedenle, Kıbrıs Rum kesimine tek taraflı AB üyeliği önerisinin, sorunların çözümünü kolaylaştırmayacağı açıktır. Bunun, olası bir "Kuzey'in fethi" politikasına yol açabile-

Bu ise, Rum tarafının resmen silahlanmayı durdurma güvencesi (taahhüdü) karşılığında yapılabilir. İlk iki yılda adadan çekilecek asker oranı -yaklaşık yüzde on kadar- sembolik olacaktır. Soğuma döneminin sonuna kadar, bu oran yüzde otuz ila kırka ulaşabilir. Bu dönemde, yalnızca birkaç hafif silahlı birlikten oluşan bir NATO gözlem gücü, Yeşil Hat boyunca, Rumların silahlanmaktan vazgeçme ve Türk askerinin Ada'dan çekilme taahhütlerinin yerine getirilip getirilmediğini denetlemek için görevlendirilebilir. Böyle bir denetimin karşılıklı güven duygusunu da arttıracığı umulur.

Bu önlemlerden önce yapılacak görüşmelerde, Dayton Barış Planı'ndan yararlanılabilir. Federal devletlere merkezi hükümetten daha çok güç tanıyan iki-bölgeli bir federasyon kurulurken cumhurbaşkanlığı dö-

nüshümlü olmalıdır. Merkezi hükümet ekonomik koordinasyondan, tedavüldeki paradan ve muhtemelen dış politikadan sorumlu olacaktır. Savunma federal devletlerin sorumluluğunda kalacaktır. Bu süreci Ada'nın taksim edildiği şeklinde anlamamak gerekir. Dayton Anlaşması'nın Bosna'da ülkenin etnik temelde bölünmesini gündeme getirdiği doğrudur. Ancak, Kıbrıs konusunda benzer bir anlaşma Ada'nın bütünleşmesinin yolunu açabilir. AB'ye tam üyelik için başvuru hakkı merkezi hükümetin yetkisinde olmalı, ancak tarafların veto hakkı bulunmalıdır. Başlangıçta, toplumlara, on yıllık bir süre tanınmalı ve bu süre içinde merkezi hükümet AB ile tam üyelik yerine, gümrük birliğine gitmelidir. Bu süreyi, iki taraf da, serbest dolaşım konusundaki anlaşmazlıklarını, iki-bölge ilkesi-

gecikirse, Kıbrıs'taki garantörlüğü, yalnızca kuzeydeki federal devletin güvenliğine yönelik ve Kıbrıs Türk federasyonunun tek tarafı olarak AB'nden çekilmesi durumunda geçerli olmaya indirgenir. Bunun gerçekleşme olasılığı çok düşüktür. Kaldı ki, İngiltere ve Yunanistan, Kıbrıs garantörlüğünü şu ya da bu şekilde sürdürecekları için, Türkiye'nin fevri davranması söz konusu değildir. Ankara'nın bu tür bir garantörlüğü belirli bir dönem - sözgelimi 20 yıl - sonunda otomatikman sona erdirilebilir.

Böyle bir uzlaşma, ilgili bütün tarafların çıkarıdır. NATO ve AB sağlıklı bir işleyişe kavuşacaklardır. Türkiye ve Yunanistan arasındaki rekabetle alevlenen 1990'ların Balkan krizi, bu iki ülkenin işbirliği ile aşılabilecektir, bölgede dengeler yerli yerine oturacaktır. Yunanlıla-

İki taraf arasında bir anlaşmaya varılmadan Kıbrıs Rumları'nın, tek tarafı AB üyeliğinin kabulü halinde, Kıbrıslı Türkler, özel anlaşmalarla Türkiye'ye entegre olmaya tercih edeceklerdir.

ni zedelemeyecek biçimde çözmek için kullanabilirler. Bu dönem boyunca, Yunanistan ve İngiltere, garantör devlet statülerini sürdürmelidir. İki toplumun da bu dönemde barışa yönelik yeni bir siyasi ortam yaratmaları beklenmeli ve desteklenmelidir. Böyle bir uzlaşma, iki tarafı da sağduyulu davranmaya zorlayacaktır. Eğer Rumlar bu yeni anlaşmanın özüne aykırı biçimde davranır ve sürekli olarak Türk tarafını tehdit ederlerse, AB'ye üyelikle ulaşılmak istenen birlikten de uzaklaşacaklardır. Bu deneme süresi ticaret işlemlerini ve kültür alışverişini başlatmak ve geliştirmek için kullanılacaktır. Yunanistan'ın da, Türkiye'nin AB'ne tam üyeliğini desteklemesi beklenmektedir. On yıllık sürenin sonunda, Kıbrıs, AB'ne tek başına, ya da tercihen Türkiye ile birlikte girebilir. Eğer Türkiye'nin üyeliği daha da

r'ın, Türkler'in Avrupalı olmayı hak etmedikleri, "Doğu"ya dönmeleri ve belki de köktendinci bir İslam devleti olmaları görüşü yalnızca temelsiz değil, ayrıca, Atina ve Kıbrıs Rum kesimi çıkarlarına da terstir. Yunanistan ve Kıbrıs'taki Rumlar, ancak Batı'ya dönük, dost bir Türkiye'nin onların çıkarlarıyla uyduğuna ve "Doğu"dan kesin korunma sağlayacağını gözden kaçırmamalıdır. Öfkeli, "Doğu"ya dönük bir Türkiye turizm ticareti ve benzeri önemli gelir kaynakları açısından Yunanistan'ın işini kolaylaştırmayabilir. Türkiye de, yukarıda çerçevesi çizilen türden bir paket önermedikçe, Yunanistan'ın görüşme masasına oturmasını beklememelidir.

Prof. Dr. Hasan Ünal
Bilkent Üniversitesi Öğretim Üyesi

A high-contrast, black and white photograph of a man in a suit. The man is shown from the chest up, wearing a dark suit jacket, a white shirt, and a dark tie. His hands are clasped in front of him. The image is heavily shadowed, with the man's face and hands being the primary light sources. The text 'MODAYA DUYARLI' is overlaid in the center of the image, with 'MODAYA' in a smaller font and 'DUYARLI' in a larger font.

MODAYA DUYARLI

BİR DOKUNUŞ

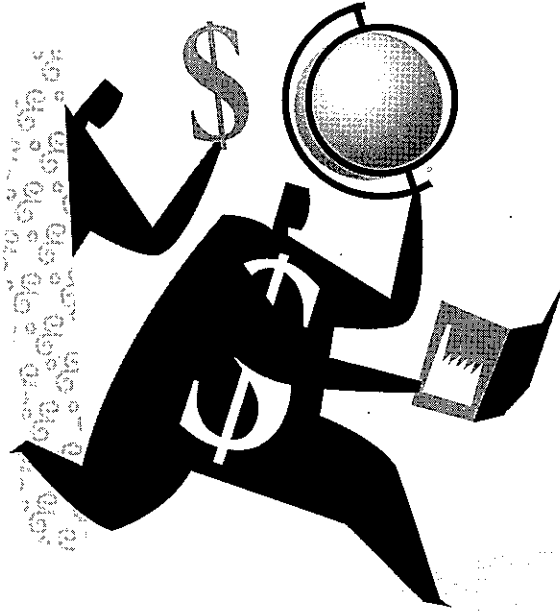

%100 Yün Kumaş

Renklerin, dokuların
teninle birleşmesiyle
yaydığın enerji sensin.

Kumaşla modaya
dokunabilirsin.

TÜSİAD-KalDer/Yeniyüzyıl
Makale Yarışması Birincilik Ödülü

Kamu yönetiminde TKY

Gülgün Tosun-Tanju Tosun

Batı'da son yıllarda finansal ve endüstriyel pazarların küreselleşmesi, kamu bürokrasilerini hedef alan ideolojik ve siyasi baskılar ile makro ekonomik politikalarda yaşanan değişim, devletin rolü ve işlevlerinin piyasa merkezli yaklaşımlarla radikal biçimde sorgulanmasına neden oluyor. Bu süreçte yurttaşın geleneksel kimliği yeniden tanımlanırken, kamu yönetimlerinin yapılanma ve işleyişlerinde yeni düzenlemeler gündeme geliyor.

Mikro ekonomik örgütlerden makro siyasal örgüt devlete kadar her alanda gözlenen yeni yapılanma arayışlarının temelinde, örgütlerin özgül beklentileri kadar, "özne"yi tatmin etme gayreti yatar. Sözkonusu "özne", iktisadi alanda karşımıza "müşteri" olarak çıkarken, kamusal alandaki ismi "yurttaş"tır. Devletin fonksiyonlarındaki yeni tanım arayışları konusunda gelinen nokta; devletin emreden bir kuvvet olmaktan çıkarak, yurttaşla hizmet eden bir örgüt biçimine dönüştürülme gereğidir. Bu bağlamda devlet hukuksal usallıktan ekonomik usallığa

yaklaşarak, yurttaş "idare edilen" veya "kamu hizmetinden yararlanan" konumundan "müşteri" konumuna çekilmekte, devletin yurttaş karşısındaki rolüyle ilgili kamusal imaj değişmektedir. Artık yurttaş bireysel bir tüketici ya da kamu hizmetlerinin saygın bir müşterisi olarak devletten belirli standartta hizmet isteme hakkına sahip olan kişi konumundadır. Yurttaşlık statüsünün değişik bireysel ya da toplumsal konumlanma ve kimliklere bağlı olarak işçi-yurttaş, kadın-yurttaş gibi tanımlarla yeniden tarif edilmesi tartışmalarında, Batı'da birey-devlet bağlarının giderek 'müşteri' tipi ilişkilere indirgenmesi, karşımıza müşteri-yurttaş kavram ve pratiğini çıkarmaktadır. Bu tanımda müşteri ile yurttaş biraraya getiren ortak beklentilerin merkezinin "kalite" olduğu söylenebilir.

Batı'da bu ortak beklentinin keşfi, geliştirilen yönetim modellerinin sürekli olarak sorgulanması ve her yeni modelin eskisinin öngörülebilirlik temellerini parçalaması ile gerçekleşmiştir. Üretim ve tüketim, yarı-vasıflı işçi

ve toplu pazarlık, yönlendirilen bir ulusal piyasa ve hiyerarşik-merkezileşmiş yapı kalıpları üzerine oturan Fordizm'den; esnek üretim, çokvasıflı işçi ve özel pazarlık, yönlendirilemeyen uluslararası piyasa ve yatay-ademi-merkeziyetçi yapı kalıplarına dayalı Post-Fordist yönetim kültürüne geçiş bu parçalanmanın tipik örneğidir. Örgütü ön plana çıkaran Taylorist yaklaşımdan günümüze kadar geliştirilen farklı yönetim modellerinin örgüt-insan arasında gidip gelen vurguları nihai aşamada

"...ölçekten hedef kitleye, maliyetten kaliteye kaymış durumda"dır. Örgüt yapısını iyileştirme, kaynakları etkin biçimde kullanma ve kontrol etme üzerinde odaklaşan klasik yaklaşımlara karşılık, geliştirilen yeni yaklaşımlarda örgüt çevresiyle birlikte düşünülmekte, "özne"nin hakları ve yaratıcılığının yeniden keşfi, haberleşme ve bilişim teknolojisindeki gelişmeler ile küreselleşme arasında bir bütünsellik sağlama arayışına gidilmektedir.

Batı'daki bu bütünsellik arayışlarına karşın, Türk siyasal sistemiyle yönetim sisteminin mevcut talepleri karşılayamayan yapısı, yurttas ile devlet arasında merkezi ya da yerel ekseninde kutuplaşmaya ve müşteri-yurttas taleplerini dışlayarak kamusal yoksullaşmaya yol açan niteliğiyle karşımızda durmakta. Bu yoksulluk, eksik modernleşme serüvenimizde toplumsal talepleri yanıtsız bırakan ilkeler ile sosyo-ekonomik ve kültürel talepleri harekete geçirme sürecinde başarulan geleneksel merkeziyetçi yöntemden kaynaklanır. Bütünsellik arayışına ilişkin çalışmalarda, "idari ve mali özerklik", "özelleştirme", "anayasal iktisat", "optimal devlet" kavramları öne çıkarılarken, bütüncül bir yaklaşımla toplam kalite kültürünü vurgulayan ve Toplam Kalite Yönetimi'nin (TKY) kamu yönetimi sistemimizde uygulanabilirliğini tümleşik olarak ele alan teorik çalışmalar yok denecek kadar azdır.

KAMU YÖNETİMİNDE TKY, TEPEDEN İNMECİ DÜZENLEMELERİN YERİNE; ESNEK, KATILIMCI VE TATMİN EDİCİ STRATEJİLERİN GELİŞTİRİLMESİ AÇISINDAN ÖNEMLİDİR.

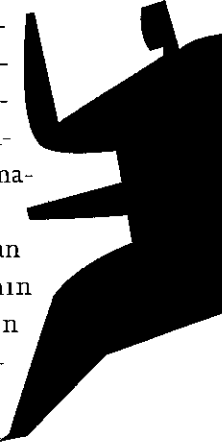
Bu çalışmada, toplam kalitenin öngördüğü örgütlenme biçimi ile kamu yönetimi sistemimiz ve bunun örgütlenme biçiminde hakim olan özellikler, işleyiş karşılaştırılarak, toplam kalitenin uygulama olanığının önündeki sorunlar saptandıktan sonra, uygulamanın gerçekleşmesi için atılması gereken somut adımlar öneriler halinde sunulmaktadır. TKY yakla-

şımını kamu yönetimi sistemimizin yeniden yapılanması arayışlarında alternatif bir strateji olarak tartışmaya açmak, kanımızca kalkınma plânlarındaki temenniler ya da müşteri-yurttas insiyatifi dışlayan tepeden inme, buyurgan kanuni düzenlemelerin ötesine çıkarak, esnek, katılımcı ve tatmin edici özgün stratejik düzenlemelerin geliştirilmesi bakımından önemlidir.

Toplam Kalite Yönetimi üzerine

Kalite ve müşteri tatminini merkez alan, örgüt kültürü ve çevresi ile yakından ilgilenen "yeni zamanlar"ın yönetim yaklaşımı "Toplam Kalite Yönetimi"dir. Bu yaklaşım piramitsel bürokrasilerin özünde yatan tek liderlik noktasına bağlı, merkeziyetçi, dikey iletişimin egemen olduğu kuvvetli güç yapılarının aksine, müşteri talepleri ile tatminine öncelik veren, ürün ve hizmetin sürekli iyileştirilmesine çalışan, geleceğe ilişkin hedefleri olan, ademi merkeziyetçi, katılımcı, iletişimin yatay olduğu, talep ve çevrede meydana gelebilecek değişimlere uyum sağlayabilecek esnek bir yapılanmayı öngörür. Özelliklerini sıraladığımız bu yapılanmayı oluşturmak, TKY'nin basit bir yönetim tekniği olmanın ötesinde bir kültür olduğu dikkate alındığında, birçok kuruluş için kolay değildir.

Ürün ve hizmetlerin müşteri beklentilerini karşılama düzeyini belirten kalite kavramı üzerinde şekillenen toplam kalitenin yönetimde uygulanabilmesine ilişkin temel

ilkeler Edward W.Deming'in kurallar dizisinde belirginleşmektedir. Diğer yandan, kamu-özel ayırımı dikkate alınmaksızın TKY'nin uygulanabilmesi için örgütlerde şu temel hususların yaşama geçirilmesi gerekir: Üst yönetimin önderliğinin ve desteğinin sağlanması, kısa ve uzun dönem kapsayan stratejik plânların hazırlanması, kalite konusunda çalışanların müşteri talep ve beklentileri üzerinde yoğunlaşması, gelişmeleri izleyecek ölçeklerin geliştirilmesi, eğitime önem verilmesi, ekip çalışmalarına ağırlık verilmesi ve kalitenin tüm süreçler boyunca yaratılmasını sağlayan sistemlerin geliştirilmesi. Buna göre TKY üst yönetim, takım çalışması, teknikler-eğitim ve kalite sistemleri olmak üzere dört temel unsurdan oluşmaktadır. Bu unsurları uyumlaştırarak harekete geçirecek olan TKY anlayışı, geleneksel yönetim anlayışından farklı olarak; bağımsız kâr merkezlerine dayalı büyüme, anında kontrol ile önlemeye dayalı kalite, sıfır hatayı hedefleyen üretim, sıfır fire veya yeniden işlemeye dayalı üretim, müşteri tatminine dayalı öncelikler, müşteri ile işbirliğine dayalı satınalma, esnek örgütlenme, olası sorunları önceden düşünüp önleyen yönetim, sistem geliştirme (genel eğitim), onurlu çalışma ve bunun ödüllendirilmesine dayalı güdülenme (içsel güdülenme), en alt kademede çalışanların dahi kurmay gibi ürün geliştirme (kalite iyileştirme) sürecine katılımı, sürekli gelişme, sürekli bakım gerektirmeyen plânlama, insan gücünün sürekli geliştiril-

mesi, yetenek yönetimi, kişiye göre ücret politikası ve faaliyetlere dayalı maliyet muhasebesi ilkelerine dayanır. ABD kaynaklı olmakla birlikte, literatürde Japon sanayisinin başarılı uygulamaları ne-

deniyle "Japonlaşma"nın da bir simgesi olarak kabul gören TKY anlayışı, son yıllarda Batı'da piyasayı demokratikleştirici sihirli bir kavram olması yanında, kamu yönetiminin işleyişi ile kamu hizmetlerinde maliyet, etkinlik ve kalite arayışlarında merkezi bir konuma oturmaktadır.

Batı'da devletin savunma ve güvenlik gibi asli fonksiyonlarına bağlı olarak üretilen hizmetler hariç, vergi toplama, posta ve iletişim, sağlık, eğitim-kültür, ulaştırma, çevre koruma alanlarında merkezi ya da yerel yönetimlerce yerine getirilen ekonomik, sosyal, kültürel nitelikli hizmetlerde TKY geniş bir uygulama alanına sahiptir. Bu yönetim anlayışının yurttaş taleplerine müşteri hassasiyeti ile cevap vermesinde siyasal ve yönetsel kültürün demokratik ve çoğulcu niteliği yanında, esnek ve katılımcı yönetim yapılanmaları etkili olmuştur.

TKY karşısında

Türk kamu yönetimi sistemi

Devlet ile toplum düzeninin sürekliliğini sağlayan ve kamusal ihtiyaçları karşılayan

hizmetleri üretilen, sunan bir sistem olarak kamu yönetimi; insan, örgüt, kamu politikası, norm düzeni, mali kaynak ve kamu görevlilerinden oluşur. İnsan unsuru içinde başta yurttaşlar olmak üzere, sivil toplum yapıları

KAMUSAL DEĞER
TAŞIMAYAN
MAL VE HİZMET
SUNDUĞU
KONUSUNDA
UZLAŞILAN KURULUŞLAR,
ÖZELLEŞTİRME
YOLUYLA
ELDEN ÇIKARILMALI,
ÖZERK BİR YAPIYA
KAVUŞTURULMALI.

WORLDCARD SAHİBİ OLMAK AYRICALIK SAHİBİ OLMAKTIR.

Worldcard, Türkiye'nin en fazla tercih edilen kredi kartıdır. Worldcard sahibi olduğunuzda, dünyanın her yerinde, bir imzayla harcama yapma ayrıcalığına sahip olursunuz. Bu harcamalarınızın karşılığını isterseniz aylara bölerek öder, Yapı Kredi'den kredi kullanırsınız. Üstelik, yurtdışındaki harcamalarınızın karşılığını da Türk Lirası olarak ödersiniz. Worldcard'ınızla tüm dünyada, 300 bini aşkın otomatik veznedenden birkaç tuşa dokunarak

nakit çekebilirsiniz. Worldcard'ınızla birlikte üç adet ek kart alarak, Worldcard'ınızın ayrıcalıklarını üç yakınınızla paylaşabilirsiniz.

Worldcard'ınız kaybolduğunda ya da çalındığında hiçbir kayba uğramazsınız, çünkü Worldcard'ınız "sınırsız limitli" sigorta güvencesine sahiptir. Ayrıca Worldcard'ınızla yaptığınız alışverişler, alışveriş sigortası güvencesi altındadır. Yapı Kredi, Worldcard'ınızla satın aldığınız malı, kırılma, zarar görme,

yangın ya da hırsızlık durumunda, bedelini ödeyerek ya da yenisiyle değiştirerek tazmin eder. Worldcard'ınızı alışverişlerinizde kullandıkça, Hedef:Puan'dan armağanlar kazanırsınız.

Siz de Worldcard sahibi olun, Yapı Kredi'den hizmet almanın ayrıcalıklarını yaşamaya başlayın.

Burası Yapı Kredi. Fark burada.

YAPI KREDİ
"hizmette sınır yoktur"

içinde örgütlenmiş kesimler, siyasetçi ile yöneticiler yer alır. Kamusal mal ve hizmetlerin sunumunda aracı olan örgüt ise, merkezi ya da yerel eksende hizmet ya da çoğ-rafi esasa göre yapılır. Kamu politikasına bakıldığında, toplumsal sorunları tanımlama, bunların alternatif çözümleri arasından tercih yapma, çöz-me ilişkin hukuki ve idari normları oluşturma faaliyetle-rini kapsar. Kamu yönetiminin örgüt yapısı ve işleyişini belirleyen ideolojik düşünceler, si-yasi tercihler, anayasa, kanun ve idari düzenlemeler norm düzenini oluşturur. Mali kay-nak, kamu hizmetlerinin dü-zeyini ve miktarını belirler-ken, diğer beşeri unsur olan kamu görevlileri ise örgütü harekete geçirip, işleten un-surdur. TKY'nin öngördüğü yapılanma ile Türk kamu yö-netimi sistemini oluşturan un-surların yapı ve işleyişini kar-şılaştırmalı olarak incelemek, TKY'nin uygulanma olanağı-nın önündeki sorunların sap-tanmasına ışık tutacaktır.

İnsan: TKY'nin bir yö-ne-tim tekniği olmanın ötesinde öncelikle bir kültür olduğu vurgulanmıştı. Bu kültürün içselleştirdiği katılımcı, insan merkezli, demokratik özellik-lerin, yönetim sistemimizin asli unsuru olan insanın zih-niyet dünyasına egemen oldu-ğunu söylemek zordur. Yö-ne-tim sistemimiz en yalın anlatımla hukukiliğin çok kuv-vetle vurgulandığı, Osmanlı'dan miras kalan otoriter-merkeziyetçi ve patrimonyal bir özelliğe sahiptir. Siste-min aktörleri ise İnsel'in deyimiyle "devletleştirilmiş" ve

"toplum-dışı bırakılmış" bir siyasi ve yönetici sınıfı olup, tarihsel misyonu olan "toplum adına hedef ve amaçlar belirleme" tekeli bir türlü terketmezken, uy-

ruk siyasal kültürün normları-nı içselleştirmiş kitlelerin ta-leplerini çok da dikkate al-maz. Devletin yüce menfaatle-ri ardına sığınarak tasarrufla-rına hikmetinden sual olun-maz bir meşrutiyyet katan "devletliler" in sürekli yeniden ürettiği anti-demokratik, katı-lıma kapalı, tekilci kültürü maalesef kitleler de üstü kapa-lı biçimde kabul eder. Eşine ütopyalarda bile rastlanmaya-cak ölçüde paradoksal biçim-de kitleler, "baba" (Allah dev-leti başımızdan eksik etme-sin), "kerim" (Allah devlete zeval vermesin) devlet anlayı-şıyla, "gaddar" (Allah kimseyi devlet dairesine düşürmesin) devlet anlayışı arasında sürekli git-geller yaşamaktadır. Yö-ne-tenler ile yönetilenler arasın-daki bu yabancılaşıma ve ku-tuplaşma nedeniyle tarafların "insan yaşamının kalitesini yükseltme" paydası etrafında biraraya gelmesi, "devlet mer-kezli" yönetim anlayışından "insan merkezli" yönetim an-layışına geçiş güçtür.

İnsan merkezli yönetim anlayışında taleplerin siyasal karar alma sürecine taşınma-sında öncül aracı kurumlar siyasal partilerdir. Ülkemizde

ANAYASA VE DEVLET
MEMURLARI
KANUNU'NDA YURTTAŞ
KARŞISINDA
MEMURU KORUYAN
TÜM DÜZENLEMELER
AYIKLANMALI,
YURTTAŞ-MEMUR
İLİŞKİSİNDE, ÖZEL
HUKUK KURALLARINA
AĞIRLIK VERİLMELİ.

partilerin rant dağıtma şebekesi olarak işlediği mevcut patronajcı sistemde parti siyasetinin siyasetçiye yük-le-diği işlevin özü; seçmenin kaliteli hizmet taleplerini il-gili kanallara iletmek değil, kaliteli faktörünü gözardı

ederek popülist kaygılarla oy ve itaate endeksli biçimde partili-seçmenin tatminini arttırmaktır. Yurttaş taleplerinin aracı kurumlara demokratik ve katılımcı biçimde aktarılmasının önündeki bir başka engel; işlemeyen parti içi demokrasi ve siyaset yapma tarzını liderin imajını popülerleştirmeye indirgeyen medyatik yaklaşımdır. Bu bağlamda siyasette kalitenin kaderi liderin iki dudağının arasında olduğu söylenebilir. Siyasal karar alma sürecinin temel dinamiği olan parlamentonun sosyo-ekonomik farklılaşmayı eksik temsili nedeniyle toplumun bütününe taleplerini dikkate alan kalite odaklı siyasa üretme mümkün olmamaktadır. Parla-mentonun sivil toplum örgütleriyle işbirliğine gitmemekte direnmesi çoğulculuk ve katılımı engellediği gibi, yapısındaki ihtisas komisyonlarında iktidar partileri üyelerinin sayısal ağırlığının karar almada belirleyici olması takım çalışması ruhunu silikleştirmektedir.

Kamu yönetiminin insan unsurunun ikinci ayağı komumuz bağlamında karşımızda seçmen kimliğiyle durmakta. Parti(li) kimliğinin içi boşaltılmış hali, seçmeni ister istemez siyasetçinin siyaseten ad hoc beklentilerinin meşru olmayan ortaklığına çekmektedir. Sonuç ise, Türkiye yönetimi ve siyaseti için başkent dışındaki toplum her gün yeni kalite kurgularıyla meşgul olurken, o bildik siyaset komisyoncuları meclis koridorlarında,

sözde, varoşlular adına siyasetçinin peşinden koşmakta, sürekli olarak siyasetten siyasetçiyle birlikte nemalanmaktadır. Nemanın kaliteye tercih edildiği bu alışverişte, kitlelerin sivil toplum(lar) şeklinde örgütlenerek kendi insanca yaşam kalitesinin yükseltilmesi konusundaki talepleri çok sınırlı kalmaktadır.

Örgüt: Esin kaynağı Napolyon Fransa'sı yönetim modeli olan kamu yönetimi sistemimizin merkezi, yerel, coğrafi ya da hizmet esaslı örgütlenme biçimi, başkentten en küçük yönetim birimi olan köy ve mahallelere kadar bürokratik-merkeziyetçi ve buyurgandır. Anayasalarda "idare kuruluş ve görevleriyle bir bütündür" şeklinde ifadesini bulan örgütlenme anlayışı, aslında devletin ideolojik kimliğini koruma istek ve kararlılığının bir uzantısı olup, merkezden yerele gidildikçe merkezileşmeyi kurumsallaştıran normların seçilmiş olanların bile özgül varoluş

alanlarını daralttığı gözlenir. İdarenin bütünlüğü ilkesinin zorunlu kıldığı eşgüdüm, tekdüze örgütsel biçim ve yetki kalıpları, TKY'nin gerektirdiği esnek ve dinamik örgütlenmenin önündeki en büyük engeldir.

TKY'nin öngördüğü ademi merkeziyetçi, bağımsız merkezlere dayalı büyümeye karşılık, mevcut sistem, yetki ve mali, beşeri kaynak açısından merkeze bağımlıdır. Anayasa ve yasalarda yerel yönetim kuruluşları olarak ifade edilen il özel idareleri, belediyeler ve köylere tanınan yetki genişliği bu birimleri yeterli derecede özerkleştirmede olduğu gibi, idari vesayet nedeniyle bu birimler başkente ya da başkentten idari ajanlarına (vali, kaymakam) bağımlılıktan kurtulamazlar.

Kurumların bürokratik yapılanmasında ilgili bakandan aşağıya doğru uzanan hiyerarşik örgütlenmenin beraberinde getirdiği bağımlılık, disiplin, otorite, emir-komuta unsurları da TKY'nin katılımcı, takım çalışması ile desteklenen yatay iletişim ağlarının örülmesine engeldir. Emir akışı şeklinde işleyen bilgi akışı, yukarıdan aşağıya doğru tek yönlü olup, alt kademe çalışanların mal ve hizmet üretim süreçlerine katılımı, önlerindeki yönetmelik, genelge ve sirkülerleri uygulamaktan öteye gidememektedir. Tek yönlü akım yerel ölçekli sorunların önceden saptanıp, çözümlüne ilişkin önerilerin geliştirilmesine imkan verecek feed-back'in alınmasını engellediği gibi, merkezi plânlamanın varlığı dinamikliği ve hatayı önceden önlemeye dayalı toplam kalitenin gerçekleştirilmesini imkansızlaştırır. Dinamiklik ve esnekliğin önündeki bir başka engel de kamu kurumlarının örgütsel (bütçe, personel sayısı, kullanılan bina ve araçlar v.b.) büyümesine bağlı hantal-lıktır. "Büyüme isteğinin görünürdeki amacı hizmetin kalitesinin yükseltilmesi olsa bile, bilinç altında yapılmak istenen, karar ve mekanizmalarına hakim olan yöneticilerin kullandıkları rantı artırma arzularıdır." Yöneticilere hakim olan böylesine bir zihniyet toplam kalitenin üretilmesini hedefleyen kalite sistemi geliştirme ve sıfır kayıp yerine, kırtasiyeciliğe, israfın artmasına, kamu yönetiminin kalitesizlikle özdeşleşmesine yol açar.

Siyasal ve yönetsel kültürümüzdeki "devlet sırrı" motifinin kamu yönetimi ve bürokratik örgütleri tarafından dışa kapalılık ve gizliliğin kalkını olarak kullanılması,

katılımcı, şeffaf örgütlenmenin kurumsallaşmasını engeller. Aşırı derecede kapalı olan yönetim sistemimiz toplumsal değişimin gerektirdiği yeni modellere uyarlanma sancısını daima çekmektedir. Diğer yandan dışa kapalı bürokratik yapılanma otoriter-emredici tutumları pekiştirdiği gibi, kamu yönetiminin halktan uzaklaşıp kendi kabuğuna çekilmesine, dış etki ve baskılara karşı duyarlılığının azalarak halkın beklenti ve taleplerini algılayamamasına, hizmetlerine ilişkin feed-back'in alınamamasına neden olur. Bunun sonucu ise sürekli iyileştirmeyi gözardı etme ve müşteri-yurttaş tatminsizliğidir.

Kamu politikası: Kamu politikalarının belirlenme sürecinde hakim olan işleyiş toplam kalite felsefesinin özüne aykırıdır. Hiyerarşik örgütlenmeye paralel tepeden dayatılan kamu politikalarının işleyiş sürecinde yurttaşların katılım ve işbirliğini görmek mümkün değildir. Buna bağlı olarak talep ve beklentileri dikkate almayan politikaların uygulanması sürecinde sorunları gerçekçi biçimde çözmek zorlaşmakta, sonuçta yurttaş sorunlarını doğal olmayan rüşvet, aracılık gibi kurumlarla halletmeyi tercih etmekte veya yukarıdan belirlenmiş politika ve projelere yabancılaştırmaktadır.

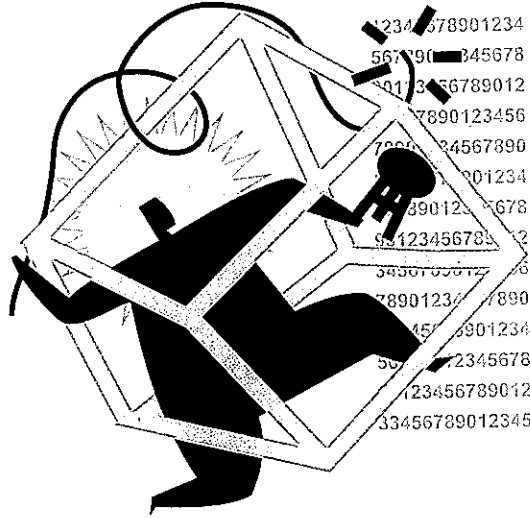
Kamu politikalarının belirleyicilerindeki temel saik oy'a endeksli popülist kaygılar olduğu için, iktidarı ele geçirenlerin muhalefeti dışlayıcı tutumları kalite amaçlı

hedef birliğinin gerçekleşmesini engellemektedir. Bunun nedeni; "partilerarası takım ruhu" yerine, "iktidar merkezli partizan ruh"un egemenliğine bağlanabilir. Dolayısıyla iktidarların stratejik hedef birliğinden anladıkları;

partili seçmenlerinin kısa vadeli oportünist beklentilerini tatmin amacıyla ötekilere karşı stratejik iktidar mevzilerinde yuvalanmaktadır. Kamu politikalarının belirlenip uygulanmasında dikkate alınması gereken "tarafsızlık" ve "güvence" ilkeleri, patronajcı zeminde oturan siyaset ve yönetme tarzı nedeniyle çokca ihmal edildiği için, toplam kalitenin öngördüğü özel kalite sistemleri oluşturulamayacağı gibi, hizmet kalitesini belirlemeye yönelik ölçeklerin de geliştirilmesi hali hazırda imkansızdır. Zaten asli görevi taşra örgütlerinin taleplerini karşılamak olan siyasetçinin, kalite sistemi, ölçek gibi kendisine gününbirlik getiriler sağlamayacağına inandığı ve ne olduğunu öğrenmeye de niyetli olmadığı kavramlarla uğraşacak vakti yoktur.

Norm düzeni: Yönetim sistemimizin üzerine oturduğu "yasal dayanak" ilkesi, toplam kalitenin "insan merkezli" yönetim anlayışı yerine, "yasa merkezli" anlayışı hakim kılan bir unsurdur. Kanunlar silsilesindeki ayrıntılı

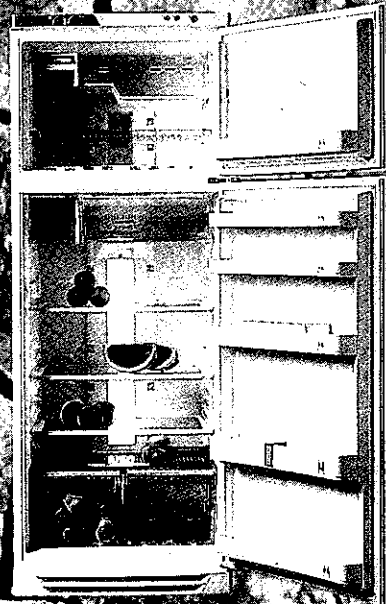
düzenlemeler kamu kurumlarının müşteri-yurttaş talepleriyle ulusal ve/veya uluslararası çevrede meydana gelecek değişimlere uyum sağlayabilecek esnek ve dinamik örgütlenmeyi engellemekte, çalışanlar toplam kalite

CEZAYA DEĞİL
ÖDÜLLENDİRMEYE
DAYALI PERSONEL REJİMİ
OLUŞTURULARAK,
KANUNDAKİ SOYUT
KIDEM ESASINDAN,
YURTTAŞIN ÖNERİLERİNİ DE
DİKKATE ALAN
SOMUT EKONOMİK
ÖDÜLLENDİRMEYE
GEÇİLMELİ.

Arcelik Buzdolapları... Gagdas teknoloji ve çevre bilincinin ürünü.

Arcelik, çevreye
karşı
sorumluluğunun
bilincinde olan
dünyadaki tüm
üreticiler gibi,
ürettiği
buzdolaplarında
ozon tabakasına
zarar vermeyen
gazları
kullanıyor.
Arcelik, çevreyi
korumak için
üzerine düşen
görevi yerine
getirmenin
mutluluğunu
sizlerle
paylaşıyor.

te yönetimi yerine toplam evrak yönetimi 'ne yönelmekte, sıfır hata ilkesi yerine hata yapmamak için iş yapmama, sorumluluktan kaçma'yı ilke edinmektedir.

İdari rejim ilkesi temel alınarak örgütlenmiş olan sistemin kurumları ve personelinin özel hukuktan farklı biçimde idare hukuku ve yarısı kapsamında olduğandışı güvencelerle donatılması, idarenin şahsında devleti eşitler arasında (topluma karşı) birincil konuma getirerek, "devlet merkezli" yaklaşımı pekiştirir. Bu tür düzenlemeler, aşında ideolojik devletin memurları aracılığıyla yurttaşı müesses nizamı çekmek için sürekli iyileştirme yerine, denetleme konusundaki kararlılığını ifade eder. Diğer yandan mevcut norm düzenin astın üste itaatini mutlaklaştırıp, kurumsallaştırdığı bir ortamda, çalışanların katılımını, takım çalışmasını ve yatay iletişimi gerçekleştirmek mümkün değildir. İdarenin devlet ağırlıklı, özel hukuktan çok farklı kurallara bağlı olması, salt "devletin bekaası" ve "düzenin korunması" nı amaçlayan kendine özgü bir değerler sistemini doğurmuş, bu iki değerle çelişen toplam kalitenin sürekli iyileştirme ilkesi gözardı edilmiştir.

Mali kaynak: Mecut yapılanmanın merkezi ve yerel yönetimler arasında mali kaynak dağılımında sürekli olarak merkezi gözetmesi rasyonelliği ortadan kaldırmaktadır. Diğer yandan yerel idarelerin kaynak konusunda merkeze bağımlılığı, so-

runların önceden belirlenip, yerinde hemen çözülmesi- ni ve taleplerde meydana gelecek değişimlere uyum sağlamasını zorlaştırır. Yerel idarelere sınırları başkent

tarafından belirlenen ölçüde yetki ve mali kaynak aktarımı, yerel bütçelerin merkezin ajanlarınca onaylanması, belirlenmiş plânların uygulanmasını güçleştirerek, plânsız çalışmaya yol açmakta ve aynı zamanda toplam kalitenin bağımsız kâr merkezlerine dayalı gelişme, kalite üzerine yoğunlaşma ilkelerinin yaşama geçirilmesini engellemektedir.

Kamu görevlileri: Kamu görevlilerinin TKY anlayışı karşısındaki konumunun belirleyicileri; statü hukuku düzeni, kariyer ve liyakat ilkesi ile eğitimidir. Mevcut statü hukukunun en belirgin sonucu kamu görevliliğinin meslekleşmesidir. Ülkemizde kendini (aslında devleti) koruyup kollayan yasaların ardına sığınan memur, müşteri-yurttaşın tatmininden çok, yasanın gereğine göre hizmeti yerine getirir. Kamu kurumlarının hızla genişlemesi kamu görevlilerinin statüsünü olumsuz etkileyerek, hizmet üretme gücünden yoksun alt birimlerin sayısının hızla artması ve yönetimde kaliteyi üretecek "fonksiyonlar" yerine "ünvanlar"ın egemenliğine yol açmıştır. Ay-

SİYASAL PARTİLERE
GENİŞ KESİMLERİN
ÜYE OLMALARINI
SAĞLAYACAK VE
SİVİL TOPLUM
ÖRGÜTLERİNİN
PARTİLERLE İLİŞKİLERİNİ
GÜÇLENDİRECEK,
ANAYASAL VE YASAL
DÜZENLEMELER
YAPILMALIDIR.

rica statü hukukunda kişisel performansa dayalı ücretlendirme yerine, hiyerarşik derecelere göre ücretlendirme ilkesi, çalışanların kendilerini geliştirmeleri ya da hizmet sunumunda kaliteye önem vermeleri yönünde bir eğili-

min gerekliliğini ortadan kaldırmakta, geleceğe ilişkin hedefler yerine "salla başı al maaşı" anlayışını hakim kılmaktadır. Görevlilerin hiyerarşik kademelenmesi farklı kademelerdeki görevliler arasında yatay iletişimi ve takım çalışmasını engelleyen önemli bir faktördür.

Kamu personel sisteminin dayandığı kariyer ve liyakat ilkesinin zaman içinde aşınarak, özellikle hizmetsiz memuriyetler (arpalıklar) aracılığıyla kurumsallaşması, bürokratik ve siyasal yozlaşmanın en belirgin görüntüsüdür. Bu personelin bilinen görev anlayışı "görevsizlik"tir. Adam kayırmaya dayalı yozlaşma ve ödüllendirme yerine cezayı ön plâna çıkaran işleyiş, kaliteli işgörmeye yatkın personelin motivasyonunu ve performansını düşürmektedir. Yaptığı iş ve kurumu benimseme düzeyinin düşüklüğü ise, kalitenin oto-kontrolü yönündeki bir kaygıyı ortadan kaldırır. Bu işleyiş personelin (kişisel değerlerden kaynaklanan istisnalar saklı tutulmak kaydıyla), onurlu çalışma yerine, basit hediye kabulden rüşvet ve irtikap gibi yolları tercih etmeye kadar varan onursuz iyi yaşamayı seçmesine yol açar.

Kamu görevliliğine girişte aranan genel şartlarda görevin gerektirdiği nitelikte eğitim almak yerine, tek ölçüt, diplomalı eğitim formasyonudur. Eğitimi tek başına diplomaya indirgeyen klâsik başarı kriterinin eskidiği günümüzde bu genel şart memurun hizmete başlamasından sonra ideolojik bir kimliğe bürünmektedir. Mevcut uygulamaya bakıldığında hizmet içi eğitimin, memurun kendisini ve sunduğu hizmetin kalitesini sürekli iyileştirme yerine müesses nizamın kurallarını öğretme amaçlı olduğu görülür. Bu eğitimde, memurdan, İnkılap Tarihi, Devlet Memuru Kanunu'nda memurların ödev ve yükümlülükleri, kendilerine konan yasaklar gibi konuları adeta ezberlemesi istenir, üstelik bu eğitim sonunda memur bir de sınava tabi tutulup, asli memurluğa atanma sınavdaki başarısına bağlanır. Mevcut kademelen-dirmede alınacak derecenin, zaman faktörüne ek olarak (herhangi bir) eğitime dayandırılması, trajikomik örneklerle yol açmakta, sözgelimi, derece almak için eğitim görme zorunda bırakılan bir trafik memuru rastgele tercihle girdiği Açık Öğretim Fakültesi'nin Ev Ekonomisi bölümünden mezun olmaya çalışmaktadır.

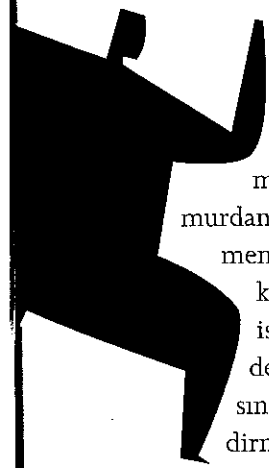
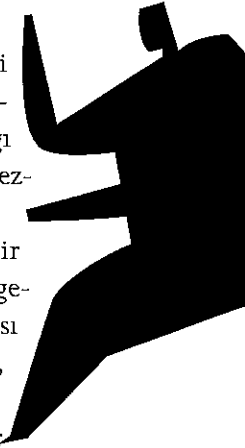
Kısacası, personel rejimine hakim olan ilkeler TKY'nin temeli olan kalitenin yaratıcısı insan gücünün sürekli geliştirilmesi anlayışını dışlamaktadır.

Sonuç yerine

Her şeyin piyasa değerlerine göre biçimlendiği zamanımızda, hiçbir değer ilelebet "zamanlar üstü", "sahici" ya da "muhalif" kalamadığı gerçeği dikkate alınarak, TKY gibi insan merkezli, toplumsallaştırılmış modellere ilişkin, kamu yönetimi sisteminin unsurlarına birebir denk düşen somut adımların uygulamasına geçilmeden önce, bazı temel sorunların aşılması gerekir. Ancak bu sorunlar aşıldıktan sonra, kamu yönetimi sistemimize toplam kalite felsefesinin yerleştirilmesine yönelik çabalar uzun vadede olumlu sonuçlar verebilir. Devlet yönetiminde toplam kalitenin uygulanabilirliğinin önünde engel oluşturan, Türk siyasal sisteminde egemen konumlarına sıkı sıkıya sarılan askeri-siyasilerin bu konudaki istenç yokluğunun giderilmesi, kamusal alan ve özel alanının yeniden tanımlanarak kamusal alanın inşası yoluyla kamu hizmetlerinin neler olması gerektiği üzerinde toplumsal uzlaşmanın sağlanması, siyasal kültür motiflerinin yöneten ve yönetilenler açısından demokratikleştirilerek yeni bir kamusal birey imgesinin oluşması gerekir.

Kamu yararı, kamusal mal ve hizmetler konusunda, üzerinde siyasetçi-yönetici ve yurttaşın uzlaşabileceği yeni bir tanımlama yapabilmek için, hangi hizmetlerin iktisadi alana dahil edilemez ve metalaştırılmaz olduğunun netleştirilerek, bu alan dışında kalan hizmetlerin topluma bırakılması gerekir. Bu türden bir yaklaşım devletin aşırı büyümesinin getirdiği hantallığı azaltarak, yerine getirmekle sorumlu olacağı hizmetlerde sorunsuz ve kaliteli hizmet sunumunu sağlayacaktır.

Yönetim sistemimizde egemen olan kuvvetli güç yapılanmaları, ancak aileden devlete uzanan uzun vadeli yeni bir toplumsallaştırma projesi ile demokratikleştirilerek, insan merkezli, esnek bir güç yapılanmasına dönüştürülebilir. Bu amaçla Türkiye'de bürokrasinin rolü demokratik, yenilikçi ve stratejist olarak yeniden tanımlanmalı, birey bağlamında ise -kamusalın inşası sürecin-

de- zihniyet dünyalarında yer edinen “devlete kapılanmak” ve “devletin memurluğu” anlayışından “kamu- nun temsilciliği”ne geçilerek, kendi insanca yaşam mü- cadelesi yanında, “tüm ötekiler” adına “tüm ötekiler” için bir insanca yaşam tasarlayabilme zihniyetine erişil- mesi gerekir. Bu yöndeki kamusal düşünüş tarzının “...bir kamu hizmetlisine verebileceği en ‘pahalı’ şey bir aidiyet, bir evindelik, bir eser bırakma duygusudur. Ar- mağana karşılık başka bir armağan: toplumsal bir itibar, geniş ve açık bir alın” dır. Bürokrasi ve kamu yöneti- minde toplam kalite arayışı ancak birey imgesindeki ka- musal bir dönüşümden sonra mümkün olabilir.

Yönetenler ile yönetilenlerin insan yaşamının kali- tesini yükseltmeye yönelik olarak müşteri-yurttaş or- tak paydası etrafında biraraya gelmeleri için şu somut adımlar atılmalıdır.

- Siyasal partilere geniş kesimlerin üye olmalarını sağlayacak, sivil toplum örgütlerinin partilerle ilişkileri- ni güçlendirecek anayasal ve yasal düzenlemeler yapıl- malı. • Seçim kanunlarında çoğulcu uzlaşmayı sağlamaya yönelik düşük barajlı yeni bir düzenleme yapılmalı. • Parti liderliği ve parti üst yönetim organlarında görev alma süre ile sınırlandırılmalı. • Delege sistemi kaldırıl-arak, her türlü parti organlarında görev almada parti üye- leri tarafından seçim ilkesi getirilmeli. • Parti organları- na seçilebilmenin koşulu, belirli süre parti teşkilatında görev alma ve parti içi eğitimden geçme şartı olmalı. • Parti üyelerinden başlayarak her düzeydeki siyasetçiye işlevsel bir mal beyanı zorunluluğu getirilmeli. • Partile- rin gelir kaynaklarının incelenmesinde Sayıştay denetimi yerine, yeminli üye denetimi getirilmeli. • Tüm seçil- mişlerin görev süresi seçimle sınırlandırma yerine, seç- menleri tarafından geri çağırılması hayata geçirilmeli.

- Kamusal değer taşımayan mal ve hizmet sunduğu konusunda uzlaşılan kuruluşlar özelleştirme yoluyla elden çıkarılmalı. • Kamusal değer taşıyan mal ve hiz- met suanan kuruluşlar özerk bir yapıya kavuşturulmalı. • Merkezi ve yerel yönetim kuruluşlarından stratejik önemi olanlar dışında idari ve mali özerkliği zedeleyen idari vesayet yetkisi kaldırılmalı. • Halkın bilgi edinme hakkını işlevselleştirecek anayasal ve yasal düzenleme- ler yapılmalı. • Hizmetten faydalananların tatmin dere- cesini gösteren, katılıma dayalı puanlama sistemi geliş-

tirilmeli. • Kamu politikalarının belirleme sürecine parlamentoda sivil toplum örgütlerinin de gözlemci ve uzmanlık alanına göre oy hakkıyla katılımı sağlanmalı. • Parlamento ihtisas komisyonlarında partilerin millet- vekili sayısına bakılmaksızın eşit sayıda temsili sağlan- malı. • Kamu politikalarının belirlenmesinde müşteri- yurttaş taleplerini dikkate almak için kamu oyu araştır- maları yapılmalı, bu amaçla Türkiye Bilimler Akade- misine bağlı bir “Ulusal Kamu Oyu Araştırma Merke- zi” kurulmalı. • Kamu hizmetleri niteliklerine göre bir sınıflandırmaya tabi tutulmalı, benzer hizmetlere özgü bir kalite sistemi geliştirilmeli.

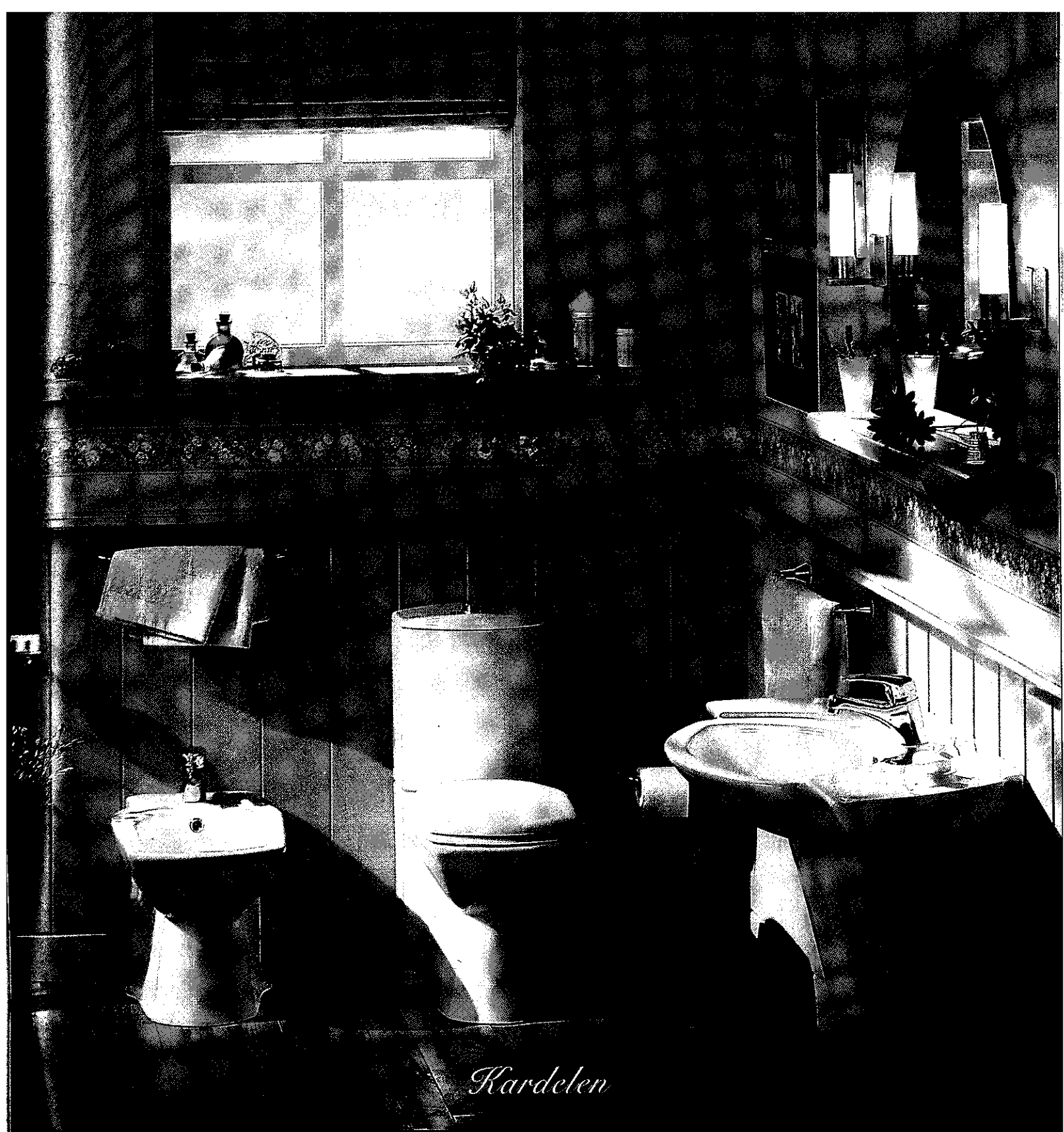
- Anayasa ve Devlet Memurları Kanunu’nda yurttaş karşısında memuru koruyan tüm düzenlemeler ayık- lanmalı, yurttaş-memur ilişkisinde adli rejim ilkesini temel alan özel hukuk kurallarına ağırlık verilmeli.

- Mali kaynak dağıtımında tarafsız “hizmet-kaynak” dengesi gözetilmeli, bu dengenin sağlanmasında siyasi nüfuz yerine demografik nüfus dikkate alınmalı.

- Stratejik nitelikteki hizmetler hariç, mülki, asayiş, yargı hizmetlerinin merkez ve taşra yöneticileri seçimle işbaşına gelmeli. • Ömürboyu memuriyet yerine, kade- meli olarak insanların kendilerini geliştirmelerini teşvik edecek sözleşmeli personel sayısı artırılmalı, serbest pa- zarlığa dayalı ücret sistemine geçilmeli. • Hizmetsiz ka- mu görevlileri ayıklanmalı. • Liyakat ilkesi memurun hizmet kalitesini esas alan bir yaklaşımla yeniden dü- zenlenmeli. • Tüm bakanlıkların personel daire başkan- lıkları kaldırılmalı, personel işleri ilgili kurumlar eliyle yürütülmeli. • Cezaya değil ödüllendirmeye dayalı per- sonel rejimi oluşturularak, kanundaki soyut kıdem esa- sından, yurttaşın önerilerini de dikkate alan somut eko- nomik ödüllendirmeye geçilmeli. • Üretimin her aş- masında tüm çalışanların takım ruhu içinde, kararların alınması ve işleyişine ilişkin fikirlerini açıklama hakkı- nın oy hakkıyla birlikte verilmesi. • Personelin motivas- yonunu azaltan mevcut disiplin cezaları çağdaş bir içe- rikle yeniden düzenlenmeli. • Hizmet içi eğitim ideolo- jik eksenden hizmet eksenine çekilmeli. • Derece ve kı- demde yıl (zaman) esası yerine, işgücünün kendini ge- liştirme ve işgörme performansı esas alınmalı.

Gülgün Tosun - Tanju Tosun
D. E. Ü. Öğretim Görevlileri

Kardelen

Banyonuza verdiğiniz değer...

Evinizin tüm odalarını kışkandıracak sık seçenekler
öyle çok ki... Modern çizgileri, estetik tasarımları,
etajerli ve etajersiz lavabo çeşitleriyle banyonuz şimdi
Serel Kardelen ile bir harika!

SEREL®

"Yıllarca Beraber"

ELMOR GENEL DAĞITIM: ELMOR
TESİSAT MALZEMESİ TİCARET A.Ş.
MERKEZ (İstanbul): Kemeralı Cad. Ümmehan
71/2 Karaköy-İstanbul Tel:(0212) 251 70 06
(6 hat) Faks:(0212) 249 90 91

Bolşevik İhtilali'nin Osmanlı basınına yansıması

Uygur Kocabaşoğlu

İçinde bulunduğumuz yıl, "Kuzey Komşu"daki büyük dağdağanın, yani 1917 Şubat ve Ekim İhtilalleri'nin, 80. yıldönümü. Aradan geçen 80 yıl sonunda Osmanlı kamuoyunun söz konusu olayları nasıl izlediğine, daha doğrusu dönemin matbuatının bu "hesapta olmayan"; önce sevindirici, sonra düşündürücü, daha da sonra "ürkütücü" gelişmeyi nasıl yansıttığına bir göz atmak yararlı olabilir. Ancak daha önce, Osmanlı erkân ve intelligentsiasının sosyalizm-bolşevizm heyûlasını nasıl algıladığına bakmakta yarar vardır.

Osmanlı erkân ve intelligentsiası, 1789 Fransız İhtilali'ni olduğu gibi, 1848 İhtilalleri'ni, Enternasyonal Kongreleri'ni, Paris Komünü'nü de kendince izliyor ve "...eşkiyanın kumandanı Karl Marx denilen... pehlivan"ı tanıyordu. Sosyalizm-komünizm konusunda kafalarda bir referans çerçevesi oluşmuştu. Örneğin, kimilerine göre, sosyalizm, "hukuk-u mülkiyet ve zevciyatı inkar eden... herkes kaffe-i hususta müsavat üzere olmalıdır" diyen "azıtmış" bir halk hareketiydi. Kimilerine göre ise, "eski-den beri banî bir itikat, muhal ve atıl bir tasavvur"du.*

"İştirak-i emval ve iyal" yani mülk ve kadın ortaklığı, sosyalizmin temel paydası olarak uzun yıllar dillere pelesensk olmayı sürdürdüyse de, XIX. yüzyılın son çeyreğinde bile konuya daha sağduyulu ve bilgili yaklaşımlar yok değildi. Kendisi de 1871 Paris Komünü'nün Komünar'ları arasında barikatlar arkasına geçmiş olan Reşat Bey, Komün'ü savunuyordu;

"Bunlar iki ay kadar Paris'te hükümet ettiler. İştirak-i emval kaide-yi fâsidesini icra eylemek şöyle dursun parasını peşin vermeden kimseden bir habbe aldılar mı? Ve Fransa Bankası'nda milyonlarca akçe mevcut ve idaresi kendi ellerinde iken bir akçesine dokundular mı?... Hal böyle iken onlara iştirak-i emval taraftarı demeye hakkaniyet razı olur mu?" Ve yine örneğin, Şemsettin Sami Bey, "menfur" bir eski-çağ mesleği ve mezhebi olan iştirak-i emval ve nisvan ile dünya için bir kurtuluş yolu olan sosyalizmi birbirine karıştırmamanın büyük bir haksızlık olduğunu söylüyordu;

"Sosyalizm ıstılahı Fransızca bir kelimedir ki, cemiyet-i beşer manasına olan sosyete (societe) kelimesinden müştaktır. Ünvanından dahi anlaşılır ki, sosyalizm cemiyet-i beşerin hüsn-ü idaresiyle refah ve saadetini ve bilâ istisna bütün efrad-ı beşerin hürriyet ve müsavatını ve

* Metinde verilen tüm alıntılar ve konunun daha ayrıntılı bir dökümü için bkz: Uygur Kocabaşoğlu, Metin Berge, Bolşevik İhtilali ve Osmanlılar, Ankara, Kebikeç Yayınları, 1994.

Kadınlar Yürüyüşü, Petrograd, Mart 1917

hiç kimsenin hukuk-u tabiiyesinin paymâl olmamasıyla hak ve adlin meydana çıkmasını ve nizam-ı tabiiyyeden herkesin mütenaim ve hissemend olmasını arar bir tarîk-i selamettir" diye yazıyordu.

Ne var ki, Kamus-ı Alam ve Kamus-ı Türkî gibi büyük eserlerin yazarı olan Şemsettin Sami Bey gibi düşününler azınlıktaydı. O kadar ki, dönemin akademisyenlerinden, Mekteb-i Mülkiye-yi Şahane'de İlm-i Servet-i Mîl ve Usûl-ü İdare-i Mülkiye okutan Sakızlı Ohannes Paşa bile sosyalizmi, "kâffe-i efrad-ı beşerin bilcümle emval ve emlakten müştereken ve mütesaviyen hissemend olması ve binaenaleyh mülkiyet-i şahsiyye ve hatta aile ve veraset esaslarının fesh olunması..." şeklinde anlıyordu.

"Halkın kendiliğinden isyanı": Şubat 1917

1917 yılının soğuk kışında kuzeyden gelmeye başlayan haberler, yukarıda aktarılan türden "akademik" bir tartışma ortamına değil, "Cihan Harbi"nin yenilgi, açlık ve perişanlığı ile boğuşan Dersaadet'in sıkıntılı günlerine rastladı. Sabah, İkdâm, Tasvir-i Efkâr ve Tanin gibi başkent gazeteleri 1917 yılının ilk günlerinden itibaren kuzey

komşuda bir şeyler olduğunu seziyor ve Batı ajans ve gazetelerinden derledikleri haberleri "Rusya'da İhtilal Mukaddematı" ve "Rusya Ahval-i Dahiliyesi" türünden başlıklarla aktarmaya çalışıyorlardı. Şurası bir gerçek ki, Osmanlı basını Şubat İhtilali'ne ilişkin gelişmeler konusunda Osmanlı Hariciyesi'ni kesinlikle "atlatmış" görünüyordu.

Osmanlı Hükümeti Rusya'daki gelişmeleri Stockholm Sefiri Cevad Bey ve Berlin Sefir-i Kebir'i Hakkı Paşa kanalıyla izliyordu. Sefir Cevad Bey, İsveçli diplomatlar, tarafsız ülkelerin sefaret mensupları ve İsveç basınına izleyerek bilgi toplamaya çalışıyor ve Hariciye Nezaret-i Celilesi'ne aktarıyordu. İstihbaratının yeterli, değerlendirmelerinin başarılı olduğu söylenemez.

"Petersburg'da ihtilal!"

Şubat ihtilaline ilişkin ilk haberler, dünya basını ile birlikte, Osmanlı basınında da 16 Mart 1917 Cuma günü yayınlandı. Tanin'in yarım sayfalık manşeti şöyleydi: "Petersburg'da İhtilal - Hükümet İhtilalcilerin Elinde - Kırkbin Askerin İltihakı". İkdâm'ın manşetinde ise şunlar vardı: "En Son Haber:

Rusya'da Azim (Büyük) İhtilal Kopmuştur!" İstanbul gazetelerinde, manşetlerdeki haberlerin yanı sıra, ilk gün, iyi kötü birer yorum da yer aldı. Yorumların ortak noktası, Rusya'da bu kere kopan patırtının öyle sıradan bir "kargaşalık" değil, büyük bir "kıyam" (kalkışma), yani gerçek anlamıyla bir ihtilal olduğu idi. Söz konusu yorumlarda ayrıca, bu ihtilalin önemini ve ciddiyetini anlayabilmek için 1905 İhtilali ile karşılaştırılmasının gereği belirtiliyor ve 1905 İhtilali'ne bir "kargaşalık" gözüyle bakılırken, bu seferki "hakiki manasıyla vukua gelen (bir) kıyam ve ihtilal" olarak görülüyordu. Gerek Tanin'de, gerekse Tasvir-i Efkâr'da, Şubat ihtilalini izleyen ilk günlerde, "1905 Rus İhtilali" ayrıntılı bir şekilde irdelendi; sebepleri, sonuçları ve son ihtilale etkileri araştırıldı. İlginçtir, Osmanlı basını, istibdat nedeniyle 1905 yılında yapamadığını, 12 yıllık bir rötarla yapmaya çalışıyordu.

17 Mart 1917 tarihli İstanbul gazetelerinin birinci ve ikinci sayfaları hemen hemen tümüyle Rus İhtilali'ne ilişkin haberlerle bezenmişti. Örneğin Tanin'in sürmanşet tam sayfa başlığı şöyle idi: "Moskof İmparatorluğu Sarsılıyor - İhtilal Vüsat Kesbediyor." Sonraki günlerde de gazeteler hemen hemen tümüyle Rus İhtilali'ne ilişkin haberlerle doldu taşı. Aynı şekilde tüm gazetelerin başyazıları, yorumları da Rus İhtilali'yle ilgiliydi.

İlk iki günün heyecanı geçtikten sonra, daha kesin bir anlatımla, Şubat İhtilali'ne ilişkin haberlerin Osmanlı basınında yer alışının üçüncü gününde, ilk kez "Bu Nasıl

Bir
ihtilali
devriyesi,
Petrograd,
1917

Bir İhtilal?" sorusu gündeme geldi. Bu soruya verilen cevaplar farklılıklar gösteriyordu. İktidam gazetesi oldukça ihtiyatlı bir dil kullanıyor, son gelişmelerin her koşulda "Rusya'yı kuvvetten düşürerek büyük zaafa" sokacağını ve gelişmelerin, son tahlilde, bizim lehimize olacağını ileri sürüyordu. Tanin gazetesi, Rus İhtilali'nin ilk bakışta "liberal-sosyalist" bir nitelik gösterse de akibetinden emin olunamayacağını kaydettikten sonra,

"... Yalnız kati olarak bir daha tekrar edebiliriz ki Rusya, Moskofluk tarihinde en büyük bir inkılap devrine girmiş, karanlıklar ve meçhuller içinde sarsıla sarsıla meçhul ve meşuk bir hedefe doğru sürüklenip gidiyor." deniliyordu. Ve hatta, "Moskofluğun giderek bir tehlike olmaktan çıktığı sonucuna ulaşmanın" pek de yanlış olmayabileceğine işaret ediyordu.

"Bu nasıl bir ihtilal?" sorusunun en yetkin cevaplarından birisi, Tasvir-i Efkâr gazetesinin "Siyasiyat" köşesindeki Yunus Nadi (Abaloğlu) imzalı yazıda kendini gösteriyordu. Yunus Nadi, tündengelim mantığı ile olayı kavramaya çalışıyor ve şunları yazıyordu:

"Herhalde Çarlığın, bir darbe önünde birdenbire sukut ve ricatı kabul edivermiş olması için ortada henüz malumumuz olmayan birtakım pek mühim şeyler bulunmak lazım gelir. Yoksa Çarlık olur olmaz gürültüye pabuç bırakmaz idi."

Yunus Nadi Bey, ihtilal ve inkılapların mantığı olmadığına da işaret ettikten sonra, yazısına, "Binaenaleyh, bekleyeceğiz!" diye son veriyordu.

Ne var ki, olaylar beklemeyecekti. "İnkılap başlamıştı (ve) durmak imkânı geçmişti." Gerçekten de 19-20 Mart tarihli ve daha sonraki gazetelerde ihtilale ilişkin yeni haberler ve ayrıntılar sökün etmeyi sürdürdü. Bütün gazetelerde, gelen haberlerin çelişkili oluşuna dikkat çekiliyor; başyazılarda ise, Rus İhtilali'ne ilişkin Osmanlı basını uzun süre meşgul edecek bazı önemli konuların ilk örnekleri yer alıyordu. Bu konuların başında, Rusya'daki

Dünya'da ve Türkiye'de PVC Doğrama Kalitesini Onaylayan Bu Belgelerin Tümü Birden...

VERLEIHUNG SURKUNDE

Registrier-Nr. 213

Die Gütegemeinschaft Kunststoff-Fensterprofile im Qualitätsverband
Kunststoffzeugnisse e.V. verleiht nach Prüfung der Voraussetzungen der Firma

PIMAS Plastik Insaat Malzemeleri A.S.
Cayirova Gebze-Kocaeli, Anonim Sirketi

das vom RAL (Deutsches Institut für Gütesicherung und Kennzeichnung e.V.)
anerkannte und zeichenrechtlich geschützte

Prüfzeichen der Gütegemeinschaft Kunststoff-Fensterprofile
im Qualitätsverband Kunststoffzeugnisse e.V.

für die der Überwachung unterliegenden Hauptprofile nach Teil 1 des Fenstersystems

S-6000

Produktionsstätte: Cayirova-GEZİZE

Mit der Verleihung des Rechts zur Führung des Prüfzeichens ist die Verpflichtung
verbunden, für die Einhaltung der RAL Güte- und Prüfbestimmungen Abschnitt I
- RAL-GZ 716/1 - Gewähr zu bieten. Außerdem unterliegt die Fertigung der oben-
genannten Erzeugnisse einer ständigen amtlichen Güteüberwachung durch eine neutrale
Prüfanstalt.

Gütegemeinschaft Kunststoff-Fensterprofile
im Qualitätsverband Kunststoffzeugnisse e.V.

Der Güteausschuss

Bonn, den 8. Juli 1996

Rach

RAL:

Alman PVC Pencere Profili ve Profil Hammaddesi Üreticilerin
oluşturduğu RAL tarafından verilen ve standartlara
uygunluğunu onaylayan bu belge yine PIMAPEN'de var.

GOST-R:

Rusya İnşaat Bakanlığı'na verilen ve sert iklim koşulları için
belirlenmiş standartlara uygunluğunu onaylayan bu belge
sadece PIMAPEN'de var.

IFT:

PIMAPEN'in tüm performans testleri Almanya'daki Rosenheim
Enstitüsü'nce (IFT) yapılmakta ve uluslararası standartlara
uygun kalitesi burada bir kez daha belgelenmektedir.

ISO 9001:

Tasarım, Geliştirme, Üretim, Tesis ve Servis'i içeren
en kapsamlı ISO Belgesine sahip PIMAPEN, bu belgeyi
yurtdışından (SGS Yarsley ICS'in ilk tetkikinden başarıyla
geçerek) almıştır.

TSE ve TSEK:

PIMAPEN, ülkemizde PVC Pencere sistemlerinin kalite
standartlarının belirlenmesine öncülük eden ve sektörün
TSE Kalite Belgesine sahip ilk markasıdır.

BaşkaPEN'de yok, PİMAPEN'de var!

PİMAPEN Türkiye'de PVC Pencere Sistemlerinin öncüsü, lideridir. Bugün tüm Türkiye PVC pencereyi PİMAPEN adıyla
tanımış, benimsemiştir. "PİMAPEN bir ENKA kuruluşu olan PİMAŞ'ın ürünüdür." Tüm yenilikleri, öncüler PİMAŞ
geliştirmiş, başkaları onu izlemiştir. PİMAPEN'in uluslararası kalitesini onaylayan belgeler bu belgedir.

PİMAŞ

PİMAPEN
PVC PENCERE SİSTEMİ

Tüketici Danışma Hattı: 0800 211 41 55

çok uluslu ve çok dinli yapı geliyor ve imparatorluğun pek çok yerinde Rus yönetiminin istenmediği vurgulanıyordu. Söz konusu yorum ve değerlendirmelerde başlıca iki konu öne çıkıyordu: barış konusu ve Rus imparatorluğundaki farklı ulusların (özellikle Türk ve Müslüman halkların) geleceği konusu. Buna bir de Rusya'daki ihtilalin giderek "sol" a kayması sorununun eklenmesi gerekir.

Barış konusu İstanbul gazetelerinin, doğal olarak, en büyük özlemiydi. Ancak, "işin ayağa düşmesi"nden, "avamın işi azıtmasından" da endişe edilmiyor değildi. Oysa, yalnızca barış konusunu değil, Erzincan'a kadar işgal edilmiş Osmanlı topraklarının geri alınmasını sağlayacak olan, 1917 Ekim'inde "avamın" işi daha da azıtması olacaktı.

İstanbul basınının ilgi odağındaki ikinci konu, Rusya'daki Slav olmayan ulusal / etnik toplulukların geleceği konusuydu. Bu konuya ilk değinen "Bir Etnoğrafya Müzesi" başlıklı makalesiyle İkdâm gazetesi olmuştu. Konu, sonraki tarihlerde artan bir ilgi ile izlenecek ve esas itibarıyla Ekim İhtilali gerçekleşip barış sorunu çözüldükten sonra "ulusların kendi kaderini tayin hakkı" çerçevesinde daha hararetli bir şekilde tartışılacak ve uzunca bir süre gündemin baş köşesindeki yerini koruyacaktır.

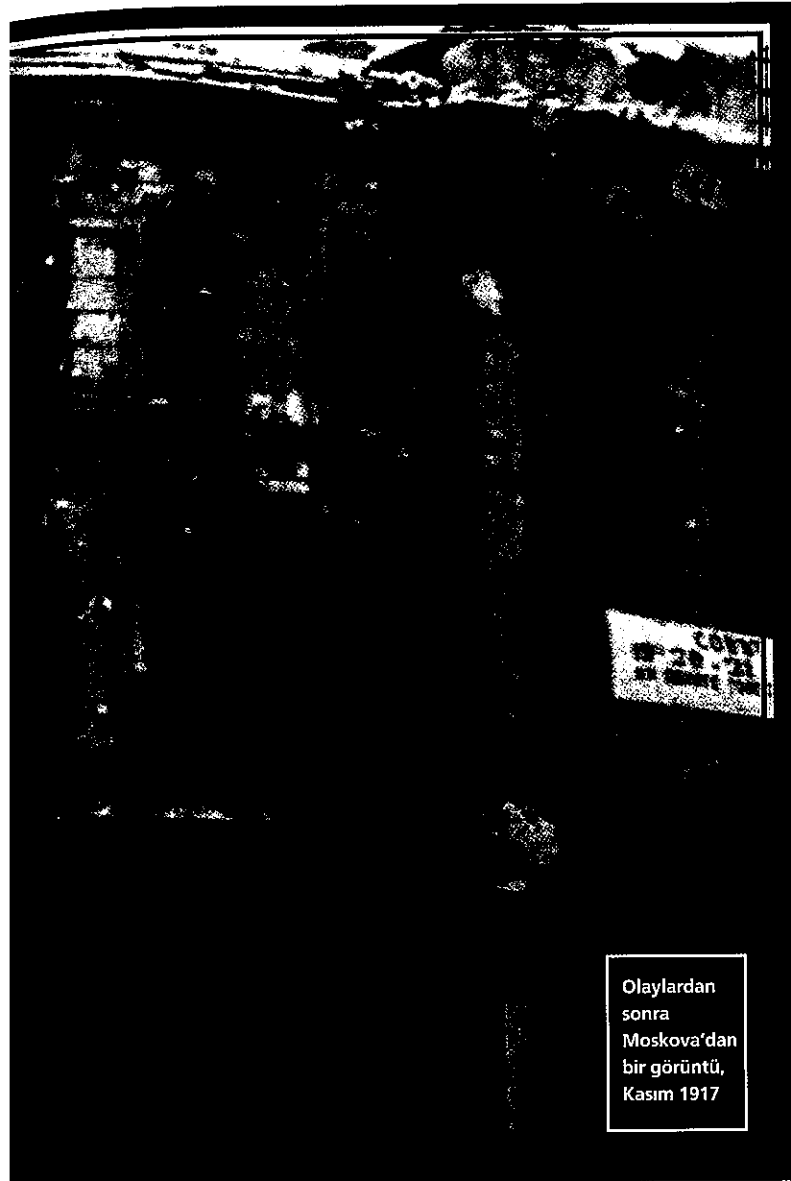
İhtilalin "sol" a kayması sorununa gelince, bu konuda en fazla duyarlılık gösteren İkdâm gazetesi idi. O günlerde "hasbel icab" İsviçre'de bulunan gazetenin sahibi ve "ser muharriri" Ahmed Cevdet Bey, yurtdışından gönderdiği - genellikle imzasız - haber ya da başyazılarında konuyu gündemde tutuyor ve Rusya'daki İhtilalin sınıfsal özelliğini daha erken ve daha iyi kavramış görünüyordu. Diğer gazetelerin de bu konuya ilişkin duyarlılığının oldukça yüksek bulunduğunu ve giderek arttığını söylemek mümkündür.

İlkbahardan sonbahara "Yeni Rusya!"

Rusya'da, Nisan'dan Kasım'a kadar geçen sürede olaylar hızlı yaşandı. Mart-Mayıs aylarında Bolşevik önderler birbiri ardısıra Rusya'ya döndüler. Bunlar arasında, Winston Churchill'in, "Almanlar bir veba basili gibi mühürlü bir vagonla İsviçre üzerinden Rusya'ya soktular" dediği Vladimir İliç Lenin'in dönüşü özellikle önem taşıyordu. Zira, Lenin'in gelişiyle olaylar yeni bir ivme ve nitelik kazanacaktı. Bu gelişmeler Karadeniz'in bu ya-

kasında, çok fazla bilgiyle değilse bile büyük bir ilgiyle izlendi. Bir kere, "Türk Dostu!" ve "gizli Müslüman!" Alman Kayzeri İkinci Wilhelm Hazretleri'nin "muazzam bir vak'a-yı tarihiye" olarak nitelenen Ekim ayı içindeki İstanbul ziyareti hariç tutulursa, Osmanlı basınının bir numaralı konusu "Moskof" komşudaki olaylardı. İkinci olarak, Türkiye'yi çok yakından ilgilendiren Rusya'daki olaylar, daha önce de olduğu gibi, sürekli başkalarının gözü ve kulağı ile izlendi. 1917 yılı boyunca herhangi bir gazetenin Rusya'ya kendi muhabirini göndererek olayları birinci elden izlemesi söz konusu olmadı. Üçüncü genel eğilim ise, anılan dönemdeki gelişmelerin, yani Nisan'dan Kasım'a Rusya'da olup bitenlerin, bir yandan umut (barış konusunda), bir yandan da endişe (sosya-

Olaylardan
sonra
Moskova'dan
bir görüntü,
Kasım 1917

lizm/bolşevizm konusunda) ile izlenmesiydi. Bu dönemde ayrıca, Osmanlı kamuoyunun ya da sıradan gazetecilerin sosyalizm, marksizm, bolşeviklik vb. kavramlarla ilk kez yaygın ve yoğun bir şekilde karşı karşıya geldiğini, az ya da çok, doğru ya da yanlış bu konularda bilgilendiğini belirtmek gerekir.

Şubat İhtilali'ni izleyen ilk 6-7 aylık gelişmeler karşısında Osmanlı yönetiminin (Meclis-i Meb'usan ve Hükümet) tutumuna da kısaca değinmek gerekirse, şu gözlemler yapılabilir:

Şubat İhtilali patladığında Osmanlı Meclis-i Meb'usarı toplantı halinde idi. Meclis-i Meb'usan, 1 Nisan 1917 tarihinde toplantılarına son verdi. Ne bu kapanış nedeniyle ne de önceki günlerde Meclis'te Rus

İhtilali'yle ilgili bir görüşme olmadığı (oldu ise bile gazetelere yansımadağı) anlaşıyor.

Hükümet ise, diplomatik temsilcileri ve matbuat vasıtasıyla gelişmeleri izliyordu. Rusya'daki yeni yönetimle, "kabul edilebilir esaslar dahilinde" ayrı bir barış yapılması olanakdışı değildi. Ancak Osmanlı Hükümeti, bu konuda da Almanya'nın eline bakıyor, oradan gelecek işareti gözlüyordu. Bu bağlamda, 5 Nisan 1917 tarihli Tanin'de yayınlanan "Sadrazam Paşa'nın Beyanati" önemliydi. Talat Paşa, gazetenin muhabirine verdiği beyanatta özetle şunları söylüyordu:

"Bu inkılabın siyasi ilişkilerde derin değişikliklere yol açması kuvvetle muhtemeldir. Rusya ve Osmanlı Devleti birkaç yüzyıldan beri can düşmanı idiler. Ancak bunun nedeni 'müstebid Rus hükümeti'nin istilacı emelleriydi. Çarlığın devrilmesi en çok bizi sevindirdi. Özgür ve çağdaş bir devlet kurmak üzere kaderini eline alan Rus milleti ile iyi komşuluk ilişkileri içinde yaşamamız için hiçbir neden kalmadı. Bu nedenle, Rus İhtilali'ni sevgiyle karşıladık."

Sadrazam Paşa bu olumlu değerlendirmeden sonra temel çekincesini de dile getirmekten geri durmuyor ve şöyle konuşuyordu:

"Maateessüf diyeceğim, Rusya'da fikr-i inkılab ve ihtilalin eski âmâl-i tecavüzkâraneye tamamiyle galebe edememiş olduğunu görüyoruz... Mösyö Miljukov, Türkiye meselesinin Rusya lehine halledilmesi lüzumunu ileri sürüyor. Rus hürriyetperveranının bu eski tecavüz ve husumet düsturlarına iştirak edip etmeyeceklerini bilmeyiz. Şayet Rus milleti de Çarlığın bu miras-ı meş'umunu kendilerine düstur-u hareket olmak üzere kabul edecek olur ise, sulhten bahsetmek abes olur."

Nisan başından Ekim İhtilali'ne, yani yeni takvimle Kasım başına kadar Osmanlı yönetimi olayları sessizce izledi. 1917 Nisan'ından Kasım başlarına kadar geçen sürede "Yeni Rusya"daki olayların, Osmanlı basınına yansıması başlıca şu üç kümede özetlenebilir: birinci öncelik, Rusya'da ne olup bittiğini ve olayların nereye varacağını kestirmeye yönelikti. "Moskof İmparatorluğu" darbe yemişti, zayıflamıştı. Güney'deki komşu için bu hayra alamet bir gelişmeydi. Ama sonrası ne olacaktı? İkili iktidar yapısı kimden yana çözülecekti? "Amele ve Asker Sovyetleri" gibi yeni örgütler; Lenin, Troçki, Zinoviev gibi yeni simalar ve "barış", "toprak", "eşitlik", "özgürlük" gibi yeni talepler söz konusuydu.

İkinci olarak, "Harb mi - Sulh mü?" sorusu gündemdeydi. "Amele güruhu" sulhperver görünüyordu

ama bu nasıl bir sulh olacaktı?

Üçüncü olarak, dağılan Rus imparatorluğu içinde Türk ve Müslüman toplulukların durumu ne olacaktı?

Osmanlı basını - belki biraz mübalağalı bir benzetme ile - körlerin fili tarifi kabinden yöntemlerle gelişmeleri izledi; Rusya'da olup bitenleri anlamaya çalıştı. Ancak, Yunus Nadi'nin sözcükleriyle şu kadarı anlaşılmıştı: "Evvla artık şurası iyiden iyiye anlaşıyor ki, Rus İhtilal ve inkılabını ibkada en müessir, adeta yegane denilebilecek surette en müessir amiller amele takımı erkân ve efradıdır, amele teşkilatıdır."

Amele takımının "sulhe" ilişkin tutumu takdir edilmekle birlikte, öteki niyet ve girişimlerinden de endişe duyuluyordu. Bu konuda en fazla tedirginlik gösteren İkdâm gazetesi, 15 Nisan 1917 tarihli başyazısında bu endişeyi şöyle dile getiriyordu: "Amele grupları, harbi hatta onun bütün mesaihini (felaketlerini) unutarak sosyalizm mesleğinin en azgın metalibini (taleplerini) istihsale koyuluyorlar. Sekiz saatlik çalışma meselesi gibi, bu amele fırkaları fiiliyata bile giriyorlar."

"Rusya'da hercümerc, kıyam ve suriş"

Rusya'da Haziran ayı kongrelerle geçti. Temmuz'da Ekim İhtilali'nin provası yapıldı. Hükümet değişikliği ile Kerenski başbakanlığa getirildi. Ağustos ayında Kerenski'nin başarısız Devlet Konferansı toplandı. Eylül'de Kornilov'un sağcı darbe girişimi yaşandı ve Kerenski başkanlığındaki son hükümet kuruldu. Petrograd ve Moskova Sovyetleri'nde ilk kez çoğunluğu ele geçiren bolşevikler, daha önce almaya hazır olduklarını ilan ettiler. Ekim ayında derinleşen kriz, Kasım'ın ilk haftasında sonuçlandı: "Büyük Kıyamet" kopmuştu!

Osmanlı basını, bütün bu gelişmeleri başlıca şu üç başlık altında verdi: "Rusya'da Hercümerc"; "Rusya'da Kıyam ve Suriş" (Ayaklanma ve Karışıklık) ve "Rusya'da Mukabil İhti-

Halk
milisleri
kendi
güvenlik
birimlerini
oluşturdular,
1917

lal" (Karşı Devrim) Bu arada, basında, Rusya'daki siyasal gelişmelere, ideolojik ve örgütsel oluşumlara ilişkin ilginç değerlendirmeler de görülmeye başladı. Bunların en önemlilerinden birisi, 5 Haziran 1917 tarihli Tanin'de yer alan "Sosyalizm Nedir?" başlıklı ve Yusuf Osman imzalı yazıydı. Bu yazı 1917 yılı başından itibaren basında yer alan sosyalizm hakkında yazılmış en ciddi, nesnel ve bilgilendirici yazı olarak dikkat çekiyordu ve o dönem için oldukça doğru bilgiler aktarıyordu. Yine bu dönemde 14 ve 20 Ağustos tarihlerinde Tanin'de, Mehmet Ali imzasıyla yayınlanan "Rus Fırkaları" başlıklı yazılar da bilgilendirici yazılardı. Bu yazılarda ilk kez sağ partilerin yanı sıra, sol kanat partileri hakkında da bilgiler aktarılıyordu. Bu arada Rusya'daki gelişmelerden umudu kesen yazılara da rastlanmıyor değildi.

Barış konusu, doğal olarak, 1917 yılının başından beri en büyük ilgi odağı idi. Bu dönemde yalnızca Tasvir-i Efkâr başyazarı Yunus Nadi Bey'in özellikle barış konusuna ayırdığı başyazılarının sayısı bir düzineden fazladır. Diğer gazete ve yazarlar da onu yalnız bırakmadılar. Barış konusundaki yaklaşımlar şöyle bir genellemeye tabi tutulabilir: Rusya'da ihtilalin patlak vermesinden sonra, barış, bir süre Geçici Hükümet'ten beklendi. Ancak Rus Dışişleri Bakanı Milyukov'un, Mayıs başında harbe devam kararını açıklaması bu umutları söndürdü. Barışı gerçekleştirmeye umudu bu kez sol partilere ve Sovyetler'e yöneltildi. Özellikle Nisan başlarından itibaren de "müfrit sosya-

Dünya Kalitesinden Dünya Liderliğine

AKSA, İPLİK, ÖRME, DOKUMA VE HALICILIK SEKTÖRLERİNİN HAMMADDESİ AKRİLİK ELYAF ÜRETİMİNDE, TEKNOLOJİSİ, KALİTESİ VE KAPASİTESİYLE DÜNYANIN 3. BÜYÜK KURULUŞUDUR. DÜNYA STANDARTLARINDAKİ ÜRETİMİYLE ISO 9002 BELGESİ'Nİ ALMAYA HAK KAZANAN AKSA, GÜMRÜK BİRLİĞİ'NE ENTEGRE OLABİLMEK İÇİN HAZIRLIKLARINI TAMAMLAMIŞTIR. ÜÇLÜ SORUMLULUK ÖDÜLÜNÜ ALAN AKSA, BU ANLAMDA HAKLI BİR GURURU TAŞIMAKTADIR. AKSA'NIN İÇ PİYASAYA GERÇEKLEŞTİRDİĞİ SATIŞLARIN % 50'Sİ, AYRICA KATMA DEĞERLERİ YÜKSELTİLEREK İLERİ SANAYİ ÜRÜNÜ OLARAK İHRAÇ EDİLMEKTEDİR. ÜRETİME OLDUĞU KADAR ÇEVREYE DE ÖNEM VEREN AKSA, ÜRÜNLERİNİ ABD, AVRUPA, BAĞIMSIZ DEVLETLER TOPLULUĞU, ORTADOĞU VE UZAKDOĞU ÜLKELERİNE SÜREKLİ ARTAN ORANLARLA İHRAÇ ETMEKTE, AKRİLİK ELYAFTA TÜRKİYE'NİN LİDERLİĞİNİ BÜTÜN DÜNYAYA KANITLAMAKTADIR.

AKSA AKRİLİK KİMYA SANAYİİ A.Ş.

İdare Merkezi: Miralay Şefikbey Sok. No: 15-17 Ak Han Kat: 6

80090 Taksim - İstanbul Tel:(0212) 251 45 00 - 251 90 00 Faks:(0212) 251 45 07

Fabrika: PK 115 Yalova -Tel:(0226) 353 25 45

listler"ın (bolşevikler) barışı gerçekleştirmede daha fazla umut vaad ettiği kanısı yerleşmeye başladı.

Yeni Rusya'da Türkler ve Müslümanlar konusu esas itibarıyla Ekim İhtilali sonrasında ve onu izleyen yıllarda gündemdeydi. Bununla birlikte, Şubat İhtilali sonrasında da bu konuda önemli gelişmeler oldu. Rusya'daki Müslümanların "hayat ve hürriyet" uğrunda girişmiş oldukları faaliyetlere ilişkin haberler, İstanbul gazetelerinde bir hayli gecikmeli, oldukça abartılı ve üstelik sağlam bir kavrayıştan yoksun bir şekilde de olsa bir hayli yer buldu.

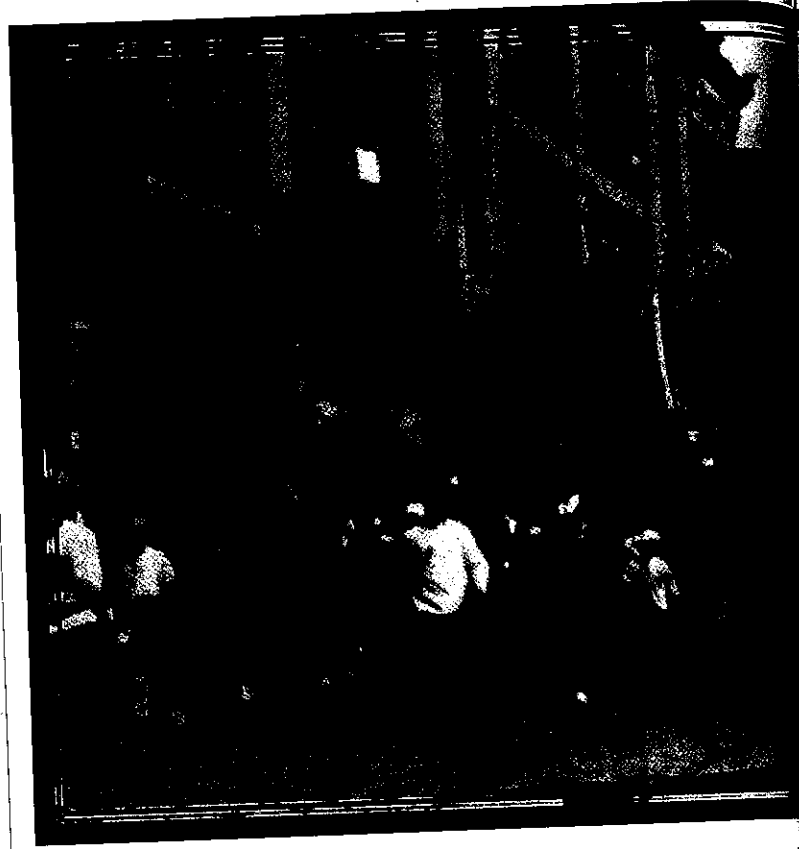
"Notadan müzik çalar gibi"

gerçekleştirilen ayaklanma: Ekim 1917

Eylül ayının sonları, Ekim ve Kasım'ın ilk günleri, Rusya'da, bir buzdağının suyun içinde kalan kısmına benzetilebilir. Suyun içinde olan, özetle şuydu: işçi, asker ve köylü kitleleri iktidar hedefine doğru harekete geçmişti; Hükümet ise gittikçe büyüyen bu çığı durdurmaya çalışıyordu. Kasım başlarında Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi (Bolşevikler) Merkez komitesi "silahlı ayaklanma" kararı aldı. Birkaç gün sonra Troçki başkanlığında Petrograd Sovyeti Askeri Devrim komitesi oluşturuldu. Artık iş, Duma üyesi Sukhanov'un sözcükleriyle "notadan bir müzik parçası çalar gibi" ayaklanmayı gerçekleştirmeye kalmıştı.

Troçki'nin benzetmesine kulak vermek gerekirse, "Şubat İhtilali" baştan sona oynanan bir satranç oyunu iken, "Ekim İhtilali", büyük kısmı geçmişte oynanmış bir oyunu "iki hamlede matla sonuçlandırabilmektir." Bu son iki hamle "7 Kasım gece saat 2'den 8 Kasım gece saat 2'ye kadar, tam olarak 24 saat içinde" tamamlandı. Ashında 6 Kasım akşamı ihtilalciler harekete geçmiş, 7 Kasım sabahı Petrograd'ın kilit noktaları ele geçirilmiş ve aynı gün sabah saat 10'da Lenin'in "Rusya Vatandaşlarına!" diye başlayan bildirisiyle ihtilalin başarısı tüm Rusya'ya ve dünyaya duyurulmuştu.

Amerikalı gazeteci John Reed'in sözcükleriyle "Dünyayı Sarsan On Gün" başlamıştı. Gerçekten de Bolşeviklerin iktidarı ele geçirmeleri açısından en kritik 10 gün, yeni takvime göre, 7-16 Kasım tarihleri arasındaki günlerdi. Ancak olayların Osmanlı basınındaki "şüyuu" (duyulması), "vukuundan" (meydana gelişinden) biraz gecikmeli oldu. Dolayısıyla Ekim İhtilali'ne ilişkin ilk haberler 10 Kasım Cumartesi günü

gazetelerde yer aldı. O günkü gazeteler haberlerini 8 ve 9 tarihli Batı ajans bültenleriyle gazetelerine dayandırmışlar ve gerçek olayları kavramaya başlamışlardı.

İkdam gazetesi, üç sütuna tam sayfa ve resimli haberinde şu başlığı atmıştı: "Sulhe Doğru Gidiyor muyuz? - Rusya'da Yeniden İhtilal Patladı: Sulh Taraftarları Hükümette."

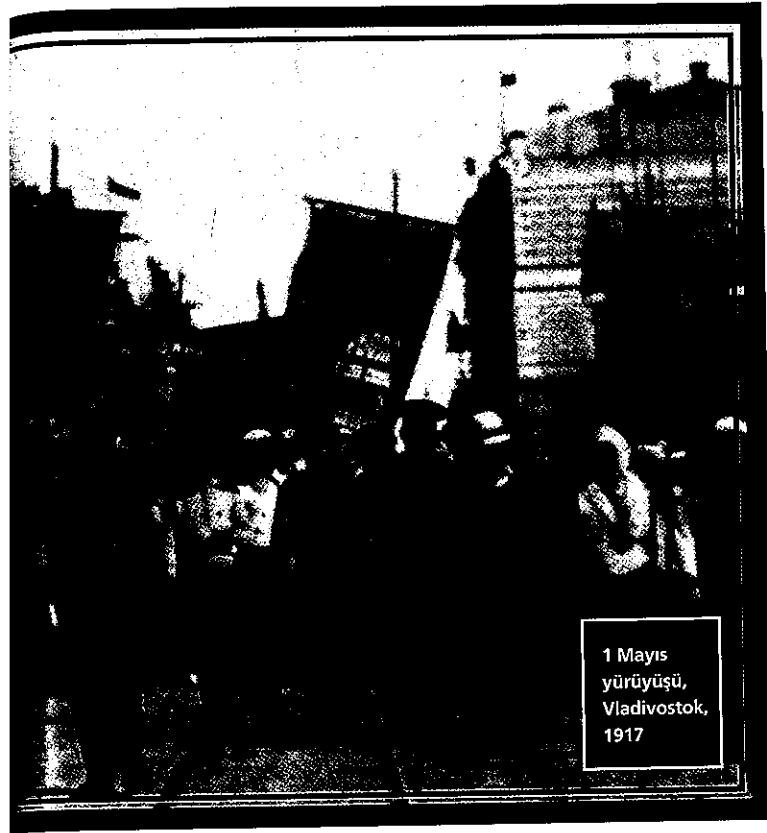
Gazetenin kullandığı alt başlıklar ise şunlardı: "Kerenski'nin Fırarı, Refikasının Tevkifi - Asker Yeni Hükümete Taraftar - Sovyet Meclisi'nin Sulh Şeraiti, Rus Cumhuriyeti'nin Resmi Sulh Şeraitidir."

Sabah gazetesi de Ekim İhtilali haberini şöyle vermişti: "Rusya'da Yeni İhtilal: Maksimalistler Hükümeti Ele Aldılar."

Dört sayfalık gazetenin yaklaşık yarısını ihtilal haberlerine ayıran Sabah'ın alt başlıkları da şöyle idi: "Kerenski Petersburg'dan Kaçtı - Yeni Hükümet Derhal Adilane Bir Sulh Akdini Teklif Edecek - Kabine Erkânı Tevkif Ediliyor."

Vakit'in haberi ise şu başlık ve alt başlıklarla okuyucuya sunulmuştu: "Rusya'da Kıyam: Kerenski'nin Fırarı - Nazırların Tevkifi - Hemen Sulh Akdi Kararı - Avrupa'da Yeni Bir Vaziyet."

Tasvir-i Efkâr gazetesinin manşetleri de "refik"lerinden farklı değildi: "Kerenski'nin Sukutu - Müfrit Sulhverler Mevki-i İktidarda." İç sütuna atılan manşetin altında ise şu alt başlıklar yer alıyordu: "Müfrit Sosyalistler Hükümeti Ele Aldılar - Nuzzar-ı Sabıkanın (Eski Bakanlar) Tevkif ve

Hapsi - Kerenski Hal-i Fırarda - Lenin'in Programı: Derhal Sulh, Taksim-i Arazi, Buhran-ı İktisadiyenin Def'i."

Ekim İhtilali'ne ilişkin ilk yorumlar da yine 10 Kasım tarihli Sabah ve Vakit gazetelerinde yer aldı. Sabah'ın "Bir Darbe-i Hükümet Daha!" adlı imzasız başyazısı olayları ve yeni yönetimin ilk kararlarını özetledikten sonra şu görüşlere yer veriyordu: "Çarlık lüzumsuz ve vakitsiz bir harb yapmış idi. İhtilal tam vaktinde ve lüzumunda bir sulh yapacaktır. Bu sulh yalnız harbi bitirerek ihtilalin semerat-ı müfidesini (yararlı ürünlerini) toplamak lüzumundan değil, aynı zamanda halkın arzusundan da münbais (ileri gelmiş) idi. Rus demokrasisi sulh istiyor, ordu ve donanma sulh istiyor; tüfengini yanı başına alarak toprak isteyen 'Moskof' neferinden zengin Petersburg'luya kadar herkes sulh istiyor."

"Dünyayı Sarsan On Gün" boyunca Osmanlı gazetelerinde Rusya'da cereyan eden olaylar gündemin baş köşesindeydi. Basın, olayın daha çok barışa etkisiyle ilgilendi. O kadar ki, Yunus Nadi Bey'in Tasvir-i Ef-kâr'da yaptığı gibi, bu İhtilalin bir tek önemli anlamının olduğunu, bunun da barışı desteklemekle ölçüleceğini söyleyenler çıktı. Ancak Bolşevik İhtilali'nin siyasal-ideolojik niteliği, olayın uluslararası boyutları vb. konularda da ilginç değerlendirmeler yapıldı. Örneğin, Tanin gazetesinin 13 Kasım tarihli başyazısında;

"Petersburg Amele ve Asker Cemiyeti ile temsil edilen yeni Rus Hükümeti en hakiki manasıyla bir ihtilal hükümetidir. Çünkü bu hükümeti vücuda getiren kuvvet doğrudan doğruya aksay-ı yesar (en sol) gruplardan doğuyor ve bu gruplardaki eskâr ve temayülât ise hal-i hazırda dünyanın en müfrit fikirlerinden daha ziyade müfrittir" deniyordu. Tanin'in söz konusu başyazısında Rus İhtilali'nin Fransız inkılabı kadar dağdağalı olacağı, ondan uzun süreceği ve etkilerinin bütün Avrupa'ya yayılacağı belirtiliyordu.

"Aferin Bolşevikler!"

Rusya'daki yeni İhtilalin barışa, Osmanlı'ya ve dünyaya etkisinin ne olabileceği konusu, Kasım ayı sonlarına kadar hararetle tartışıldı. 23 Kasım tarihli Pravda ve İzvestia gazetelerinde "Gizli Anlaşmalar"ın yayınlanması ve olayın ertesi gün İngiliz basınında bir bomba gibi patlaması tartışmalara yeni bir hız kazandırdı. Bu konudaki haberler, Osmanlı basınında da 3-4 günlük bir gecikmeyle yer aldı. Kasım'ın son haftası ile tüm Aralık ayı boyunca Bolşeviklerin Osmanlı kamuoyundaki "kredisi" öylesine arttı ki, bunu iki kelimeyle özetlemek gerekirse, 29 Kasım tarihli İkdâm gazetesinin yaptığı gibi "Aferin Bolşevikler!" demek yeterli olurdu. Bolşeviklerin itibarının yükselmeye başladığının ilginç kanıtlarından birisi de, o sıralar Cerrahpaşa Hastanesi'nde tedavi görmekte olan Neyzen Tevfik'in Bolşevik'lik hakkında yazdığı övücü dörtlüklerdir: "Fikridir Bolşeviğin hikmet-i seyyale gibi/Ordusundan daha önce yedi iklimi giren/Birliğin kuvveti izhar-ı hakikat edeli/Asya'ya aksadı mizan-ı siyaset cebren!."

Gizli anlaşmaların yayınlanması vesilesiyle barış konusu yeniden alabildiğine tartışılmaya başlandığı gibi, Bolşevik İhtilali'nin amaçları irdelenmeye, Lenin, Troçki ve diğer Bolşevik önderlerden gazete sütunlarında olumlu bir tonla söz edilmeye başlandı. Örneğin Ahmed Emin (Yalman) Bey, 27 Kasım 1917 tarihli Vakit'te şunları yazdı: "Bugün Petersburg'da bir Lenin-Troçki Hükümeti mevcut bulunuyor. Bu hükümet her türlü fütuhât emellerinin aleyhindedir ve pek yüksek ve saf gayeleri vardır. Rusya'ya en müfrit sosyalizm gayelerinin icap ettirdiği tarzda bir idare şekli vermek istemekle kalmıyor, Rusya'da atılan adımlar sayesinde bütün insanîyetin buşbutun yeni ve mesut mevcudiyete mazhar olacağına ciddi surette inanıyor."

İkdâm gazetesinin yukarıda değinilen "Aferin Bolşevikler!" başlıklı yazısında da şu görüşlere yer veriliyordu: "Lenin ve arkadaşları sözlerinin eri olduğunu isbat ettiler. Aank söyleye-

lim, akide (inanç) itibarıyla biz bu azami program sahibi sosyalistlerin mütalaalarını beğenemeyiz. Şu kadarı var ki, bunların iffet-i fikriyelerini (düşüncelerinin temizliğini) takdir etmemek de elden gelmez... Eskiden beri bu sütunlarda salabet-i ahlakiyelerini (ahlaki dayanıklılıklarını) tezbir (yazmak) ve takdir ettiğimiz Lenin, Troçki ve sair Bolşevik rüesası, bu harb-i hazır önünde doğrusu en yüksek cesaret-i medeniye numunesi gösterdiler... Rus İhtilalcilerinin azami programlarını gerçekleştirmelerine - zannımızda hata yoksa - bu asırda daha beşeriyet yaklaşamaz. Bu ifrat aluddur (aşırılığa buluşmıştır). Asıl maksat, asıl siyaset, Bolşeviklerin bugün askeri ikna edebilmeleri, kuvveti ele almalarıdır. Bunun neticesi sulh-ü münferid ye ondan evvel seri bir mütareke. İşte kemal-i şükranla görüyoruz ki, hükümet-i ihtilaliye buna muvaffak oluyor."

Arbat
sokağında
bir
müfreze,
Moskova,
Kasım, 1917

Lenin kimdir?

Lenin ve öteki Bolşevik önderlerden bazılarının adları Osmanlı basınında ilk kez Şubat İhtilali'nden sonra duyulmuştu. Ancak Ekim İhtilali'nden sonradır ki, bu kişiler hakkında daha fazla bilgi edinmek ihtiyacı kendini gösterdi. Aslında ilgi daha çok Lenin üzerinde odaklaşıyordu. Lenin kimdi? O günkü deyimle "mesleği" (düşünce sistemi) neydi? Ve hepsinden önemlisi Rusya'da ne yapmak istiyordu? Bu tür yazıların en yoğun olduğu dönem Kasım sonları ve Aralık başları oldu. Bu yazılarda yer alan bilgiler her zaman doğru olmayabiliyor; kimi zaman Lenin'in resminin altına Troçki, Troçki'nin resminin altına da Lenin diye yazılabiliyordu. Ancak yeni Rusya'nın önderlerini tanıma konusunda kesin bir gayret söz konusuydu. Lenin hakkında Tasvir-i Efkâr'da yer alan ilk yazılardan birinde Bolşevik önder şöyle tasvir ediliyordu: "Lenin, vüsta kamette (orta boyda) küçük yapılı, parlak, güzel bir adam olup, kıyafet ve şekl-i haricisi hiç de gösterişli değildir. Lenin'in Rusya'nın dahil ve haricinde büyük şöhret idüğüne bais olan asıl sebep, mümâileyhin büyük bir gayret ve faaliyet göstermesi ve harekâtında pek ziyade muannid (inatçı) olmasıdır..."

Bolşevik önderlerini tanıyan Osmanlı kamuoyunda, 1917 yılının son günleri çok güçlü bir barış beklentisi içinde geçti. Gazetelerde "Mamafih Sulh!", "Evvela Sulh!", "Harb ve Sulh Arasında!" gibi başlıklar altında bu "sulh" meselesi tartışıldı. Sulh konusunda 1917 yılının son günlerinde bazı somut gelişmeler olmakla birlikte, herşey bir sonraki yıl yani 1918'de belli olacaktı.

Gerçekten de 1918 yılı hem Rusya hem de Türkiye için bir karar yılı oldu. Şu farkla ki, Rusya'da kararları ülkenin yönetimini ele geçiren Bolşevikler, Türkiye'de ise esas itibarıyla emperyalizm alıyordu. Ayrıca Rusya'da alınan kararlar bu ülkenin yeniden kuruluşuna, dönüşümüne; Türkiye'dekiler ise aksine Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılıpna, yıkılıpna ilişkindi. Ve Karadeniz'in iki kıyısındaki bu iki ülke 1918 yılından başlayarak savaş, karışıklık, isyan, yabancı müdahalesi, iç-savaş gibi zorlu ve acılı günler geçirdiler. 1918 yılı her iki ülke açısından işte bu zor dönemin de başlangıcıydı. Türk-Rus ilişkileri ve "Bolşeviklik" konusu, 1918 yılından sonra yeni anlamlar, yeni renkler ve yeni ivmeler kazanarak her iki ülkenin gündeminde önemli bir yer işgal etmeyi sürdürdü. Bu gelişmelere ilişkin Osmanlı basının ve 1919 yılından itibaren ise, İstanbul ve Anadolu basınının yazıp söyledikleri ayrı bir yazının konusu olabilir.

Prof. Dr. Uygur Kocabaşoğlu
ODTÜ Tarih Bölümü Öğretim Üyesi

Şampiyon belli. Yeni Isuzu kamyon! İkinci kim ikinci?

İşte Türkiye'nin yükünü taşıyanların Isuzu'dan beklediği kamyon!

❶ Güçlendirilmiş ve sessiz motoruyla şampiyon: Yeni Isuzu kamyonun motoru daha güçlü, daha sessiz. ❷ Konforlu kabiniyle şampiyon: Yeni Isuzu kamyonun kabini, konforuyla adeta bir kral dairesi. Geniş, yüksek... Kapılar 90 derece açılıyor. ❸ Yakıt tasarrufuyla şampiyon: Aerokübik tasarımı ve yakıt sarfiyatını azaltan motoruyla yeni Isuzu kamyon çok tasarruflu.

❹ Güçlü freniyle şampiyon: Yeni Isuzu kamyonun fren sistemi çok güçlü. ❺ Havalandırma sistemiyle şampiyon: Yeni havalandırma sistemiyle yeni Isuzu kamyon çok havalı. Yaz kış tam istediğiniz gibi. ❻ En geniş görüş açısıyla şampiyon: Genişletilmiş ön camıyla yeni Isuzu kamyonun ufkü da, görüş açısı da çok geniş... Üstüne üstlük Şampiyon Isuzu'nun tonajı 7.500 kg.

Şampiyon Isuzu. Aynı anda dünyada ve Türkiye'de!

ANADOLU ISUZU

Otomotiv Sanayi ve Ticaret A.Ş.

Ankara Asfaltı Üzeri Soğanlı Kavşağı

Kartal 81412 İstanbul

Tel: (0-216) 389 58 62-387 46 41-42

Faks: (0-216) 374 73 46

ISUZU

Medine'den Lozan'a

Kavram kargaşası ve kafa karışıklığı Türkiye gündemindeki hemen hemen her konunun tartışılmasında ciddi sorunlar yaratıyor. Doğru ve etraflı bilgi yanında, derinleşmesine muhakeme gerektiren konularda bile tartışmaların siyasi pozisyonlara endekslenerek yapılması fikir alışverişinin sığılığı kadar diyalog eksikliğinin de belirleyici bir boyutu olarak ortaya çıkıyor. Neredeyse Cumhuriyet'in kuruluşundan beri tartışılan bazı konularda bile kavramlar halen yerli yerine oturmamış durumda. Örneğin laiklik, dinin kamu alanındaki yeri gibi hassas sorunlar bu konuda fikir üretenlerin tanımlarda asgari müşterek bulamamaları nedeniyle tam bir kavram anarşisi içinde tartışılıyor. Geçtiğimiz yıllarda Türkiye'nin gündemine gelen ve İslamcı siyasetin projesinde önemli bir yer işgal eden "çok hukukluluk" kavramı da başlangıçta sosyalist solun bir kesiminin başlattığı kapsamlı sorgulama dışında benzer bir akibete uğradı. Aynı zamanda muhafazakar bir düşünür olan gazeteci Taha Akyol, **Medine'den Lozan'a*** adlı değerli kitabında, hukuk ve yargı birliğinin modern bir devlet ve millet için zorunlu olduğu gerçeğinden hareket ederek bazı İslamcı aydınların ve siyasetçilerin öne çıkardıkları bu kavramı sert bir eleştiriye tabi tutuyor.

Osmanlı'nın arayışları

Yeni bir kavram olarak ortaya atılan, "asıl teorisyenliğini Ali Bulaç'ın yaptığı ve Erbakan dahil, RP'li politikacıların zaman zaman slogan düzeyinde bundan bahsettikleri" çok hukukluluk tezinin İslam tarihi içindeki dayanağı "Medine Vesikası"dır. "Medine Vesikası"nda, Hazreti Muhammed "Medine'li Yahudi ve müşrik kabilelerle sözleşme imzalayarak, ortak savunma işlerinin

yanında, Yahudi ve müşriklere tam bir din hürriyeti, yargı ve yönetim konularında ise bir tür kabile otonomisi" tanımıştır. Çeşitli dini cemaatlerin eşitliğinden hareket eden bu sözleşmenin bozulmasından sonra dini azınlıklar "zimmi" statüsüne geçirilmişlerdi. "Zimmilerin dinlerine, ibadetlerine, cemaat teşkilatlarına dokunulmaz. Ama kamu hukuku bakımından Müslümanlarla eşit değildirler." Cemaatlerin kendi iç hukuklarını tanzim ettikleri bu uygulama modern toplum öncesindeki, "cemaat" esasına göre örgütlenmiş tüm toplumların pratiklerinden çok farklı da değildir.

Modern devletin ve modern toplumun oluşmasında hukukta yaşanan gelişmenin ve siyasi iktidarın merkezleşmesine koşut olarak genel bir hukukun herkese eşit olarak uygulanmaya başlanması önemli bir payı vardır. Akyol'un sürekli olarak vurguladığı gibi "hukuk birliğine yöneliş, aynı zamanda toplumların 'milletleşme' sürecinin de bir boyutudur... (burada) kişilerin... 'vatandaş' olmalarına göre tek hukuka tabi olmaları" esastır. Yani tüm bireyler, kökenleri ve inançları ne olursa olsun kanun önünde eşittirler. Nitekim, Osmanlı İmparatorluğu'nda da, modern bir devlet yapısına geçebilmek amacıyla merkezi devleti yeniden inşa eden, modern bir bürokratik yapıyı oturtmaya çalışan reform süreci, yüzyılın yarısına gelindiğinde hukukta ve özellikle yargıda birlik yolunda mesafe katetmeye başlamıştır. Akyol'un kitabının en yararlı, en derinlikli açıklama ve referanslara sahip olan, titizlikle yazılmış bölümleri bu konuya ayrılmış. Toplumda ticari ve sosyal ilişkilerin arttığı, bunun da zorlamasıyla "kanunların şahsiliği" ilkesinden "kanunların hükmiliği" ilkesine geçilmeye çalışılan, Osmanlı yöneticilerinin kapi-

*Taha Akyol, **Medine'den Lozan'a**, (İstanbul: Milliyet Yayınları, 1996)

tülasyonlar ve yabancıların adli imtiyazlarını sona erdirmek amacıyla gayret sarfettikleri bu dönemin Akyol'a göre gerçek kahramanı da Cevdet Paşa'dır.

İslam hukukundaki modernleşmenin baş yapıtı olan Mecelle'nin yazarı Cevdet Paşa, "İslam hukukunda 'Şeriat'ın ilgi alanı dışında kalan ve devlete yasa ve yargı yetkisi veren geniş bir alanın bulunduğu(u)" savunmuş, ilk aşamada tüm Osmanlılar'ın yargılanabileceği Nizamiye Mahkemeleri'ni kurmuştur. Hem bir İslam hukuku alimi hem de batıya açık bir reformcu olan Cevdet Paşa'nın hazırladığı, medeni kanun örneği sayılabilecek Mecelle "bizde vatandaşlık kavramına uygun ilk kodifikasyondur." Mecelle'nin eksiği diğer fıkıh mezheplerinin itihadlarından yararlanmaması ve aile ve miras hükümlerine yer vermemiş olmasıdır. Bu eksiklikler Birinci Dünya Savaşı sırasında çıkarılan Hukuk-ı Aile Kararnamesi (HAK) sayesinde giderilmiştir. Bu kararname ile aile hukuku alanında devlet kapsamlı bir reform yapmış, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki azınlıklar imtiyazlarını kaybetme korkusuyla yargı birliği yolunda önemli bir adım olan bu modern hukuk düzenlemesine karşı çıkmışlardır. HAK etrafında yapılan tartışmalar ve gene Akyol'un sunduğu, Ziya Gökalp'in Hilafet ve hukuk birliği konularındaki fikirleri, İslam geleneği içinde modern toplumla bağdaşabilecek bir hukuk yapısına katkıda bulunabilecek değerli öğeler olduğunu ortaya koyuyor. İslam üzerindeki tartışmaları sığlığa mahkum eden ilkel bir ideolojik tavır alma karşısında Akyol, yapılması gerekenin ne olduğunu şöyle açıklıyor: "Günümüz dünyasında İslamın asıl konusu, politizasyon ve ideolojikleşme değil, kendi 'gelenegini' yani 'deney'ini, bu deneyin oluşturduğu değerleri ve ortaya koyduğu sorunları, modern insanın sorunlarıyla birlikte düşünmek olmalıdır. Bunun için de gereken, disiplin olarak mukayeseli bilimler, idrak ve felsefe olarak da tasavvufi; İslamı, politik doktrin haline getirmek değil."

Lozan Muharebesi ve çok hukukluluğun fukaralığı

Kitabın Sevr ve Lozan ile ilgili bölümlerinde Batı'nın Osmanlı'yı tarih sahnesinden silmek için gösterdiği çabalar, bunları gerçekleştiren söylemin ırkçı temelleri sergileniyor. "Sevr'e egemen olan Batılı ideoloji budur... 'Barbar Türk'ü Avrupa'dan Asya'ya sürerek cezalandırmak." Biraz da bu küstahlığa duyulan öfkeyle olsa gerek, üslup

ve anlatım titizliği konusunda kitabın bu bölümleri diğer bölümlerine göre daha itinasız oldukları izlenimini bırakıyor. Sevr'de sömürgeleşmeye mahkum edilen, kapitülasyonlardan kurtulamayan ve kendisine azınlıkların 'çok hukukluluk' uyarınca imtiyazlarını sürdürebilecekleri bir yapı dayatılan Türkiye, tüm bunları Lozan'da değiştirir. Lozan'daki asıl mücadele kapitülasyonların kalkması, adli bağımsızlığın kazanılması ve azınlık tanımı ve hakları konularında verilir. "Türkiye'nin... çabası, iç hukukunu modernleştirmek ve böylece kapitülasyonların kaldırılmasını ve azınlıklar sorununun devletin egemenliğine uygun biçimde sonuca bağlanmasını sağlamak olmuştur."

Bu mücadele verilirken Lozan'daki Batılı devletler de Türkiye'de modern bir hukuk yapısı kurulamayacağı iddiasıyla, özellikle azınlıklar konusunda denetim mekanizmaları kurmak için ısrar etmişlerdir. Bu denetimden kurtulmak amacıyla Cumhuriyet yönetimi, İsviçre Medeni Kanununu yasa haline getirerek radikal bir adım atmış "Lozan'ın 42. maddesinde ve 'Adli Beyanname'de yer alan ve devletin yasama ve yargı yetkisine bir ölçüde kısıtlama getirerek dış müdahale ihtimalini ortaya çıkaran düzenlemeleri fiilen ortadan" kaldırmıştır. Bu devrimci tavır, Cumhuriyet kurucularının en büyük korkusu olan yabancı denetimi tehlikesini ortadan kaldırarak yargı bağımsızlığını sağlamış ancak bunun karşılığında bir de bedel ödenmiştir. Bu tavır "Mecelle'yi, hukuki ve adli birikimi, Mekteh-i Hukuk'u görmezlikten gelmiştir. Cumhuriyet'in Osmanlı'dan devraldığı hukuki ve adli miras, Avrupa'dan medeni kanun tercüme etmeden de, aynı milletleşme ve rasyonelleşme amaçlarına ulaşmayı sağlayacak 'telif' bir kodifikasyon yapmaya elverişli idi."

Akyol'un son tahlilde savunduğu tez, İslam hukuk geleneğinin modern toplumla bağdaşabileceğidir. "Çağımızda bireyin ve toplumun ihtiyaçlarını karşılamak için İslam hukukundan da yararlanmalıdır." Kitabının sonuna aldığı Pakistan deneyiminden çıkardığı derslerle, çok hukukluluğun modern bir toplumda son derece yararlı etkileri olacağını savunan yazar, bu yaklaşımın teorik temellerini de sertçe eleştiriyor. "Çok hukuklu sistem ideolojilerinin önerisi, bütün hukuk sistemlerinin teorik ve pratik temellerinden yararlanarak dinamik, rasyonel bir yapıya kavuşturulması değildir; hukuk kabildeleri oluşturulmasıdır."

Solî Özet

A I Ç I I K H A V A M Ü Z E S

PRAG

Orhan Kural

“Altın Şehir”, “Bin Kuleli Kent”, “Şehirlerin Anası” ve “Kuzey Roma” sı olarak anılan Prag, kuşkusuz Çeklerle özdeşleşen bir kent. Efsaneye göre Çeklerin Tanrıçası Prensess Libuše, Vitava Irmağı’na bakan tepenin üzerindeki bir kayadan bakıp, “Yıldızlara kadar değecek bir kent görüyorum; burada kuracağınız kentin adı Praha olacak ve bütün dünyada tanınacak” demiş. Praha, yani bugünkü Prag, bu kehaneti doğrularcasına binlerce turistin akın akın geldiği bir kültür merkezi görünümünde. Sanatseverler, nostalji tutkunları, maceracılar Altın Şehir’de bir kaç gün geçirebilmek için can atıyorlar. Köprüleri, mimarisi ve üstüne ikinci bir doku gibi yapışan görkemli tarihiyle Prag, yüzyılın en büyük gizemli merkezlerinden biri olmaya aday. Prag için anlatılan öyküler ve destanlar pek çok sanatçının bu ülkeye derinden bağlanmasına neden olmuş. “Şato”nun ünlü yazarı Franz

Kafka’dan ünlü besteci Dvorak’a; “Aslan Asker Şvayk”ın yaratıcısı Hašek’ten Şair Rainer Maria Rilke’ye kadar pek çok sanatçının esin perisidir Prag. “Eski” ve “Yeni” Prag’ı birbirine kavuşturan köprülerin en ünlüsü, kuşkusuz, Charles Köprüsü’dür. 1357 yılında tamamlanan köprünün bir de ilginç bir kuruluş efsanesi var: derler ki, köprünün sağlamlığı harcına karıştırılan yumurtalardan ya da mühendislerin becerisinden değil, müneccimlerin ince hesaplarına uygun olarak, ilk taşının çok uygun bir tarihte Satürn Gezegeni’nin Güneş’le buluştuğu 9 Temmuz tarihinde konulmasına borçludur. İsa’nın, Azizler’in ve Hristiyan bilgelerin yontularıyla süslü olan bu köprü, Prag’ın Barok dönemini en güzel şekilde sergileyen yapılardan biridir.

Hradjin’in yer aldığı tepede Ulusal Galerinin Avrupa Sanatı koleksiyonu yer alır. Bu koleksiyonda, aklınıza ge-

len ne kadar ünlü ressam ve heykeltıraş varsa, neredeyse hepsinin eserleri sergilenir. Sergiler yalnızca bununla da sınırlı değil; Prag'da toplam 30 sanat galerisi, 9 büyük müze ve 23 tane de tiyatro vardır. 1384'te kurulan Karl Üniversitesi ise, bilim sanat ve edebiyatta adını Batı tarihine altın harflerle yazdıran bir kurumdur. Yani, Prag yalnızca Çek Cumhuriyeti'nin değil, Avrupa'nın da kültür-sanat-bilim merkezlerinden biridir. Prag, Vitava Nehri ile "Eski" ve "Yeni" Prag olmak üzere ikiye ayrılır.

Eski Şehir, yani Stare Mesto, Kudüs ve Fez'in "Eski Şehir"leriyle kıyaslanabilir belki. Eski Şehir'in merkezini Staremestre Namesti oluşturur. Namesti Meydanı ve minik sokakları bibloyu andıran tek renk evleri olduğu gibi korunmuştur. Meydanın ortasındaki XV. yüzyıldan kalma saat kulesi bugün hala çalışmaktadır. Bu saatin en büyük özelliği, her saat başında İsa ve On İki Havari'nin kulenin iki penceresi arasında gidip gelmesidir. Bu seremoniden sonra bir iskelet belirir ve yeni bir 60 dakikanın başladığı işaretini verir. Eski Prag, gotik üslubun tartışılmaz en görkemli temsilcilerinden biridir. Daracık ara sokaklarda bile 500-600 yıllık evlerle merhabalaşırsınız. Ancak, Prag'ın gotik mimarisinin şaheserleri Tyn Kilisesi ve Mozart'ın Don Giovanni'sinin 1787'de prömiyerinin yapıldığı Tyl Tiyatrosu'dur. Yine bu hat üzerinde, Prag'ın ve Orta Avrupa'nın en eski Yahudi mahallesine ve sinagoglarına ulaşırsınız.

Prag'da "Yeni Şehir", tanımlı sizi aldatmasın; çünkü Yeni Şehir de en az 650 yıllık bir Praglı. Yeni Şehir'in, Eski Şehir'den tek farkı, gotik üslubun baroğa dönüşümüdür. O ünlü Prag Baharı'nın baş kahramanlarından olan Wenceslas Meydanı'nda, Neo-Rönesans etkilerinin doruğa ulaştığını görebilirsiniz. Atının üstündeki Aziz Vaclav heykeli ile Milli Müze Binası ise, hiç kuşkusuz görülmeden geçilemeyecek yerlerin başında gelir. Ancak,

bu denli büyümlü görüntüler sunan kentin başı acaba turistlerle dertte mi? Ülkeye kazandırdığı onca doların diyetini, pahalılık ve kabalıkla mı ödüyor? Turistlere hizmet vermek için açılan diskoların, lokantaların ve otellerin çoğunun kentin tarihi dokusunu zedelediği görüşünde Praglılar.

Prag'ın bir başka özelliği de Pivo, yani bira. "Bira İçilen Ülke"nin insanları, Pilsen ve Budvar gibi iki ünlü biranın başkentinde oturmaktan oldukça memnun görünüyorlar. Bugün Çek Cumhuriyeti'nde 300-400 bira markasının olduğu söyleniyor. Prag, biranın olduğu kadar dansın da sınırsız bir sevdıyla yapıldığı kenderden biri. Çek bilimadamı ve şair Miroslav Holub Praglı olmaya özel bir anlam katarak, "Kafka'nın Mezarı Başında" adlı şiirini şu dizelerle bitiriyor: "Kusura bakmayın, bilemem/Çünkü Praglı değilim ben..." Kuşkusuz Praglı olmamak insanın içinde derin bir hüznü yaratıyor; çünkü Praglılar, Avrupa'nın göbeğinde sanki başka bir hayat yaşıyor gibiler ...

Prof. Dr. Orhan Kural
İTÜ Maden Fakültesi Öğretim Üyesi

TÜRK SANAYİCİLERİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ ULUSLARARASI YAYIN ORGANI

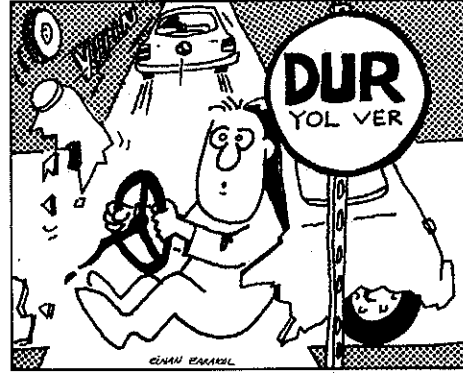
TÜSİAD'ın
siyaset,
ekonomi
ve toplumsal
değişimin
derinlikli
analizleriyle
gündemin
ötesini
yakalayan
ingilizce
yayını.

Dünyaya
Türkiye'yi anlatan dergi

Zarakol Halkla İlişkiler

İnönü Cad. No.11/4 Çeliktepe 80650 İstanbul
Tel. 0212- 282 70 77-78-79-81 Fax: 0212- 282 33 50

Bek le ye me yen le rin ül ke si

Yankı Yazgan

Herhangi bir trafik lambası. Kırmızıda durdunuz. 'Kırmızıda durulur' diye öğrenmişsiniz. Sonra düşünceye daldınız bir an, kafanızı kaldırıp baktığınızda kırmızı, yeşile dönmüş. Hayret! Arkanızda, ısrarla kulaklarınızı tırmalayan klakson sesi duymadınız. Ya da, arkanızdan bir araba gelip tamponunuza hafiften dokundurmadı. Bağırıp çağıran, yola devam etmeniz için sizi bolca küfürle cümlelerle uyaran da yok. Nasıl olur? Bu ülke yeşil ışığın yanmasıyla harekete geçme anı arasındaki süre ortalaması -3 (eksi üç) saniye olanların ülkesi değil miydi? Nerede bu beklemeyi bilmeyenler?

Beklemeyi bilmeyenler, beklemeyi öğrenmeyenler ve beklemeyi öğrenemeyenler olarak ikiye ayrılırlar. Öğrenmeyenler demekten kasıt, öğrenmemekte inat edenlerden ziyade, öğrenme fırsatı elde edememiş olanlar. Nasıl mı? Öğretmenler işlerini tam yapamadıklarından. Kim mi bu öğretmenler? Anneler, baba-

lar... Ne dersi, ne öğretmeni, ne anne-babası; dediğinizi tahmin ediyorum. Siz, beklemeyi nasıl ve nerede öğrenebildiniz? (Yazının bu noktasına kadar gelmiş olmanız bekleyebildiğinizi gösteriyor!)

Beklemenin, bekleyebilmenin ne olduğunu iyice bir düşünün. Beklemeyi düşünebilmek için, önce içinizden geleni yapmak, ihtiyaç duyduğunuz ya da istediğiniz şeye ulaşmak için duyduğunuz güçlü ve dayanılmaz arzuyu hatırlamanız gerek. Arzunun kendisini hatırlamasanız bile tekrar hissedebilir, arzusunun nesnelerini belleğinizden çekip çıkarabilirsiniz. Mümkün olduğunca geriye gidin, aklınıza, okul kapısının önündeki horoz şekerleri mi geliyor? Yok, belki de tıka basa yediğiniz bir yemekten sonra, masanın üzerinde duran ve çekici gözükken bebe bisküvilerini ne de çok istemiş olduğunuz aklınıza geliyor. Ya da, pırıl pırıl ışıltılı bir vitrindeki uzaktan kumandalı kamyon. Rafta duran, elinizi attığınızda alıp cebinize atabileceğiniz artist resimli bir çiklet. Bütün bu arzuları hemen gerçekleştirmemeniz, daha sonraya ertelemeniz ya da vazgeçebilmeniz için gerekli kapasite, dürtüleri kontrol edebilme yetisi diye bilinir. Bebeklikten başlayarak zaman içerisinde anne-babanın koyduğu sınırlar, kendini durdurma ve isteklerini bekletme karşılığında elde ettiği ödüller ile pekişerek gelişir. Bekleyebilen çocuk, beklemeyi evde anne-babasından öğrenmeye başlar. Sonra, yuvada ve okulda sırasını beklemeyi, aklına geleni yapmadan önce söz almayı ve izin istemeyi, izin verildiğinde harekete geçmeyi ve uygun olmadığında durmayı öğrenir. Kırmızı ışıktaki geçilmeyeceğini babasının otomobilinde, yolun rastgele bir noktasından değil, yaya geçidinden geçileceğini anneanesiyle, sokakta görür. Görmeyenler ve gösterilmeyenler ise, dürtüleri kontrol edebilme yetisi zayıf bireyler olarak aramızda yaşamayı sürdürürler. Bir dakika, ne dürtüsü, yoksa dürtülere karşı mıyız demeksizin, netleştireyim: sonuçları başkalarına zarar verecek olaylara sebep olacak dürtüler. Kırmızıda geçmek gibi!

Peki, öğrenmeyenler ya da öğretilmeyenler böyle... Öğrenemeyenler, öğrenmekte zorluk çekenler?

Onlar bir başka boyutu oluşturur. Az önce sözünü ettiğim dürtüleri kontrol edebilme yetisi bir beyin işlevidir. Bu işlevin gelişimi ve kapsamı hem ailenin ve okulun tutumları tarafından, hem de doğuştan gelen genetik özellikler tarafından belirlenir. Dolayısıyla, kişiden kişiye büyük bir değişkenlik gösterir.

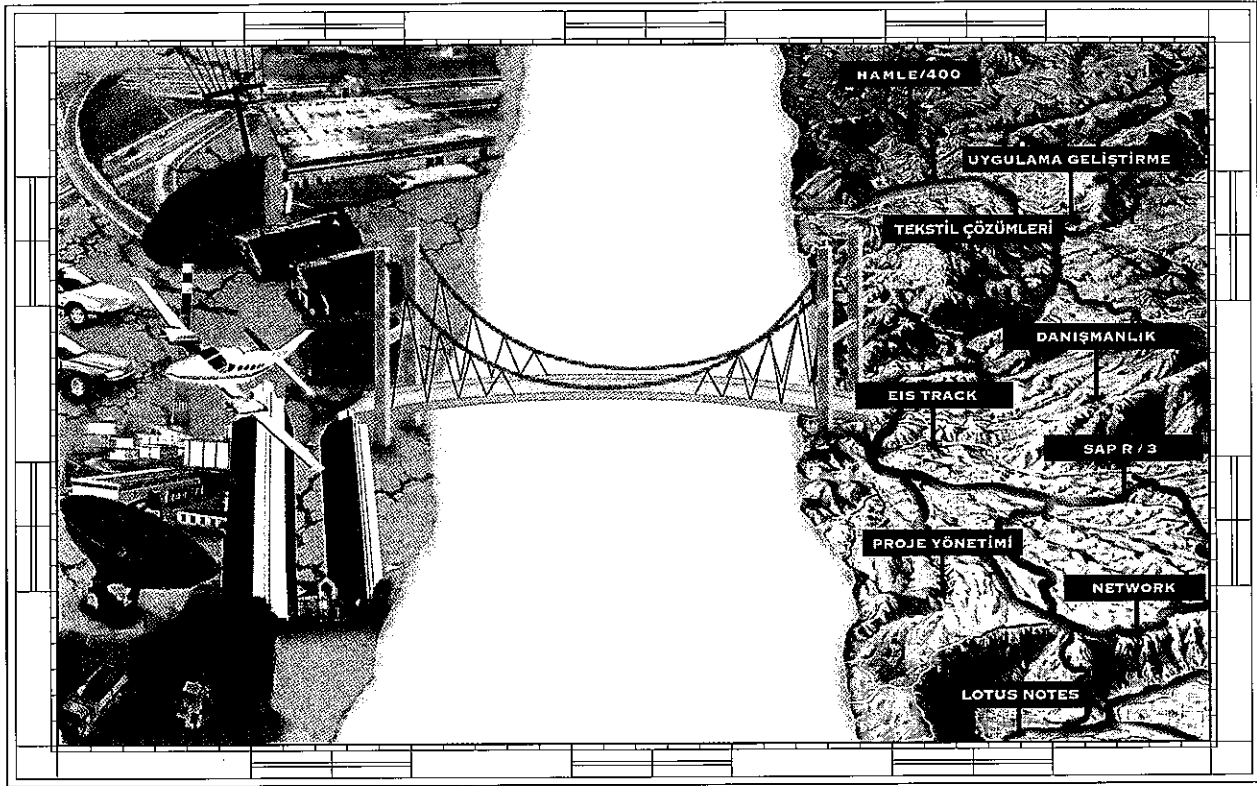
Beklemeyi öğrenemeyen ve öğrenmekte zorluk çekenler içlerinden geleni ya da akıllarına eseni yapmaktan zorlanmaya ne zaman başlarlar? Epey küçük yaşlarda, toplumsal ve çevresel sınırlarla karşılaştıkça, kendini frenlemekte zorlanan çocuklar kendilerini belli ederler. Dikkati dağınık, yerinde duramayan, kendini belli bir oyuna ya da ödeve vermekte zorlanan bu ufaklıkları yoldan çıkaran şeylerin başında onların arzularını uyaran şeyler (örneğin, atari, top, TV) gelir. Bu zorlanmayı daha çok yaşayanlar ise doğuştan gelen yatkınlıkları daha fazla olanlardır. Hiperaktif diye bilinen bu çocuklar bekleme/bekleyememe meselesini şiddetli bir şekilde yaşayarak ve sonuçlarını yaşayarak büyüyüp, ehliyet aldıklarında hala bekleyememe özelliklerini sürdürürler. Frene basmak için son dakikaya kadar bekleyenler, trafik kuralı çiğnemeye bayılanlar, ışıktaki önündekinin yeşili görmekten hareket etmemesine öfkeyle yanıt verenler aynı çocuklar mı? Tam bilmiyoruz. Ama çocukluktan erişkinliğe akıp giden pek çok özelliği taşıyan beynimizin bu bekleyememe tarafını da beraberinden ayırması beklenir. Büyümüş hiperaktiflerin öyle olmalardan farkı, bir tek trafik ışıklarında mı anlaşılacak? Hayır, tabii ki. Hele bekletici öğelerin trafik tıkanıklığı, uyulması zor olsun diye konmuş "kurallar" gibi bıkırtıcı miktarda olduğu ortamlarda bu farkı farketmek ışıklarda bile mümkün olmayabilir.

Trafik lambasında kalmıştık. Siz, yeşilde öylece kaldığımızda, olmayacak şey, deyip arkanıza döndüğünüzde arkanızda gerçekten hiçkimsenin olmadığını görüyorsunuz. Tepki almamanız ondan. Bu arada yeşil sönüp kırmızıya geçiyor. Sağa, sola bir daha bakıp, ışığa baktığınızda hala kırmızı, turuncu... vınnn.

Dr. Yankı Yazgan

Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Erişkin Psikiyatristi

Haritadaki yerimiz

BİLGİ TEKNOLOJİSİ HARİTASINDA I-BİMSA ÇÖZÜMLERİ

Bugün I-BİMSA damgasını taşıyan 60'ı aşkın paket uygulama, 100'ün üzerinde özel uygulama, müşterilerimizin başarısında önemli rol oynuyor ve onları hedeflerine ulaştırıyor. Danışmanlık ve teknik hizmetlerin yanısıra, gerek sektörel, gerekse sektör bağımsız, farklı donanımlara yönelik geniş uygulama yelpazesi, I-BİMSA'nın kalite güvencesi altında size sunuluyor. Her biri kendi alanında uzman 150'ye ulaşan profesyonel,

teknolojik yenilikleri izliyor, yorumluyor ve kullanarak size en uygun çözümü geliştiriyor. Günümüzün değişen bilgi teknolojisi haritasında ihtiyacınıza uygun I-BİMSA çözümlerini tanımak için (212) 281 83 06'dan bizi arayın, çağdaş bir çalışma ortamı ile tanışın.

I-BİMSA
Uluslararası İş, Bilgi ve Yönetim Sistemleri A.Ş.
IBM ve SABANCI ortak kuruluşudur.